

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMANLARINI
DEĞERLENDİRME EĞİLİMLERİ

T. C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Merkez Kütüphane

Uğur Demiray

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

T. C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Merkez Kütüphane

DOKTORA TEZİ
Eskişehir, 1986

Ö N S Ö Z

Bu çalışmada, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarına kayıtlı öğrencilerin boş zamanları değerlendirme eğilimleri ile boş zamanları değerlendirme açısından kurumdan beklentilerinin ne yönde olduğu ortaya konulmaya çalışıldı. Ülkemiz yükseköğretiminin yeni bir uygulaması ve boyutu olan, bu yıl ilk mezunlarını vermeye hazırlanan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin, örgün yükseköğretim öğrencilerine göre farklı ve benzer özelliklerinin bazılarına yer verilerek onların boş zamanlarındaki eğilimleri ile karşılaştırıldı.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; insanoğlunun gelişimi ve doğa ile olan mücadelede kaydettiği aşamalar özetlendi. Teknolojik gelişmenin hızlandığı toplumsal değişim içindeki, "çağın insanı" tanıtılmaya çalışıldı. Bu tanıtımda insan ve onun boş zamanları arasındaki ilişki esas alındı. Boş zaman kavramı ile çalışmada yer alan diğer kavramlar tanımlandı. Birey ve toplumların boş zamana bakış açıları ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkiler ana hatları ile çizilmeye çalışıldı. Uzaktan eğitim-öğretim sisteminin ülkemizdeki uygulaması olan Açıköğretim özetle tanıtıldı.

İkinci bölümde; çalışmanın yöntemi, evreni, örneklem grubu, verilerin toplanması ve düzenlenen ankete ilişkin metodolojik bilgiler verildi.

Üçüncü bölümde; öğrencilerden elde edilen bilgiler analiz edildi. Ortaya çıkan bulguların yorumları yapıldı.

Ayrıca bu bölümde, gerektiğinde örgün yükseköğretim öğrencileri üzerinde yapılan boş zaman değerlendirme çalışmaları ile karşılaştırmalar yapıldı.

Son ve dördüncü bölümde; çalışmanın sonucu, uygulamaya ve ileride yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler ile çalışmanın Türkçe ve İngilizce özetine yer verildi.

Bu çalışmanın başlatılması ve sonuçlandırılması Anadolu Üniversitesi Rektörü Prof.Dr.Yılmaz BÜVÜKERŞEN'in yarattığı olanaklarla mümkün oldu. Prof.Dr.Enal Cem AŞKUN, lisans öğrenciliğinden bu yana,sürdürdüğüm çalışma dahil, yönlendirici yardımlarını esirgemedi. Açıköğretim Fakültesi Dekanı ve Basım-Yayımcılık Bölümü Başkanı Prof.Dr.Semih BÜKER idari ve akademik kararların alınmasında katkıda bulundu. Tez danışmanım Doç.Dr. Cengiz TEKİN maddi ve manevi desteği ile çalışmanın her aşamasındaki çıkmazları aşmamda destek oldu. Çalışmanın başından sonuna kadar gerek bilimsel açıdan gerekse uygulamada beni yüreklendiren Doç.Dr. Durmuş Ali ÖZÇELİK idi. Kendilerine ve bu çalışmaya katkıları bulunan diğer öğretim elemanlarına teşekkür ederim.

Kendilerine gönderilen anketi büyük bir titizlikle dolduran Açıköğretim Fakültesi İktisat ve İş İdaresi bölümleri son sınıf öğrencilerine, bilgi işlem çalışmalarını üstlenen ANBİM programcılarından Sevgi ÇOLAK'a, tabloların çiziminde yardımcı olan Üniversite Basımevi Reprodüksiyon

bölümü görevlilerine, daktilo yazımını gerçekleştiren
Kevser SÜREROĞLU'na teşekkür ederim.

Bütün çalışmalarındaki heyecanımı paylaşan eşim
Emine DEMİRAY'ın özverisine duyduğum saygıyı tekrarlamak
isterim.

1.7.1986
ESKİŞEHİR

Uğur DEMİRAY

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar	vii
Y BÖLÜM : I G İ R İ Ş	1-25
) PROBLEM	20
(AMAÇ	21
ÖNEM	22
SAYILTI LAR	23
SINIRLILIKLAR	24
TANIMLAR	24
Ø BÖLÜM : II Y Ö N T E M	26-30
Ø EVREN VE ÖRNEKLEM	26
Hedef Kitle	26
Örneklem Grubu	26
Ø VERİLER VE VERİ TOPLAMA YOLLARI	27
Ø VERİLERİN ANALİZİ	29
BÖLÜM : III BULGULAR ve YORUM	31-136
ÖRNEKLEM GRUBUNUN BAZI ÖZELLİKLERİ	31
Öğrencinin Kendisine İlişkin Bilgiler	31
Sosyo-Ekonomik Konulara İlişkin Bilgiler.	38
AÇIKÖRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ZAMAN KULLANIMI	51

	Sayfa /
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMAN KULLANIMI	55
Spor Güzel Sanatlar ve El Sanatları Faaliyetlerine Ayrılan Zaman	56
Kitle İletişim Araçlarından Yararlanma Faaliyetlerine Ayrılan Zaman	88
Amaçsız Zaman Geçirme Faaliyetlerine Ayrılan Zaman	100
Hobiler ile İlgili Faaliyetlere Ayrılan Zaman	107
Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek Geliştirme Faaliyetlerine ayrılan zaman ..	114
Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetlerine Katılma Nedenleri	116
 BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİNDEN (KURUMDAN) BEKLENTİLERİ	 127
 BÖLÜM : IV SONUÇ VE ÖNERİLER	 137-180
✓ SONUÇ	137
ÖNERİLER	142
Boş Zaman Kullanımına İlişkin Öneriler ...	142
İlerideki Çalışmalara İlişkin Öneriler ...	145
 ÖZET (Türkçe ve İngilizce)	 146
 EKLER	 153
EK-I Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Bürolarının Bulunduğu	
İller	154

EK-II Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 1985-1986 Öğretim Yılı, Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetleri Anketi	155
EK-III Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanları Değerlendirme Anketi Cevaplarının Marjinal Dağılımları	162
EK-IV 3. Bölümde Gönderme Yapılan Çapraz Dağılımlar	166
KAYNAKÇA	174

T A B L O L A R

- Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Öğrenim Düzeyleri.
- Tablo 2. Örgün Yükseköğretim Öğrencileri ile Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Toplam Aylık Gelir Durunları
- Tablo 3. Bir İşte Çalışma Süresi ve Ders Çalışmaya Ayrılan Zaman.
- Tablo 4. Boş Zamanlarda Spora Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 5. Boş Zamanlarda Spora Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir.
- Tablo 6. Boş Zamanlarda Müziğe Ayrılan Zaman ve Cinsiyet
- Tablo 7. Boş Zamanlarda Müziğe Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir.
- Tablo 8. Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 9. Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir.
- Tablo 10. Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Annenin öğrenim durumu.
- Tablo 11. Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu.
- Tablo 12. Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Bulunulan Coğrafi Bölge.
- Tablo 13. Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 14. Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir.
- Tablo 15. Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Annenin Öğrenim Durumu.
- Tablo 16. Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu.
- Tablo 17. Boş zamanlarda Edebiyata Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.

- Tablo 18. Boş Zamanlarda Edebiyata Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir
- Tablo 19. Boş Zamanlarda Edebiyata Ayrılan Zaman ve Annenin Öğrenim Durumu.
- Tablo 20 . Boş Zamanlarda Edebiyata Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu.
- Tablo 21. Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 22. Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Medeni Durum.
- Tablo 23. Boş Zamanlarda Sadece Eğlence Amacı Güden Çay, Toplantı ziyaret vb. ne Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 24. Boş Zamanlarda Erkeklerin Kahveye, Kadınların Gün Toplantılarına Gitmeye Ayırdıkları Zaman.
- Tablo 25. Boş Zamanlarda Koleksiyon Yapmaya Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 26. Boş Zamanlarda Koleksiyon Yapmaya Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.
- Tablo 27. Boş Zamanlarda Bitki ve Hayvan Yetiştirmeye Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 28. Boş Zamanlarda Bitki ve Hayvan Yetiştirmeye Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.
- Tablo 29. Boş Zamanlarda Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek Geliştirme Faaliyetlerine Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.
- Tablo 30. Boş Zamanlarda Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek Geliştirme Faaliyetlerine Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.
- Tablo 31. Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.
- Tablo 32. Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Masrafların Karşılandığı Kaynak.
- Tablo 33. Boş Zaman Faaliyetleri için Harcanan Para ve Ailenin Toplam Aylık Geliri.

B Ö L Ü M İ

G İ R İ Ő

21. Yüzyıla girerken çağımızda, sanayileşmiş ve sanayileşme yolunda bulunan toplumlardaki bireylerin içinde buldukları toplumsal yaşam halkasının en önemli özelliği, karmaşık bir yapıdaki teknolojik ađ ile birlikte gelen iletişim ortamının (dünyasının) yarattığı sorunlardır. Bu yeni çevrede var olan üretim , ulaştırma, iletişim ; sosyolojik, psikolojik, sosyal psikolojik ve ekonomik ilişkiler ağı kusuz bireyin yaşamını etkilemekte ; birey, evinde-işinde, ev dışı ilişkilerinde zamanını en verimli ve en ekonomik şekilde kullanma zorunda kalmaktadır.

Geleneksel iş ortamlarından çağdaş gelişmişlikle donatılmış iş ortamlarına geçtikçe, başka bir deyişle oturma yeri ile işyeri daha net olarak birbirinden ayrıldıkça, birey yukarıda sözü edilen zorunluluğu daha çok hissetmektedir. İşte bu iş ve ev yaşamı ortamlarının birbirlerinden daha net ayrılabilirdiği noktalarda, bireyin iş zamanı, kendisi ve evdeki zorunlu işler için ayırdığı zamanın dışında bir zaman kalmaktadır ki; bu zaman dilimi bu güne değin "serbest zaman,, "boş zaman,, "özgür zaman,, ve "çalışma dışı zaman,, şeklinde çeşitli adlar altında anılmıştır, anılmaktadır.

1883 de Paul Lafarquet "tembellik hakkı,, (Leuroita la Poressa) adlı meşhur broşürünü yazdığı zaman, serbest zaman bütün kötülüklerin anası sayılmıştır. Bugün ise serbest zaman ve kültürel çalışmalar "en az bir yaşama bütçesi,, ve kesinlikle kısaltılmaması gereken evrensel bir insan hakkı sayılmaktadır (Abadan, 1961, s: 2-3)*.

*Bu araştırmada kaynaklar, metin içinde yazarı veya yazarların soyadları yayım yılı ve gerektiğinde sayfa numarası ile belirtilmiştir. Bunlarla ilgili ayrıntılı bilgi Kaynakça'da verilmiştir.

Serbest zaman kavramına bakışın, 1880'lerden 1980'lere kadar olan yüzyıllık zaman kesiti içersinde suçlamadan evrensel hak olduğuna kadar değişimi bu paragrafla açıkça ortaya çıkmaktadır. Zaman değerlendirme olgusunun bilinçli bir şekilde tembellik kavramından, yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olarak algılanmasına kadar olan bu süre içersinde toplumlar da birçok değişime uğramışlardır.

Toplumların değişmesi toplumsal değişme kavramıyla açıklanabilir. Bu kavramın altında toplumu, başka deyişle insan topluluklarını biçimlendiren ilişkiler vardır. Bu temel ilişkilerden biri insan-doğa ilişkisinden, diğerride bu ilişkiler ardından gelen insan-insan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. İnsan - doğa ilişkisi özetle insanın adeta kendisini yok etmeye çalışan doğaya karşı verdiği mücadele ile belirlenir. Başlangıçta insan vahşi doğaya karşı karnını doyurma ve barınma uğruna mücadele vermektedir.. Aşama kaydedildikçe insan güçlenmektedir. Nitekim önceleri, avlananlar bölüşülürdü. Daha sonraları insan geleceğini düşünerek yiyeceğini saklamaya başladı. İşte bu noktada, insan - insan ilişkisi toplumların yaşam biçimlerini belirliyen temel ilişki olarak kendini göstermeye başladı. Geleceğini düşünerek yiyeceğini saklayanlar ile saklamayanlar arasındaki ilişki, tıpkı kışını rahat geçirmek için yazın çok çalışıp yiyeceğini depolayan karıncanın, günübirlik yaşayan ağustos böceği üzerinde denetim gücüne sahip olması örneğindeki ilişki gibi, insan - insan ilişkileri de zaman zaman belirleyici unsur haline geldi.

İnsanoğlunun yaşadığı, yukarıda sözü edilen, ilişki, sahip olunan mal varlığı esasına dayalı olarak farklılaşmayı kaçınılmaz kılmıştır. Bunun doğal sonucu olarak yaşamın sürmesi için gerekli kaynaklara sahip olanların, olmayanlar üzerindeki egemenliği söz konusu oldu. Daha sonra üretim başladı, ilkel bir teknoloji ile de olsa insan aleti yaptı. Alet, insan - insan ilişkisinin büyü-

mesinde önemli bir rol oynadı. Çünkü aletin yardımıyla elde edilen mülkiyet hakkı insanoğlunun farklılaşmasına katkıda bulunan en önemli temel unsur oldu. Mülkiyet duygusunun yer etmesinden, genişlemesine kadar olan süreç içerisinde birtakım eşitsizliklerden söz edilebilir. Mülkiyetin bireysel olduğu durumlarda biriyssel eşitsizlik kendini gösterir. İnsanların toplu halde bulunduğu, (yaşadığı) klan, kabile vb. ortamlardaki kimi durumlarda da mülkiyetin toplumsal bir ölçü olması söz konusudur. Bu durumda da toplumlararası eşitsizliğin temel nedeni olarak mülkiyetin toplumsallığı gösterilebilir.

İnsanoğlunun elinde bulundurduğu mal ve alet varlığı, yöneten ve yönetilen kavramlarının oluşmasında rol oynayan iki önemli unsurdur. Çünkü mal ve alet denetimi, hizmet denetimine, bu işe, yönetimde farklılaşmayı getirir. Bu doğrultuda teknolojinin ilkedan başlayıp gelişmesi, insanlar arası farklılaşmada tipik bir katalizör işlevi üstlenir.

İnsanoğlunun doğayı kontrol altına alma çabası sürecinde yarattığı ve bu süreç içerisinde belirlenen anlamlar, değerler, kurallar ve toplumsal formaliteler (ritüeller) kültür denilen olguyu oluşturur. İnsanın yaşam mücadelesinde yer verdiği bu değer, kural ve anlamların değişmesi, insanlararası ilişkilerin değişmesine yol açmakta bu değişim de toplumsal değişmeyi beraberinde getirmektedir. Başka bir anlatımla teknolojinin değişerek gelişmesi insanların değerlerini, olgulara yüklediği anlamları ve benimsediği kuralları etkiler. Bu etkileşim, insan ilişkilerine yansiyarak, toplumsal değişme süreci işlerlik kazanır ve devingen bir toplumsal yaşam ortamına ulaşılır. Bu durumda alet ile mal, anlam ile değer ve kural/kavramları, toplumsal yaşamda maddi ve madevi kültür ayrımının orta ya çıkmasında önemli belirleyiciler olmaktadır. Maddi kültür bütün araç ve gereçleri kapsarken, manevi

kültür gelenek, görenek, kurallar ve manevi değerler ile belirlenir. Şüphe yok ki yukarıda söylenildiği gibi alet, araç ve gerece sahip olan insanoğlu, hemcinsleriyle (türdeşleriyle) kurduğu ilişkide var olabilmesi (yaşayabilmesi) için bu araçlardan aldığı gücü kullanarak anlam, değer ve kurallar bütününi oluşturmaktadır. Manevi değerlerin belirlenmesinin ardında da maddi kültür unsurları yatmaktadır. Maddi kültürün altında teknoloji vardır. Böylelikle teknolojinin insanlararası ilişkileri düzenleyen değer, anlam ve kuralları başka bir deyişle manevi kültürü biçimlendiren güç olduğu ortadadır. Bir toplumun manevi kültürünün ortak değerleri o toplumun dünyaya (yaşama) bakış açısını, başka deyişle ideolojisini belirler. İdeoloji, dünya ve toplum hakkında birbirleri ile tutarlı olan inanç ve bilgi sistemi olarak tanımlanabilir. Bu ideoloji bir düşünürün çalışmaları ve düşünceleri etrafında sistematik olarak örgütlenen katı bir nitelikten, sadece genel hayat görüşünün belirlendiği esnek bir niteliğe kadar çeşitli özellikler taşıyabilir. Bu çeşitli özellikler yelpazesi içersinde insanın günlük yaşamdaki davranışlarından, siyasal tercihlerine kadar pek çok eğilimleri yer almaktadır ki; bu farklı eğilimler onun ideolojisinin farklılığını eşdeyişle farklı ideolojileri oluşturur (Kongar, 1979, s: 369; Mardin, 1976, s: 64).

Hepimiz aynı dünyada yaşadığımız halde, farklı ideolojilere sahip olmamız da çeşitli özellikler yelpazesinde nerede olduğumuzdan kaynaklanmaktadır. Başka anlatımla, insanoğlu ideolojisini ya önceki nesillerden dogmatik olarak almakta, ya içinde bulunduğu toplumsal yaşam ortamında edindiği bilgileri genişleterek, daha farklı olayları öğrenip bilgi sahibi olarak, kendi farklı ideolojisini oluşturmakta, ya da doğası gereği aynı olaylardan farklı sonuçlar çıkararak bu sonuçları, farklı olan ekonomik, sosyal, siyasal; özce farklı olan toplumsal ve psi-

kolojik konumu (statüsü) ile birleşerek yapılandırır.
(Kongar, 1979, s: 369 - 370).

Bu nedenle bir toplumda farklı yaşam deneyimleri, olaylara farklı bakış açıları, olaylardan farklı algılamalarda bulunma ve sosyo-ekonomik açıdan toplumda farklı yerlerde bulunması nedeniyle ya da farklılaştığı noktalarda insanların farklı ideolojilerinden, birleştiği, ortaklaştığı ya da bütünleştiği noktalarda da o topluluğun, (giderek toplumun) ortak ideolojisinden söz edilir. Demek oluyor ki, bir toplumun ideolojisinin oluşması o toplumun manevi kültür değerlerinin, geleneklerinin ve kurallarının ortaklaşabildiği oranda, doğal bir gelişme sayılacağından ve bu ortaklaşmanın yoğunluğu oranında da güçlülüğünden söz edilebilir.

Yukarıda sözü edilen nedenlerle manevi kültürün ideolojiyi belirlediğini söylerken, manevi kültüründe maddi kültür öğeleriyle, başka bir anlatımla sürekli gelişen araç-gereç başka bir deyişle teknoloji tarafından yapılandırıldığını yinelemek (tekrarlamak) yararlı olacaktır. Teknolojinin yapılandığı manevi kültürün ortak yanlarının oluşturduğu ideoloji de, o ideolojiye sahip olan insanların gereksinimleri doğrultusunda, yeni teknik ve bilgi gelişmeleri doğuracak; böylece, ideolojinin de teknolojiyi etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. İşte bu etkileşim sürekli değişen bir denge yaratır ki, bu da değişme yasasının ve yaşam denilen olgunun vazgeçilmez bir ögesi olduğunu gösterir. Çünkü değişme yasası, "değişmeyen tek şeyin değişme olgusu,, olduğunu ileri sürer ve savunur. Teknoloji - kültür - ideoloji ve teknolojinin toplumsal yaşam ortamında birbirlerini dengeleyerek etkileşimleri sürer gider. Ancak bu etkileşim sürecinde insan doğanın sırlarını çözdükçe yeni bilgiler elde eder ve bu kez de bilginin mülkiyetine sahip olur. Bu bilgiye sahip olmaktan ölçsüz bir gurur duyar; gurur duydukça da kendisine sonsuz sayıda erişebileceği sır labirentleri açar. Bu kez sır labirentleri-

nin tüm kanallarına deği, bazılarına yönelir. Yöneldiği her sır kanalı da kuşku yok ki yeni bazı sır kanallarına gidecektir. Böylelikle uzmana başvurma dediğimiz sınırlı bir konuda ama derinlenmesine bilgi mülkiyeti gelişir. Modern bilgi, uzmana başvurma gereği nedeniyle artık bilmeye değil, kimin bilmesi gerektiğine dayanıyor (Moles, 1983, s: 64).

Sanayileşmenin gelişmesi ve sanayi devrimi sonrasında fabrika üreten fabrikalarda insanlar yığın - kitle halinde buralarda çalışmaya başlamıştır. Böylelikle fabrikalar, kırsal kesimde ise şehircikler, şehirde ise metropoller oluşmaya başlar. Artık kentleşme olayı sanayileşen ülkelerde hızla önem kazanan olgudur. Belirli merkezlere akın eden insanlar, nüfus artışı nedeni ile kırsal alanda elde ettikleri payın azalmasıyla, kente yönelmiş ve kentleşme olgusunun hızlanmasına yardımcı olmuşlardır. Bu olgu son iki yüzyılın en önemli olgusu olma özelliğini giderek korumakta ve toplum yaşamındaki önemini olabildiğince hissettirmektedir. Kente göçen insanların beraberinde getirdikleri normlar, değer ve kurallar, kısaca yaşam biçimi, kent yaşamının değerleri ile çatışarak değişime uğramış; hatta bu arada, insan ilişkileri de hemen tümüyle değişime uğramaya terk edilmiştir.

20. yüzyılda dünyamız büyük nüfus patlamalarına sahne olmuştur. Gelişen bilim ve teknik ile birlikte, geçmiş çağlarda insanlığı eriten salgın hastalıklar büyük ölçüde önlenebilmiştir. Savaşlar, son otuz beş yıldan bu yana, eskiden olduğu gibi kitlelerin yok edilmesine; böylelikle de nüfusun yok olmasına neden olmamaktadır. Bunun yanı sıra gelişmemiş ülkelerde kontrolsüz, sağlıksız üreme sonucu, olabildiğince nüfus yığılmalarına tanık olurken, kalkınmanın başlıca koşulunu sanayileşmeye bağladıklarından, sanayileşmenin gereksindiği insan gücünün patlama düzeyine ulaşmasına ancak seyirci kalabilmektedir (Doğan, 1980, s: 15 - 16).

Giderek topraktan gelen payı azalan insan, sanayi bölgelerine hücum etmekte, her sanayi bölgesinde de makina-insan grupları arasında doğal gelişki, barınma, beslenme, sağlık, ulaşım ve toplum normları konularında kargaşa yaratmaktadır. Bu kargaşada insanoğlu kendi gereksinmelerini karşılayabilmek için maddi manevi tüketime yönelmekte ve tüketim toplumu ortamını yaratmaktadır. Sanayi kolları maddi tüketim öğelerini, kitlelerin gereksinmelerini karşılayabilmek için olabildiğince standartlaştırma ölçülerini araştırmak, geliştirmek zorunda kalmaktadır. Doğal olarak standartlaşma sözcüğü sanayi devriminden başlayarak günümüze kadar hem önem kazanmaya hem de çok kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü sanayi devriminin oluşturduğu üretim ortamı, kitlesel üretime yöneliktir. Böyle olunca da kitlelerin tüketimine sunulan üretim çıktıkları, fiziksel dağıtım kanallarının geliştirilmesi ve kitlesel dağıtım yöntemiyle ilgililere ulaştırılması zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Kitlesel üretim sadece mal üretimiyle kalmayıp, maddi kültürün manevi kültüre olan etkisinden anlaşılacağı gibi, "kültür" üretmede de işlev yüklenmektedir. Böylelikle herhangi bir alanda kitle üretiminin ulaştığı toplumlar, tükettiği teknolojinin oluşumunda yer alan kültür öğelerini de almakta ve bir "kitle kültürü" oluşmaktadır.

Yukarıda sözü edilen gelişmeye diğer bir yönden bakıldığında, sanayileşmenin zorlamasıyla zanaat tipi üretim bir yana bırakılmakta; geleneksel yapıda var olan bireysel üretim biçimi yerini iş bölümü ve uzlaşmaya bırakılmakta; belli konularda derinlemesine bilgi sahibi olan insan, diğer konulara yabancı kalmakta ve çevresini saran kitle iletişim araçları kanalları ile kendi kabuğuna çekilip kendi toplumuna dahi yabancılaşabilmektedir. Bu nedendir ki; sanayileşmenin kitle üretimi boyutuna dönüşmesi, yaratıcılığı verimsizleştirmekte; yaratıcılığı aklın dar sınırları içersine kapatmakta; toplumsal ve

bireysel özgünlüğün giderek yok olmasına neden olmaktadır. (Özkök, 1985, s: 109 - 120).

Yukarıda sözü edilen değişimler yaşamın her alanında hızla yaşanmaktadır. Kuşkusuz değişimlerinin en hızlı ve önemli alanları olan eğitim ve bilginin merkezileşmesiyle kontrol altına alınması; teknoloji, sanayileşme, kentleşme, nüfus artışı, kitle iletişim araçlarının insanı çevrelemesi; standartlaşma ve kısaca kitleselleştirmeyi kolaylaştıran ve amaç edinen kitle üretimi unsuru tek tip insan ve kitle kültürü yaratmada başarılı olmaktadır.

"Ülkemizde kent, sanayi, nüfus ve kültür gibi kavramların iç içe gelişmesi yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu günden bu yana tüm şiddetiyle devam etmektedir. Az gelmiş olmanın getirdiği sorunlar az önce sayılan kavramların gelişmesinde de engeller oluşturarak karmaşık ve sağlıklı toplumsal değişme süreçlerinin yaşanılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. "Tarımsal yapıdan sanayi toplumuna geçiş döneminde bulunan Türkiye'de kültür birikimi, toplumun çeşitli kesiminde değişik özellikler göstermektedir. Ulusal ve evrensel kültürün bağdaştırılmasında çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Toplumun geniş bir kesiminde kültürel değerlerde durağanlık yaygınken, kültür ve sanat alanında hareketlilik olan kesiminde aktarmacılık, topluma mal edilmeyen yaratıcılık, kültür değerlerinin yok olması, yozlaşması gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Satınalma gücünün yüksek olduğu katlar ve yörelerde kültür hizmetleri ve faaliyetleri daha yaygın olmakta, bu hizmetlerden yararlanma ve katılma oranı yüksek bulunmaktadır. Genel olarak yaratıcılık sınırlı kalmakta, toplumun bütün katmanlarına yayılma olanağı bulunmamaktadır." (DPT, 1975, s: 304).

Özellikle 1950'li yıllardan sonra sanayileşmeye adım atan Türkiye'de az önce sözü edilen sanayileşmenin içinde barındırdığı öğeler nedeniyle uzun zamandır

kültürümüz, ulusallıktan kopuk, Doğu - Batı arasında gidip gelen karmaşık bir kültür olarak gelişmiştir. Ülkemizde yer yer popüler kültürden, arabesk kültürden, gecekondulu kültüründen, ara kültür, alt kültür ve yoksulluk kültüründen söz edilmesi bu kültür karmaşıklığının en güzel yansımasıdır. Bugün Türkiye' de önce radyonun çok yaygınlaşması; televizyonun nüfusun %98'ine ulaşması; yeni olmakla birlikte, Ünsal Oskay'ın deyimiyle, "rakı masası ve pijamayla yakalandığımız," video gibi iletişim araçlarının sağlıklı olmayan, hükümetten hükümete değişen ve dış güçlerin güdümündeki denetim mekanizması altında işlemesi, özellikle televizyon ve videonun programlarını dış kaynaklardan sağlaması, teknoloji ile birlikte ithal edilen yabancı kültürün; kitle iletişim araçlarıyla pekişmesi olanağı sağlanmış olmaktadır.

Gerek gelişmiş, gerekse gelişme yolundaki ülkelerde, sanayileşmeyle birlikte insanların iş ve çalışma dışı zamanlar net bir şekilde birbirinden ayrılmaya başlamaktadır. Ondokuzuncu yüzyılda haftalık çalışma süresi ortalama 75 saat iken son yıllarda bu süre 40-45 saate inmiştir. (Abadan, 1961, s:12). Bugünlerde ise haftalık iş saatlerinin otuz beş saate indirilmesi için kitlelerin yürüyüşler düzenleyerek, şimdiki haftalık iş saatlerini pre-tosto etmekte oldukları görülmektedir. Bu olgunun özündeki düşüncenin, otomatlaşan insanın daha çok zamana duyduğu özlem ve gereksinme olduğu, düşünülebilir.

Buraya kadar üzerinde durulan olguların bireyin zamanını kullanmasına olan etkileri toplumdaki topluma değişmekle birlikte, bu olgular, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için de önemini korumaktadır. Özetle bireyin zamanını kullanmasında etkili olan olgular bir kez daha yinelenenecek olursa bunlar arasında nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme, toplumsal değişme, çalışma saatlerinin azalması, bilim ve teknolojiye gelişme, kitle iletişim araçlarının

yaygınlaşması, kültürel değerlerin değişmesi ve bireylerin (geniş çapta toplumların) ekonomik düzeyleri gibi etkenler sayılmalıdır.

Boş zaman kavramı, sözcüklerin anlamında yola çıkmak suretiyle basitçe dolu olmayan zaman dilimi olarak tanımlanabilir. İngilizce'de "Leisure Time,, denilen bu kavram boş zaman, boş vakit, işsizlik, serbestlik, fırsat, boş, serbest anlamına gelmektedir. (Redhouse, 1985, s:563). Almancada Freie Zeit olarak anılan sözcük boş zaman, serbest zaman demektir. (Almanca - Türkçe sözlük, 1976, s:133). Fransızca Temps Libre, Temps Vide boş zaman anlamına gelmektedir. (Saraç, 1976, s: 1272 ve 1355).

Boş zaman kavramı bu konu ile ilgilenen bilim adamlarınca, özü hemen hemen aynı olmakla birlikte farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Gökmen ve diğerleri çalışmalarında Rapaport'ların boş zamanı "Kişinin çalışma, uyku ve temel ihtiyaçlarını karşılamak dışında kalan vaktidir,, şeklindeki tanımına yer vermişlerdir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:15). Crandall, boş zaman teriminin "herhangi bir güdüye dayandırılan ihtiyaçlar için harcanan serbest zaman,, şeklinde tanımlamaktadır. (Crandall, 1980, s: 45). Abadan, boş zamanı serbest zaman olarak adlandırmış ve "Üniversite öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri,, adlı çalışmasında şu tanıma yer vermiştir: "Uyumak, yemek yemek, vücut temizliği yapmak, fakülteye gidip gelmek, ders veya bir işte çalışmak dışında kalan vakittir" (Abadan, 1961, s:3). Tezcan'a göre boş zaman, "Bireylerin hem kendisi, hem de başkaları için bütün zorunluluklardan ve bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zamandır" (Tezcan, 1977, s: 4). Bu tanımda bireyin istediği faaliyeti yapmasıyla gerek toplumun benimsediği gerekse benimsemediği uğraşlar ile bireye sunulan seçenekler içersinden seçme zorunluğu olduğu unutulmamalıdır.

-Dumazediler'in "Bugünün saadetini yeni ahlak kuralları serbest zaman üzerine yükselecektir." şeklindeki sözlerine "Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri" adlı çalışmasında yer veren Abadan bu düşünceye dayandığı boş zaman için "şu halde serbest zaman teknik gelişim ve sosyal tedbirler sayesinde kişinin üretime yönelmiş faaliyetleri sırasında veya onu takiben girişmekte olduğu üretim dışında harcayabileceği süredir." demektedir (Abadan, 1961, s:3). Mentesh, "şehir, kent, ve kırsal bölgelerde yaşayan kişinin, toplumun, çalışma, uyuma ve temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kalan zamana boş zaman denir," demektedir. (Mentesh, 1973, s: 71). Gökçe, "Orta öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları" adlı çalışmasında boş zamana "Özgür Zaman," demiş ve şöyle tanımlamıştır. "Özgür zaman bireyin tam bağımlılık ve zorunluluklarından - görece - kurtulduğu bir zaman dilimidir," (Gökçe, 1984, s: 93).

Bugün ülkemizde yükseköğretim gören gençlerin zaman kullanımına ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmış, hepsinde de zaman kullanımı değişik açılardan ele alınmıştır. Çalışmalarda var olan durum ile olması gereken durumlar arasında ilişkiler aranmıştır. Bu çalışmaların ortak yönleri, kesiştikleri noktalar ve ortak bulguları elbette vardır. Zaman kullanımına ilişkin yükseköğretim gençliğinin, gençliğin, ortaöğretim gençliğinin "boş zaman değerlendirme", "serbest zaman faaliyetleri", "ders dışı zaman kullanımı", "boş zamanlar", "Çalışma dışı zaman kullanımı" gibi başlıklar altında çalışmalar yapılmıştır. Zaman kullanımını inceleyen çalışmalarda bir kavram birliği sağlanamadığı görülmektedir. Oysa bu çalışmalarda hareket noktası olarak zaman kullanma ve boş zaman değerlendirme sorunu ön plana alınmıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalardan en eskisi "Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri" ^{konusu} inceleyen Abadan'ın

çalışmasıdır (1961). Üniversite öğrencilerinin eğilim gösterdiği serbest zaman faaliyetlerinin dağılımını ODTÜ, A.Ü. Hukuk Fakültesi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinden aldığı örneklemeler üzerinde açıklamaya çalışan Abadan araştırma sonunda; kitle iletişim araçlarının (Televizyon ve video hariç) üniversite gençliğinin serbest zamanını geniş ölçüde doldurduğu, dolayısı ile pasif, yumuşak serbest zaman faaliyetlerinin ağır bastığı, öğrencilerin fazla masraf gerektirmeyen faaliyetlere yöneldiği, gençlerin yazı yazmak, resim yapmak, tartışmak gibi dünsel faaliyetler yanında, müzik dinlemek, spor yapmak ve seyahat etmek gibi faaliyetleri benimsediği ortaya çıkmıştır.

7 - 14 Nisan 1964 yılında Halk Sağlığı Eğitim Komitesi'nce düzenlenen "Boş Zamanları Değerlendirme Semineri"nde boş zamanlar ve değerlendirilmesine ilişkin sosyolojik, psikolojik, eğitimbilimsel açıdan on sekiz dolayında bildiri sunulmuş boş zamanlar ve değerlendirme olgusunun önemine, bu konuda yapılması gerekenlere dikkat çekilmiştir.

1967 yılında Kredi Yurtlar Müdürlüğü'nce yaptırılan "Kurum Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anketi," adlı çalışmada üniversite gençlerinin sorunları kendi görüş açılarından incelenmiş, yurtlardaki barınma, iletişim ve hizmet ortamının iyileştirilmesi için gençlerin istem ve beklentilerinin ne derecede gerçekleştirildiğinin ortaya konulması amaç edinilmiştir. Çalışma sonunda öğrencilerin yurtlarda müzik kulüplerinin kurulmasını, resim, el işi ile uğraşma imkanlarının sağlanmasını, öğretim üyeleriyle sohbet toplantısı yapılmasını, yaz aylarında dinlenme kamplarının açılmasını, yabancı dil ve el becerilerini geliştirici kurslar açılmasını, okuma salonlarının ve yurt kitaplıklarının olmasını istedikleri ortaya çıkmıştır.

Tezcan (1977 a), "Boş Zamanlar Sosyolojisi," adlı çalışmasında, boş zamanlar sosyolojisi ve değerlendirilmesi konularında kuramsal açıklamalarda bulunmuş, boş zamanların değerlendirilmesinin bir eğitim işi olduğuna ve boş zamanların toplumsal işlevlerine yer verilmiştir. Tezcan, çalışmasında yer yer batıdaki uygulamalara değinmekle birlikte ülkemizin boş zamanları değerlendirme faaliyetleri konusundan da örnekler vererek boş zaman kavramı ve değerlendirilmesine ilişkin ilk kuramsal kapsamlı çalışmayı yapmıştır.

Köknel (1979), "Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları," adlı çalışmada gençliğin içinde bulunduğu ortamı, eğitim çevresini, öğrenci derneklerini ve gençlik dönemindeki sorunları ile bunların çözümü üzerinde durmuştur.

Ekşi (1982), 1974-75, 1975-76 ve 1977-78 öğretim yıllarında İstanbul Üniversitesi öğrencileri üzerine yaptığı "Gençlerimiz ve Sorunları," adlı çalışmada gençlerin sorunlarına eğilmiştir. Araştırmada sadece Türk gençleri ile evrensel anlamda gençlik döneminin sorunlarının büyük ölçüde benzerlik gösterdiği, diğer sorunların da kendi toplumsal yapımızdan ileri geldiği ortaya çıkmıştır. Sorunların başında gençlerin zamanında yeterince bağımsız yetiştirilmedikleri, bu nedenle her güçlük karşısında dayanacak bir destek aradıkları ve cinsel sorunlarını çözememekten kaynaklanan bir kargaşa yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Araştırmada, gençlerin bu rahatsızlıklarının boş zaman faaliyetlerine yönelmede engel oluşturduğu belirtilmektedir.

1984 yılında Gökçe'nin "Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve sorunları," adı çalışmasında bir bölüm boş zaman değerlendirilmesine ayrılmıştır. Çalışmadaki bu bölümde öncelikle gençlerin "Özgür zaman," larını geçirdikleri yerlere ilişkin bulgular ve özgür zaman etkinlikleri değerlendirilmektedir. Gökçe, çalışmasının bu

bölümünde "Okul içinde ve dışında örgütlenen boş zaman faaliyetlerinin aile, okul ve öğrencilere söz hakkı ve-ran bir merkezden yöneltilmesi, hem etkinlikler arası eşgüdümü sağlayacak hem de öğrenci ve aileye güven vere-ceğinden katılımı artıracaktır," sonucuna varılmıştır.

1985 yılında Gökmen, Açıkalin, Koyuncu ve Say-dar'ın ortaklaşa hazırladıkları "Yükseköğrenim Gençleri-nin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri," adlı çalışmada yükseköğrenim öğrencilerinin serbest zamanlarını nasıl değerlendirdikleri, katılmak is-tedikleri etkinliklerin türleri ile öğrencilerin nitelik-leri arasındaki ilişki aranarak kendilerini gerçekleştir-me düzeyinin yönü belirlenmek istenmiştir. Bu çalışma on bin öğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışma sonunda yaygın kanıların tersine, üniversite gençlerinin zamanlarını kah-vede geçirmek istemedikleri; genellikle ucuz, geleneksel, zihinsel, ve bedensel güç harcamayı gerektirmeyen, kapalı mekanlarda gerçekleştirilen etkinliklere yöneldikleri; gençlerin öğretim süresince ve tatillerde haftada en az bir, en çok on iki saati serbest zaman etkinliklerine ayı-rabildikleri ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada gençlerin katılmak istedikleri ve katıldıkları serbest zaman etkin-likleri ile kendilerini gerçekleştirme düzeyleri arasın-daki ilişkinin yönü belirlenememiştir.

Ünver, Tolan, Bulut ve Dağdaş'ın (1986), "12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları," adlı çalışmasın-daki dört bölümden biri, boş zamanları değerlendirme ile ilgilidir. 12-24 yaşları arasındaki gençlerden yaklaşık on sekiz bin kişilik bir örneklem üzerindeki bu çalışmada, gençlik kesiminin sorunlarının ülkenin yöneticilik kade-mesinde bulunan sorumlular tarafından çözümlenmesi, yeni politikalar saptanması, var olan politikaların gelişti-rilmesi için yararı olacak bilgilerin elde edilmesi ön planda tutulmuştur. Elde edilen bu bilgilerin sosyolo-jik, psikolojik ve sosyal - psikolojik boyutları irdele-

nerek gencin okul, iş, aile ve arkadaş ortamlarındaki konumun ortaya konulması amaç edinilmiştir. Çalışmada gençlerin boş zamanları değerlendirme açısından cinsiyeti, yaşadığı kır/kent ortamının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Erkeklerin spor, kızların ise dinlenme ve televizyon izlemeye daha çok zaman ayırdığı ortaya çıkmıştır. Gencin öğrenim düzeyi artıkça okuma ve kültür faaliyetlerine yönelimin arttığı, ailelerin öğrenim düzeyi arttıkça gence boş zamanlarında tanınan serbestliğin yaygınlaştığı sonucuna varılmıştır.

Yukarıda sözü edilen kaynakların dışında boş zaman ve değerlendirme konusundaki makaleler şöyle sıralanabilir. Erkan (1966), "Ankara'da Mamak Gecekondu Bölgesinde Çocukların Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetleri", Tezcan (1972) "Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimindeki Rolü", 1973 yılında, "Sosyal Hizmetler Akademisinin düzenlediği Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetlerin Yönelimi", seminerinde sunulan bildiriler, Tör (1974), "Çocuğu Ve Genci Sokaktan Kurtarmak İçin Mahallenin Örgütlenmesi", Tezcan (1974) "Boş Zaman Eğitimi ve Eğitim Politikamız", Tezcan (1977 b) "Çocuk ve Boş Zaman Uğraşmaları", Tezcan (1979), "İşsizliğin Oluşturduğu Boş Zaman ve Bunun Değerlendirmesi En Hayati Sorun Olarak Güncelliğini Korumaktadır", Tezcan (1982) "Yaşlılıkta Boş Zamanların Değerlendirilmesi", Tezcan (1985), "Ülkemizde Ortaöğretim Gençliği Açısından boş zamanların Değerlendirilmesi", Binbaşoğlu (1985) "Ders Dışı Etkinliklerin Değerlendirilmesi". Bu konuda yapılan tezler ise, Çetin (1976) "Eğitim Sürecindeki Gecekondu Gençlerinin Çevresel, Ailesel, Bedensel, Sorunları, Kişilik Özellikleri, Geleceği ilişkin Beklentileri ve Boş Zaman Değerlendirmeleri Üzerinde Kuşcağız Ortaokulunda Bir Araştırma", Birsen, Önder, Eroğlu, Kasal ve Gürsoy, (1975-1976), "Ankara Gençlik Merkezine Devam Eden Gençlerin Sosyal, Psikolojik, Kültürel Özellikleri", Zengin (1973) "İlkokul öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirmesi", adlı çalışmalardır.

Görüldüğü gibi boş zaman konusu zaman zaman toplumumuzda da inceleme konusu yapılmıştır. Bu alanda son 8 ayda 2 kitap 3 makale yayınlanmasında kuşkusuz 1985 yılının "Gençlik Yılı" olmasının payı vardır. Yine de ülkemizde, diğer konularda olduğu gibi, bu konuda da yeterli bilimsel çalışmaların yapıldığı söylenemez. Oysa özellikle geleceğin büyükleri olan gençlere ilişkin olarak yapılan, onların sorunlarına çözümler getirecek çalışmaların azlığı ve yetersizliği konunun önemini artırmaktadır.

Ülkemizde, ülkemiz insanı kitlesel üretimde kişiliğinin (kendi benliğinin) damgasını vuracak teknik ve bilimsel gelişmeye de sahip bulunmamaktadır. Bununla beraber Türkiye Cumhuriyeti'nin altmışı aşkın yıldan bu yana "Çağdaş Uygarlık Seviyesine Ulaşma" ilkesi, bilimsel ve teknik gelişmelerin en azından yakından takipçisi olmayı hatta onu aşmayı gerektirmektedir. Ancak bu güne kadarki çabalar ne çağdaş bir uygarlığa yaklaşmayı, ne onu aşmayı, ne de yol gösterici düzeye ulaşmayı sağlayabilmiştir. Oysa "Atatürkçü düşünce sisteminin yapısında Eklektik (Seçmecilik) ve sentezcilik de vardır. Seçmecilikten anlaşılması gereken, tüm gerçekleri, verileri ve olayları tam olarak izleyerek, bunların içinden bazı uygun seçimler yaparak değişik öğeleri biraraya toplayabilmektir. Atatürk, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaçlarına ve yapısına uygun bağımsız, gerçekçi ve bilimsel anlamda temel düşünce ve ilkeleri hazırlarken, hiçbir şekilde taklitçilik yoluna sapmadan uygarlığın öğelerinden de seçimler yapmıştır" (Yüksel, 1986, s:16). Toplum olarak her yeniliğin ve gelişmenin taklitçisi ya da uyarlayıcısı olmamız, gelişmiş bir ülke olmak için gerekli süreçleri tamamlayamamız ve az gelişmişliğin yansıması olan çelişkileri henüz özümsemeyip, değerlendirememekten, özce, halen az gelişmişliği yapıyor olmamızdan kaynaklanmaktadır.

Az gelişmişlik sınırları içersinde toplumumuzun eğitimi, genel bilgi düzeyi, toplumsal normları kuşaktan

kuşağa aktarırken çağın gerekleriyle yoğurulmayan yetişkinlerden çok gençlerimizi etkilemektedir. Bir ulusun geleceğini belirlemede, tartışmasız söz sahibi olan gençlerin çağa uygun ortamlar içersinde bulundurulmaması, toplumsal sorunlarımızı "Kartopu" örneğinde olduğu gibi büyüdükçe büyüyen, gözülmez duruma getirmektedir. Bu durum ilerideki yıllara, sorunlara yaklaşılamaz, kendi benliğini hissettiremez, kitlesel sürüklenişlere elverişli, suskun konuşamayan bir bireyler bütünü oluşturmaktadır. Gençlerimizin özellikle kırsal alanda bulunanlar ile yüksek öğretim görmeyenlerin bu sürüklenişte en büyük paya sahip olabilecekleri ortadadır. Ancak, bu demek değildir ki yükseköğretim gören gençler bu sürüklenişten pay alamayacaklardır. Önceki çalışmalarda söz edildiği gibi bu kitlesel sürüklenişlerden birinin boş zaman değerlendirme konusunda olduğu hatırlanırsa yükseköğretim gören gençlerde de zaman kullanma açısından aktiften (etkenden) pasife (edilgen) doğru yığılmaların olduğu görülecektir. Köknel'e göre yükseköğretim gören gençlerin % 70 dolayındaki bölümü pasif boş zaman faaliyetlerine yönelmektedir. Bu faaliyetlerin başlıcaları; "hoşça vakit geçirmek" kavramı altında toplayabileceğimiz amaçsız ve bilinçli gözlemden yoksun gezme dolaşma, televizyon izleme, birahane ve kahveye gitme, boş oturma türündeki davranışlardır. Ciddi yayınları izleyen, konferans ve seminerlere katılan tartışan; spor, müzik gibi sosyal faaliyetlere katılan, yükseköğrenimli % 30 dur (Köknel 1979, s: 168).

Zaman kullanımı bölümlenmesinde cinsiyetin, ailenin, eğitim yapısının, ekonomik gücün önemli etkenler olacağı düşünülebilir. Bu değişkenlerin farklı biçimlerdeki oranları ile bireylerin zaman kullanımı da önemli değişiklikler gösterebilir. Öte yandan, günümüzdeki Türk eğitim sisteminde güncellenen uzaktan öğretim yöntemine dayalı, sayıları yüzbinini aşan, ancak sistemin gereği olarak öğrenci yapıları diğer yükseköğretim gençliğinden farklılıklar

gösterdiği gözlenen, Açıköğretim sisteminde öğrenim gören yükseköğretim gençliğinin zaman kullanma olgusunun incelenmesi ve ülkemizde uygulanan Açıköğretim sisteminin ana hatlarıyla açıklanması gereği vardır. Evrensel ölçülerde olmasa bile artık Türk eğitim sistemi kendi yenileme arayışına girmek durumunda kalmıştır. İşte eğitim açısından kitle iletişim araçlarından en çok yarar nasıl sağlanabilir sorusu karşısında eğitim kurumları kendine pay çıkarma mücadelesine girmek zorunda kalmıştır. Çünkü tam olmasa bile bugün ülkemizin batı bölgeleri kitle üretimi ve kitleselleşme olguları ile tanışmaya başlamıştır. Kitle kültürünün oluşmasında en büyük faktörlerden birinin kitle iletişim araçları olması nedeniyle ister kitle kültürünü pekiştirmek, isterse bu sürece karşı koymak söz konusu olsun kitle iletişim araçlarından en fazla yararı sağlamak gerekmektedir.

Kökeni 1960'lardaki mektupla öğretim uygulamalarına dayanan uzaktan öğretim sistemi, araştırma, pilot, proje uygulamalarından sonra 1980'lerde kendi toplumsal yapımız içersinde bir anlamda olgunlaşmasını tamamlayarak (Kendisinden önceki uygulamalardan daha yakın olarak) gerçek anlamdaki uygulama hazırlıklarına Eskişehir'de Anadolu Üniversitesinde başlamıştır. Başlangıçta İktisat ve İş İdaresi alanında insan gücü yetiştirmeyi hedef alan Türk Açıköğretim sistemi 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunuyla 1982 yılında uygulamaya konulmuştur. Okula devam zorunluluğu olmayan, dersleri televizyon, radyo ve basılı malzemeler kanalıyla öğrencisine ulaştıran bu sistemde öğrenciler örgün yükseköğrenim gençlerinden farklı olarak, zaman kullanma konusunda daha duyarlı titiz ve bilinçli olmak zorundadırlar. Çünkü kanun önünde öğrencilik hak ve sorumlulukları açısından tüm aşamalarda örgün bölümlerdeki öğrenciler ile hiçbir farklılığı bulunmayan Açıköğretim Fakültesi Öğrencileri, sistemin gereği olarak, öğretim kurumuyla olan tüm ilişkilerinde aktif (etken) olma

durumunda olmakla birlikte bu sorumluluk tamamen kendilerine düşmektedir. Örgün yükseköğretimde olduğu gibi derse devam zorunluluğu, ödev, öğretim üyesi baskısı, derse yetişip yetişmeme, taşradan gelmişler için öğrenim gördüğü ilde barınma, yeme içme sorunları ile basılı ders malzemesi bulmadaki güçlüklerden uzakta olan Açıköğretim Fakültesi öğrencisi bir anlamda kendi kendisi ile başka deyişle eğitim, kendini yetiştirme ve tamamlama açısından başbağadır.

Sistemin gereği olarak Açıköğretim Fakültesi öğrencileri televizyondan yayınlanan ders programlarını, kendilerine önceden ulaştırılan ve aynı ders ünitelerini içeren basılı ders malzemelerinden yararlanarak izlerler. Bu arada gerek televizyon ders programında gerekse basılı ders malzemelerinde anlayamadıkları, takıldıkları ya da daha derinlemesine bilgi edinmek istedikleri konularda, buldukları ilin en yakınındaki üniversitelerde Fakültenin Akademik Danışmanlık ve uygulama Hizmetleri Birimince organize edilen yüz yüze eğitim programlarından da yararlanabilmektedirler. Yıl içersinde tüm derslerden, o zamana kadar işlenen kısımdan sorumlu olmak koşuluyla yılda bir defa yapılan merkezi ara sınavlara alınırlar. Bu ara sınavları sınıf geçmede %30 ağırlıkla dikkate alınır. Daha sonra öğrenciler, yıl sonu ve bütünleme sınavlarına girerler.

İşleyişi yukarıda kısaca özetlenen Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sınavları elektronik bilgi işlem araçlarıyla puanlanarak değerlendirilir. Bu değerlendirmelerde yüz üzerinden 49 veya daha az alan öğrencinin sınıfta kalması ve bazı durumlarda da okulla ilişkisinin kesilmesi söz konusudur. Oysa örgün yükseköğretimde ölçme ve değerlendirme genellikle objektif esaslarına bağlanmamış olduğundan durum bundan farklı olabilir. Bu durumda Açıköğretim Fakültesinin uyguladığı sistem öğrenciye

ders çalışma zamanını daha titiz kullanma sorumluluğunu getirmektedir.

Üniversiteli gencin derslerinin yanı sıra arkadaşlık bağlarının güçlenmesi, kişiler arası iletişim kurabilme, çevre edinebilme, uzak ve yakın çevresindeki toplumsal yaşam konularına objektif ve eleştirel biçimde, üretken olarak katılabilme, kendisinde var olan fizik ve düşünsel enerjiyi toplum yararına kullanılabilme için gerekli toplumsal ortamı üniversite yıllarında araması son derece doğaldır. Üniversite, başka deyişle kurum, öğretimde olduğu gibi, öğrencisine bu toplumsal ortamı hazırlamada da sorumludur.

Yukarıda son olarak sözü edilen noktada bu çalışmanın problemi belirlemektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sosyal yapısı gereği, öğretimle birlikte bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirici, katılımcı, aktif olabilmeleri için ne tür etkinlikler ve beklentiler içerisinde oldukları, bu beklentilerinin doyurulması için kurumdan nasıl bir etkinlikler dizisi bekledikleri merak konusudur. Bu öğrencilerin diğer örgün yükseköğretim öğrencilerinden farklı olarak boş zamanlarını hangi seçeneklere bağlı olarak bölümlendirdiklerini merak konusu olmaktan çıkarıp bilimsel bir yaklaşımla ortaya koymak zorunluluk haline gelmiştir. Kamuoyunca Açıköğretim öğrencilerinin "bütün günü boş öğrenciler" olarak nitelenmesinin gerçekte haklılık payı nedir? sorusu buraya kadar sözü edilenler ışığında çalışmanın problemi olarak şu şekilde formüle edilebilir.

PROBLEM

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin zamanlarını kullanma biçimleri, boş zamanlarını değerlendirme konusunda fakülteden beklentileri nelerdir?

Problem ifadesinden de anlaşıldığı gibi, bu prob-

lemin çözümü aşağıdaki alt problemlerde yer alan soruların cevaplandırılmasına bağlıdır.

1. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, zamanlarını nasıl kullanmaktadırlar?

2. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, boş zamanlarında hangi faaliyetlerde bulunmaktadırlar; boş zamanlarında yaptıkları faaliyetlerle bazı kişisel, sosyal ve ekonomik özellikleri arasında ne gibi ilişkiler vardır?

3. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme konusunda Fakülteden beklentileri nelerdir?

A M A Ç

Bu araştırmanın amacı, Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim "İktisat ve İş İdaresi" Programlarına kayıtlı öğrencilerin boş zamanlarını kullanma biçimlerini, boş zamanlarını değerlendirme konusunda fakülteden beklentilerini betimsel bir yaklaşımla saptamaktır. Hedef kitlenin bir kısım genel nitelikleriyle bunlar arasındaki ilişkilerin ortaya konması ve bu ilişkilere dayanarak sorunun çözümüne, uygulamaya yönelik olarak iyileştirici öneriler geliştirmek de amaçlar arasındadır.

Yukarıdaki temel amaç doğrultusunda, araştırma boyunca aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Öğrencilerinin:

1. Kişisel, sosyal ve ekonomik nitelikleri nelerdir?

2. Zamanlarını boş zaman, iş ve ders zamanı olarak bölümlenmeleri nasıldır?

3. Boş zamanlarda yaptıkları faaliyetler nelerdir? ve bu faaliyetlerle bazı kişisel, sosyal ekonomik özellikleri arasındaki nasıl bir ilişki vardır?

4. Boş zamanlarını değerlendirme konusunda Fakülteden beklentileri nelerdir?

Ö N E M

Türk eğitim sisteminde "kilometre taşı" niteliğini taşıyan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları uygulaması, kendini yenilemesi ve geliştirmesi açısından, bu ve benzeri çalışmalar yapma gereksinimini her zaman duymaktadır ve duyacaktır. Bu noktadan hareketle, daha önce sözü edilen sorun ve yukarıda açıklanan amaçlar doğrultusunda bu çalışmayla toplanıp işlenen verilerden elde edilen bulgular, öncelikle bu program yürüten birimler, eğitim hizmeti götürülen kesimin beklentileri doğrultusunda bugünkü alınan kararlardan farklı kararlar almaya yöneltilebilir. Bunun yanısıra, elde edilen verilere dayanan bulgular ve bunlardan hareketle geliştirilen öneriler, başka üniversiteleri, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile gençliğe hizmet götürmede görev ve sorumluluk alanları, zaman ve maddi açıdan daha ekonomik kararlar almaya götürmede yardımcı olabilir. Bu araştırma, Açıköğretim Fakültesi hakkında bir inceleme yapmadan yargıya varmış olanlara gerçekleri göstermede yardımcı olabilir. Öte yandan bu araştırma ile "Açıköğretim gençliğinin kendi sorunlarını yönetici ve büyüklere artarma fırsatı bularak iletişim kurma isteklerini tatmin edebileceği gibi bu iletişimden gelecek besleyici yankıları değerlendirme için bir şansa da sahip olabilir.

Daha ilerisi bu çalışma, Anadolu Üniversitesi ve Açıköğretim Fakültesi yöneticilerine, öğrenci-eğitim kurumu arasında olması gerekli iletişim ortamının oluşturulmasına yardımcı olabilir. Araştırma ile beklenen başka bir yarar, gelecekte yapılacak benzer çalışmalar için bir örnek oluşturmak ve yeni çalışma yapanlara değişik görüş açısı geliştirmede yardımcı olmaktır.

Bu araştırma, yurt dışındaki bilim adamlarının Türkiye'de uygulanan bu sistem hakkında bilgi edinmelerine "çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma" ilkesine dayalı Türk Toplumunun kendisini yenileme, başka deyişle demokrasi yönetimlerinin gereği olan "katılım" ilkesinin üniversite gençliği yaşamındaki yerini bulabilmesine de katkıda bulunacaktır.

Bir başka yönü ile de araştırma, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin zaman kullanmadaki eğilim, davranış ve tutumlarını ortaya koyarak eğitimcilerin, boş zaman bilimcilerinin (Leisure Time Scientists) yarının potansiyelini daha iyi anlamalarına da katkıda bulunabilir. Bu araştırma, bu alanda araştırılması gereken yeni sorun alanları ile ilgili olarak da bazı ip uçları verebilir.

SAYILTILAR

Araştırmada aşağıdaki hususlar birer sayıltı olarak kabul edilmiştir.

1. Hedef kitlenin boş zaman kullanımında teşhis edilebilir farklılıkları ve eğilimleri vardır.
2. Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarının dar anlamda öğretim (bilgi aktarma) dışında da sorumlulukları vardır. Açıköğretim Fakültesinin, öğrencilerinin değişik yönlerden sağlıklı bir kişilik geliştirmelerine de katkıda bulunması gerekir.
3. Açıköğretim Fakültesi, sosyo-kültürel ve Mediko-sosyal hizmetler ile öğrencilerinin "katılım-üretim" konusundaki bilgi ve bilinç seviyelerini artırabilir.
4. Araştırmada bilgi toplama amacıyla kendilerine başvurulmuş öğrenciler anket sorularını, kendi kişisel görüşlerini yansıtacak şekilde cevaplamışlardır.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın bulgularından yararlanırken bazı sınırlılıkların göz önünde tutulması gerekir. Bu sınırlılıklardan başlıcaları şunlardır.

1. Araştırmanın yeri ve bulgularının kaynağı 1985-1986 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim "İktisat ve İş İdaresi" programlarının, dördüncü sınıfına kayıtlı öğrencilerdir. Açıköğretim Fakültesi örgün bölüm öğrencileri bu çalışmanın dışındadır. Çünkü bu öğrenciler 1982-1983 öğretim yılından bu yana Açıköğretim programının tümünü yaşamış tek gruptur. Bu nedenle araştırmada sadece 4. sınıf öğrencileri üzerinde durulmuştur. Başka bir deyişle Açıköğretim programının tümünü yaşamayan 1. 2. ve 3. sınıfta kayıtlı öğrenciler araştırmanın dışında tutulmuştur. Ancak programın ilk uygulaması olması nedeniyle bu grup, bir yandan programdan farklı biçimde etkilenmiş olabileceği gibi, öte yandan daha sonra bu programlara devam edecek olanlardan farklı öğrencilerden oluşmuş bir grup da olabilir. Diğer bir deyişle, Açıköğretim Fakültesine daha sonra giren öğrenciler için durum bunlardan farklı olabilir. Bu nedenlerle araştırmanın bazı bulguları, üzerinde çalışılmış olan öğrencilere sınırlı olabilir. Bu bulguların daha sonraki öğrenci gruplarına genellemesinde dikkatli olunması gerekir.

2. Sosyal Bilimler alanında yapılan araştırmaların odağında "insan" ögesinin bulunmasından kaynaklanan sınırlılıklar bu araştırma için de geçerlidir.

TANIMLAR

Araştırmada kullanılan başlıca terim ve kısaltmalarla bunların tanımları şöyledir.

Bos zaman : Bireyin zorunlu uyku, temizlik, beslenme, iş ve ders çalışma dışında sahip olduğu zaman dili-

midir.

Boş zaman değerlendirme faaliyetleri: Zorunlu uyku, temizlik, beslenme, iş ve ders çalışma dışındaki zaman diliminde bilinçli olarak, dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerileri geliştirme, amacıyla yapılan ve toplum yaşamına gönüllü katılımı gerektiren faaliyetlerin tümüdür.

Acıköğretim Fakültesi Merkezi Acıköğretim Programı: 2547 Sayılı Yasasının 41. maddesi gereği olarak Anadolu Üniversitesi'nce yürütülen ve şimdilik "İktisat ve İş İdaresi" dallarında, merkezi sistemle uygulanan dört yıllık lisans programlarıdır.

Uzaktan Öğretim : Geleneksel eğitim-öğretim kalıplarının dışında çağdaş eğitim teknolojisinin olanaklarını kullanarak uygulanan öğretim.

Dördüncü sınıf öğrencileri: Anadolu Üniversitesi Acıköğretim Fakültesine 1982-1983 öğretim yılında kaydolmuş ve 1985-1986 öğretim yılında dördüncü sınıfa gelmiş öğrenciler.

ANBİM: Anadolu Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi.

ÖKEM : Anadolu Üniversitesi Acıköğretim Fakültesi'ne bağlı olarak kurulması önerilen Öğrenci Kültür Eğitim Merkezleri

Yumuşak (pasif-edilgen) boş zaman faaliyetleri: Radyo, televizyon, video, film, spor vb. izenen; kahveye gitme, dans, amaçsız dolaşma; müzik dinleme gibi faaliyetlerin boş zaman değerlendirme için yapılan türleridir.

Sert (aktif-etken) boş zaman faaliyetleri: Her türden okuma, güzel sanatlarla uğraşma, spor yapma, el işi vb. gibi faaliyetlerin boş zamanları değerlendirme için yapılan türleridir.

B Ö L Ü M II

Y Ö N T E M

Bu bölümde önce evren ve örneklem, sonra veriler ve veri toplama araçları ve daha sonra da verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Aşağıda bu araştırma için bir anlamda evren demek olan hedef kitle ve yine bir anlamda örneklem demek olan örneklem grubu üzerinde durulmaktadır.

Hedef Kitle

Bu araştırmada, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları İktisat ve İş İdaresi dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde durulmaktadır. Araştırma probleminde de belirtildiği gibi, bu öğrencilerin, zamanlarını kullanma biçimleri, boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri ve boş zamanları değerlendirme konusunda fakülleden beklentileri incelenmektedir.

Sadece 1985-1986 Öğretim Yılında bu programların dördüncü sınıflarında bulunan öğrenciler çerçevesinde düşünüldüğünde, bu öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu öğrenciler, koşullarda bir değişiklik olmadıkça sözü edilen programlara katılacak öğrencileri temsil edici grup olarak düşünüldüğünde ise bunlar, bu programa katılacak öğrencilerin bir örneklemini olarak da kabul edilebilir. Bu nedenle, sözü edilen öğrenci grubunun evren mi, örneklem mi olduğu üzerinde durulmadan bu öğrenciler, hedef kitle denilmektedir.

Örneklem Grubu

Bu araştırmada hedef kitleyi oluşturan dördüncü sınıf öğrencilerinin tümü üzerinde çalışılmıştır. Bilgi

toplama ve toplanan bilgileri işlemede önemli bir güçlük olmadığından hedef kitleyi oluşturan öğrencilerden bir örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Bu araştırmada, üzerinde çalışılan öğrenci grubu evren veya örneklem şeklinde adlandırılmayacak ve bu grup, araştırma boyunca örneklem grubu olarak anılacaktır.

Bu araştırmada üzerinde çalışılan örneklem grubu, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarının ilk yılında (1982-1983 öğretim yılı) bu programlara kayıt yaptırarak 1985-1986 öğretim yılında bu programların dördüncü sınıfında bulunan 9949 öğrenciden oluşmaktadır.

VERİLER VE VERİ TOPLAMA YOLLARI

Araştırma amacının gerçekleştirilmesi için çalışma genel hatlarıyla iki bölümde düşünüldü. Birinci bölümde bu konudaki yazılı kaynaklardan yararlanma yoluna gidilerek Türkiye'de daha önce boş zaman değerlendirme sorununa ilişkin olarak yapılan çalışmalar, ardından üniversite gençliği ile gençlik üzerinde yapılan boş zaman değerlendirme çalışmaları saptandı. Çalışmalar elde edilerek incelendi. Özellikle üniversite gençliği üzerinde yapılan çalışmaların hareket noktası ve yönü esas alınarak, benzer olgu ve kavramlara, yeni ve farklı bir yükseköğrenim kitlesi olan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin ne şekilde yaklaştığı, örgün yükseköğrenim öğrencileri ile nerede çakıştığı, nerede onlardan uzaklaştığı noktalarını ortaya çıkaracak verilerin anket yoluyla toplanması uygun görüldü.

Yazılı kaynaklara dayalı çalışma, Temmuz 1985 ten Aralık 1985 tarihine kadar tamamlandıktan sonra Aralık 1985'te anket sorularının hazırlanmasına başlandı. Daha önce Türkiye'de yapılan ve örgün bölüm öğrencileri

üzerine uygulanan anketlerin soruları incelenerek ortak noktaları belirlendi ve bu sorulara Açıköğretim Fakültesi öğrencisinin özgün yapısındaki özellikleri içeren değişik sorular eklenerek 66 soruluk anket taslağı oluşturuldu. Hazırlanan anket taslağı, anlaşılabilirlik, sorulması gereken diğer noktalar, cevaplama süresi, soruların çokluğu, sıkıcılığı vb. açılarından Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Öğrenci Bürosunda çalışan öğrenciler ile büroya gelen diğer öğrencilere ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi çalışanlarından bazılarına uygulanarak sınıandı. Sınama sonrasında gerekli düzeltmeler yapılarak taslakta yer almayan 6 adet soru eklendi. Böylece anketteki soru adedi 72'ye ulaştı. Soruların başına, cevaplayıcılara hitaben resmi bir mektup yazıldı. Mektupta, özetle, öğrencilerin samimi cevap vermeleri, cevap formunu özenle, kurallı doldurduktan sonra kayıt merkezindeki görevliye 20-26 Ocak 1986 tarihlerinde teslim etmelerinin gerektiği belirtildi. Daha sonra, anket ve cevap formu bastırılarak, öğrencilere gönderilen 4. sınıf birinci fasikül ders kitapları ile birlikte teslim tarihinden yaklaşık bir ay önce postalandı. 20-26 Ocak 1986 tarihinde yapılan Açıköğretim Fakültesi ikinci kayıt yenileme aşamasında, 18 kayıt merkezindeki görevlilere anketlerin toplanmasına ilişkin toplu olarak bilgi verildi.

Anketteki 72 soru dört ana bölümde toplanmaktadır. / Birinci bölümde, anketi cevaplayan öğrencilerle ilgili kişisel, sosyal ve ekonomik bilgilere, ikinci bölümde zaman kullanımına, üçüncü bölümde, boş zaman faaliyetleri olarak yapılan işlerle bunların sıklığına, dördüncü bölümde ise öğrenci Kültür ve Eğitim Merkezlerinin ne derece gerekli görüldüğüne ve buralarda ne tür hizmetler verilmesinin beklendiğine ilişkin sorular yer almaktadır. / Anketin bir örneği Ekler kısmında verilmiştir (Bkz. Ek-2).

2 Şubat 1986 tarihinde toplanan tüm optik cevap formları Anadolu Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi'nce (ANBİM) bilgi işlem ortamına aktarılmış ve cevapların kurallara uygun olarak yapılmış olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bu işlemler sonunda, postayla gönderilen 9949 anketten 8382 tanesinin (%84) kurallara uygun biçimde doldurularak gönderildiği; 389 tanesinin kurallara uygun cevaplanmadığı, 1178 tanesinin de hiç cevaplanmadığı tesbit edilmiştir.

VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmada, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimi üzerinde durulmakta ve bu eğilimin bazı kişisel, sosyal ve ekonomik değişkenlerle açıklanmasına çalışılmaktadır. İncelenen durum Y boş zamanları değerlendirme eğilimini, X'ler de bununla ilişkili olan kişisel, sosyal ve ekonomik değişkenleri göstermek üzere, özetle

$$Y = f (X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + \dots + X_n)$$

biçiminde ifade edilebilir.

Önce de belirtildiği gibi, bu araştırmada açıklanmak istenen değişken (tepki veya ürün değişkeni) Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimidir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğiliminin açıklanmasında bir anketle toplanmış olan verilerden yararlanılmaktadır.

Bu araştırmada Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimi ile ilişkisi araştırılacak olan değişkenler (bağımsız veya yordayıcı değişkenler) ise öğrencilerle ilgili bazı kişisel, sosyal ve ekonomik göstergelerdir. Bu göstergelerle ilgili bilgiler de aynı anket içindeki sorularla elde edilmiştir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin zaman kullanma biçimlerinin, boş zamanları değerlendirme eğilimlerinin ve boş zamanları değerlendirme konusunda Fakülteden beklentilerinin ortaya çıkarılması amacıyla, ankette toplanan verilerin marjinal dağılımlarından ve bunlardan bazıları arasındaki çapraz dağılımlardan yararlanılmıştır. Çapraz tablodaki boyutlar arası ilişkinin test edilmesinde Khi kare testi kullanılmıştır.

Yukarıda sözü edilen Khi kare testinin formülü şöyledir.

$$X^2 = \sum \frac{(fg - fb)^2}{fb}$$

Khi kare testinden anlamlı sonuçlar elde edilen durumlarda, boyutların temsil ettiği değişkenler arasındaki ilişki miktarı kontinjensi katsayısı ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu son amaçla kullanılan formül ise:

$$C = \sqrt{\frac{X^2}{N + X^2}} \text{ dir.}$$

B Ö L Ü M III

B U L G U L A R VE Y O R U M

Bu bölümde önce, bulguların anlaşılmasına yardımcı olacağı için örneklem grubunun bazı özellikleri üzerinde durulmaktadır. Sonra sırasıyla örneklem grubundaki öğrencilerin zaman kullanımı, boş zaman kullanımı ve öğrencilerin bu konuda fakülteden (kurumdan) beklentiler ile ilgili bulgulara yer verilmektedir.

ÖRNEKLEM GRUBUNUN BAZI ÖZELLİKLERİ

Bu araştırmada üzerinde çalışılan örneklem grubunu oluşturan Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları, dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanan ankette yer alan ilk 23 soruda, bu öğrencilerin bazı kişisel, sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Anketteki 1-8, sorularla öğrencinin kendisi, 9-23'üncü sorularla ise sosyal ve ekonomik konumu ile ilgili bazı bilgiler sorulmuştur. Aşağıda bu sorularla elde edilen bilgiler üzerinde durulmaktadır.

Öğrencinin Kendisine İlişkin Bilgiler

Örneklem grubundaki öğrenciler kendilerine ilişkin olarak yöneltilen sorularda, bölümleri, bağlı buldukları öğrenci bürolarının hangi bölgede olduğu, cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, oturmakta oldukları yerin niteliği bir işte çalışıp çalışmadıkları ve masraflarını hangi kaynaktan karşıladıkları üzerinde durulmuştur.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerden % 60'ı (5064 kişi) Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarının İktisat, % 40'ı (3314 kişi) ise İş İdaresi bölümündedir. Önce de belirtildiği gibi, 1178 öğrenciden cevap alınamamış, 389 öğrenci de kural dışı cevaplama yapmış olduğundan inceleme dışında kalmıştır.

Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarındaki öğrenciler genel olarak oturmakta oldukları yere en yakın olan Açıköğretim Fakültesi bürosuna bağlıdırlar. Örneklem grubundaki dördüncü sınıf öğrencilerinin bağlı oldukları bürolara göre dağılışı şöyledir. Öğrencilerin % 45'i (3776 kişi) Marmara ve Ege Bölgelerinde ki, % 30'u (2528 kişi) İç Anadolu, % 10'u (848 kişi) Akdeniz, % 9'u (754 kişi) Karadeniz ve % 6'sı (464 kişi) Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bürolara bağlı bulunmaktadır. İleride de görüleceği gibi örneklem grubundaki öğrencilerin bir bölümünün çalışmıyor olması, İç ve doğu bölgelere gidildikçe nüfus yoğunluğunun azalması, öte yandan batı bölgelerine gidildikçe nüfus yoğunluğunun artması ve büyük şehirlerin batıda bulunması böyle bir dağılımın beklenen yönde olduğunu göstermektedir. (Açıköğretim Fakültesi Bürolarının listesi Ek. 1'de verilmiştir.)

Örneklem grubundaki öğrencilerin % 29'u (2432 kişi) kız, % 71'i (5941 kişi) erkektir. (Bundan böyle ankette "kadın" şeklindeki cinsiyet belirlemesi yerine araştırmada "kız" sözcüğü kullanılacaktır.)

Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri ve bu konudaki eğilimleri açısından yaşın da önemli bir değişken olabileceği düşünüldüğünden, örneklem grubundaki öğrencilerin yaş dilimleri saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Açıköğretim Fakültesi uzaktan öğretim yöntemini kullandığından, öğrencilerin diğer örgün yükseköğretim öğrencilerinin yaş gruplarından farklı dilimlere ayrılıp ayrılamayacağı da merak edilmiştir. Yaş ile ilgili soruya verilen cevaplardan anlaşıldığına göre öğrencilerin % 85'i (7086 kişi) 25 ve daha aşağı yaşlardadır. Ülkemizde Üniversite eğitiminin normalde 18 yaştan başlayarak 21 veya 22 yaşa kadar sürdüğü düşünüldüğünde büyük çoğunluğun bu yaş diliminde bulunması beklenen

bir durumdur. Örneklem grubunun geriye kalan yaklaşık % 15'lik bölümü ise diğer yaş dilimleri içerisinde yer almaktadır. Bu % 15'lik bölümün dağılışı şöyledir: Örneklem grubunun % 13'ü 26-30 yaşları arasında, % 0,35'i 31-35 yaşları arasında, % 0,10'u 36-40 yaşları arasında ve % 0,27 si de 40 yaşın üzerindedir. Açıköğretim Fakültesi Dekanlığının 1982-1983 öğretim yılında, şimdi dördüncü sınıfta bulunan ve bu araştırmada üzerinde çalışılan öğrencilere uyguladığı bir ankette onlara, "ÖSYS'ye kaçınca girişiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya alınan 22.796 cevaptan yaklaşık % 27'si (6202 kişi) birinci, % 37'si (8507 kişi) ikinci, % 24'ü (5613 kişi) üçüncü ve % 10'unun (2474 kişi) de dördüncü veya daha sonraki girişi olduğunu belirtmiştir. Normal üniversite öğrencisinin 18-21 ya da 22 yaşlarında olması gerekirken dört yıl önce Açıköğretim Fakültesi'nin birinci sınıfına kaydolun öğrencilerin yaklaşık % 73'ü normal üniversiteye giriş yaşını aşmış olduğu görülmür. ÖSYS'ye giriş sayısı ile ilgili yukarıdaki sonuç, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden bazılarının üniversiteye girmeden önce sınavı kazanamadıkları birkaç yıl öğrenime ara verdiklerini göstermektedir. Bu durum da Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin diğer yükseköğretim öğrencilerinden daha yaşlı olmalarına katkıda bulunmuştur. Ancak bu durum farkının tek nedeni olmayabilir.

Örgün yükseköğretim öğrencilerinin yaş dilimleri Gökmen ve Diğerlerinin (1985) "Yükseköğretim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerinin Gerçekleştirme Düzeyleri" adlı çalışmasında ele alınmıştır. Bu araştırmada, 9454 kişinin katıldığı yaş ile ilgili soruya verilen cevapta, % 71'lik bölümün 18-21 yaş arasında olduğu anlaşılmaktadır. 24 yaş ve yukarısı diye toplanan yaş dilimlerinde ise öğrencilerin % 11'i yer almaktadır. Bu da gösteriyor ki Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları öğrencileri örgün yükseköğretim programlarındaki

öğrencilerden daha yukarı yaşlardadır.

Üniversite öğrencisinin evli ya da bekar olması halinin kendisinin boş zaman değerlendirme eğilimini belirlemede önemli bir etken olacağı düşünülerek yöneltilen "Medeni Durumunuz?" sorusunu örneklem grubundaki öğrencilerden, % 87'si bekar, % 13'ü evli olduklarını belirterek cevaplamıştır. Bekar olan % 87'lik bölüm ise şu alt gruplardan oluşmaktadır: Öğrencilerin %78'i (6544 kişi) hiç evlenmemiş, sözlü olmayan ya da nişanlanmamış bekar, % 9' u (722 kişi) sözlü ya da nişanlı bekardır. Öğrencilerden sadece % 1'den azı boşanmış ya da dul bekardır. Öğrencilerden % 5'i (431 kişi) evli fakat çocuksuz, % 8'i (641 kişi) evli ve çocukludur.

Gökmen ve Diğerlerinin araştırmasında da (1985) evli olma özelliğinin serbest zaman kullanma açısından bir etken olacağı düşünülmüş, ancak örgün yükseköğretimde devam zorunluluğu, üniversite yaşamındaki ekonomik koşulların zorluğu ve çalışmaksızın hem evli olma hem de okumanın güçlüğü gibi nedenlerle evli öğrenci oranı çok düşük olduğundan anlamlı karşılaştırma olanağı doğmamıştır. (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:38) Örgün yükseköğretim öğrencilerinin evli olma durumu Gökmen ve Diğerleri'nde % 3, Ekşi'de % 3,5, Abadan'da % 1 ile % 4 arasında çıkması yukarıda sayılan nedenlerden kaynaklanmış olabilir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:38; Ekşi, 1982, s:159; Abadan, 1961,s:14). Devam zorunluluğu bulunmayan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin öğrenimleri yanısıra evli olma halinin % 13 olduğu hatırlandığında bu oran önemli görülebilir. Bu oran Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine örgün yükseköğretim öğrencilerine göre yaş değişkeninde olduğu gibi farklılık getirmektedir. Medeni durum da boş zamanı değerlendirme konusunda farklılık getirebilir. Medeni durum ile boş zaman değerlendirme ilişkisine ileride yer verilecektir.

Gerek ekonomik durumu belirlemek, gerekse çalışıp çalışmamanın boş zamanı kullanmaya etkisini öğrenmek amacı ile ankette "Bir işte çalışıyor musunuz?" şeklinde bir soruya da yer verilmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan anlaşıldığına göre, Açıköğretim Fakültesi dördüncü sınıftaki öğrencilerden % 40'ı (3369 kişi) çalışmamaktadır. Örneklem gurubunun % 59'u da (4967 kişi) kendi işinde ücretsiz, kendi işinde ücretli yada başkasının yanında ücretli olarak çalışmaktadır. Bu soruyu 46 öğrenci cevapsız bırakmıştır.

1985 yılında Gökmen ve Diğerlerinin yaptığı çalışmada "kendinize gelir sağlamak için yaptığınız, çalıştığınız bir iş var mı?" sorusunu cevaplayan öğrencilerden % 73'ü çalışmadığını, % 27'si ise okul kapalı iken ya da yılın büyük bir bölümünde çalıştıklarını belirtmişlerdir. (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:42). Ekşi'nin çalışmasında da öğrencilerin % 53'ünün gelir sağlamak üzere hiçbir işte çalışmadığı, çalışanların da büyük çoğunluğunun tatillerde ve kısa süreli olarak çalıştığı ortaya çıkmıştır. (Ekşi, 1982, s:159). Gökmen ve Diğerleri ile Ekşi'nin bu bulguları örğün yükseköğretim öğrencilerinin okula devam zorunluluğundan dolayı çalışma ortamı içersine giremediklerini gösterir niteliktedir. Oysa bu araştırmada elde edilen bilgiler Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 59'unun çalıştığı ve ileride görüleceği gibi, çalışan bölümün çoğunluğunun da tam gün çalışan öğrencilerden oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin daha büyük bir bölümünün iş yaşamı ortamına girmiş oldukları açıktır.

Açıköğretim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanan ankette "M_asraflarınızı hangi kaynaktan karşılıyorsunuz?" sorusuna da yer verilmiştir. Bu soruya "Tümüyle ailemden karşılıyorum" şeklinde cevap

verenler örneklem grubunun % 35'ini (2961 kişi) oluşturmaktadır. Masrafların tümünü kendisinin karşıladığını belirtenlerin oranı ise % 30'dur. (2498 kişi) Masraflarını aile, burs ya da krediden karşılayanlar örneklem grubunun % 12'sini oluştururken, "Masraflarımı ailemden ve kendi kazancımdan karşılıyorum" diyenlerin oranı da % 22'dir. (1806 kişi). Bu soruyu "çok değişik kaynaklardan" şeklinde cevaplayanlar ise % 1,5'tur. (121 kişi). 18 kişi masraflarını hangi kaynaktan karşıladığını belirtmemiştir.

Örgün yükseköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda (Abadan, 1961, s:104; Ekşi, 1982, s:159; Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:42) öğrencilerin büyük bir bölümünün çalışmadığı, çalışanların da büyük bir bölümünün sadece yaz tatillerinde ya da kısa süreli işlerde çalıştığı görülmüştür. Bu durum göz önüne alındığında, örgün yükseköğretim programlarında öğrenci olarak kendi masraflarını kendi kazancımdan karşıladığını belirtecek öğrenci çok olmayacaktır. Dolayısıyla bu öğrencilerin büyük bir bölümü kendi masraflarını karşılamada aileden veya yakınlarından destek alma durumunda olacaklardır. Bu durum dikkate alındığında Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin çoğunun kendi masraflarını kendilerinin karşıladıkları ortaya çıkmaktadır. Bu öğrenciler arasında çalışanların da fazla olduğu hatırlandığında bunun beklenen bir durum olduğu söylenebilir.

Açıköğretim Fakültesinin uzaktan eğitim sistemine dayalı olarak öğrencilerine hizmet vermesi, onların zorunlu haller dışında buldukları, başka deyişle oturdukları ya da çalıştıkları yerden bu hizmetten yararlanmalarını sağlaması özgün yönlerinden biridir. Örgün yükseköğretim programlarına kavıtlı öğrenci zorunlu olarak yükseköğretim kurumunun bulunduğu yerde oturmak zorundadır. Açıköğretim programlarının sözü edilen özelliklerinden dolayı öğrencilere uygulanan ankette öğrenci-

nin oturmakta olduğu yerin niteliği sorulmuştur. Böylece yurt düzeyine dağılmış olan Açıköğretim Fakültesi öğrenci kitlesinin hangi yerleşim merkezi türünde yoğunlaştığı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu amaçla soruların "Oturduğumuz yerin niteliği nedir?" sorusuna alınan cevaplardan, öğrencilerin % 33'ünün büyük şehir merkezlerinde, % 28'inin il merkezlerinde, % 24'ünün kasabalarda, % 10'unun da köylerde oturdukları ortaya çıkmaktadır. Bu verilere dayanarak Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden yaklaşık 1/3 ünün ilçe merkezi, kasaba ve köy gibi kültürel etkinliklerin daha az geleneksel yapının daha baskın, endüstri ve teknolojinin az yoğun olduğu yerleşim birimlerinde buldukları anlaşılmaktadır(Bkz. Ek-3).

Örgün yükseköğretim öğrencileri üzerinde Abadan (1961), Ekşi (1982), Gökmen ve Diğerleri (1985), Ünver ve Diğerlerinin (1986) yaptığı çalışmalarda elde edilen bulgular bu öğrencilerin daha çok il ve büyük şehir merkezinden geldiklerini göstermiştir. Bu durum örgün yükseköğretim öğrencilerinin boş zamanların değerlendirme açısından daha elverişli bir çevrede bulduklarını söylemeye olanak vermektedir. Oysa Açıköğretim Fakültesi öğrencileri hem daha küçük yerleşim birimlerinden gelmekte, hem de aynı çevrede kalarak öğrenimlerini sürdürmektedirler.

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri ile ilgili olarak buraya kadar sözü edilen bilgiler ışığında bu öğrencilerin diğer yükseköğretim öğrencilerine oranla %15'inin 25 yaşından yukarıda olduğu, % 59'unun herhangi bir işte çalıştığı, % 13'ünün evli olduğu, % 35'inin masraflarını sadece ailesinden karşıladığı, yaklaşık % 30'unun ilçe, kasaba, veya köy gibi yerleşim biriminde oturmakta olduğu, cinsiyet bakımından % 29'unun kız, % 71'inin erkek, alan bakımından da % 60'ının İktisat, % 40'ının İş İdaresi bölümünde okuduğu ve bu öğrencilerin % 45'inin Marmara ve Ege, % 30'unun İçanadolu, % 10'unun Akdeniz, % 9'unun Karadeniz,

% 6'sının da Güneydoğu veya Doğu Anadolu bölgelerinde oturdukları görülmektedir.

Sosyo-Ekonomik Konulara İlişkin Bilgiler

Ankette yer alan 9-23. sorularda üzerinde çalışılan öğrenci grubunun sosyal ve ekonomik konumlarını belirlemeye yarayacak bazı bilgilerin toplanmasına çalışılmıştır. Bu sorulara verilen cevaplardan yararlanılarak aşağıda Açıköğretim Fakültesi öğrencisinin sosyo-ekonomik özellikleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Anketteki bir soruda öğrencilere "Anne ve babanızdan hayatta olanlarla birlikte mi oturuyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Öğrenciler bu soruya % 84 oranında (7052 kişi) "evet" cevabı vermiştir. Öğrencilerden % 15'i (1300 kişi) anne ya da babasından hayatta olanlarla birlikte oturmadığını belirtmiştir. 30 öğrenci bu soruyu cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3). Uzaktan eğitim sistemine dayalı olarak öğretim yapan Açıköğretim Fakültesi'nde öğrenci kitlesine bu hizmet, buldukları yerde ulaştırılmakta olması nedeniyle öğrenci kitlesinin anne veya babasından yaşayanlarla birlikte oturması doğaldır. Ancak anne veya babası ile birlikte oturmadığını belirten yaklaşık % 15'lik bölümün de anne ve babasının hayatta olmaması, evlenerek anne ve babasının yanından ayrılmış olması, anne veya babasının bulunduğu yerden uzakta çalışıyor olması gibi nedenlerle ayrı yaşamaları mümkündür. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine şimdilik Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumunca yurttan barınma olanağı tanınmadığı için öğrencilerin yurttan kalmaları gibi bir seçeneğin olmadığını belirtmekte yarar vardır. Çünkü bugün ağırlıklı olarak örgün yükseköğretim kurumlarının bulunduğu illerde bulunan yurtların boş zamanları değerlendirme açısından, en azından, öğrenciye il merkezi ya da büyük şehir merkezinde yaşama olanağı ver-

mekte olduğu ileri sürülebilir. Gökmen ve Diğerlerinin araştırmasında yer alan; "... üniversite öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin ailelerinin yanında kaldığı, üçte birinin kirada barındığı ve üçte birinin de yurttta kaldığı" (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:43) bulgusu ile Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin durumunu şu karşılaştırma olanağı bulunmamaktadır.

Eğitim ve öğretimde önemli olan çevre etmenleri içersinde aile çevresi önemli bir yer tutar. Aile içi ilişkilerde ise ailedeki kişi sayısı önemli olabilir. Bu nedenle ankette "Sizinle aynı evde oturan kaç kişi var?" sorusuna da yer verilmiştir. Bu soruyu Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden önemli bir bölümü aile çevresinin 4-5 kişiden oluştuğunu belirterek cevaplamıştır. Bu soruya alınan cevapların dağılışı şöyledir: Öğrencilerin % 3'ü (227 kişi) yalnız yaşamaktadır. % 6'sı (516 kişi) evde kendisinden başka bir kişinin, % 31'i (2601 kişi) 2-3 kişinin, % 39. (3247 kişi) 4-5 kişinin, % 21'i de (1762 kişi) 6 veya daha fazla kişinin olduğunu belirtmektedir. 29 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir (Bkz. Ek-3).

Aynı öğrenci kitlesine, dört yıl önce Açıköğretim Fakültesine kayıt olurken uygulanan ankette de "Ailenizde kaç kişi var?" şeklinde bir soru sorulmuş ve bu soruya verilen 22821 cevabın dağılışı şöyle bulunmuştur. Öğrencilerin % 2'si (445 kişi) evde iki, % 8'i (1819 kişi) üç, % 19.5'i (4450 kişi) dört, % 25'i (5683 kişi) beş ve % 46'sı (10424 kişi) de altı veya daha fazla kişinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum, dört yıl önce, Açıköğretim Fakültesine kaydolan öğrencilerle bugün dördüncü sınıfta bulunanların benzer aile yapısına sahip olduklarını göstermektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaklaşık % 60'ının beş ve daha fazla kişiden oluşan ailelerden geldikleri görülmektedir. Bu bulgu, aynı zamanda Açıköğretim Fakültesi öğrencileri ile ilgili ola-

rak Türkiye ortalamasına yakın (DİE, 1980, s:13) olduğunu göstermektedir. Bu konuda örgün yükseköğretim öğrencileri ile doğrudan bir karşılaştırma olanağı olmasa da bu son gruptaki öğrencilerin biraz farklı bir aile ortamından gelmekte olmaları beklenebilir.

Öğrencinin kendisini yetiştirmesi ve topluma uyum göstermesi konusunda, yakın çevresinde ilişkide bulunduğu kişilerin eğitim düzeylerinin önemli bir rolü olabilir. Sosyal araştırmalarda ailenin ve bireyin toplumsal konumu ile ilgili olarak anne ve babanın öğrenim düzeyi, ailenin büyüklüğü, kardeş sayısı, bireyin oturduğu yer de ekonomik göstergelerle birlikte güçlü değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır (Gündüz, 1980, s:59). Buna dayanarak öğrencilere uygulanan ankette annenin ve babanın öğrenim düzeyine ilişkin iki soruya yer verilmiştir. Bu iki soruya alınan cevaplar şöyle bir dağılışı göstermektedir. / Açıköğretim Fakültesinin son sınıf öğrencilerinden % 28'inin (2358 kişi) annesi okuryazar değil, % 58'inin (4842 kişi) annesi okuryazar ya da ilkökul mezunu, % 7'sinin (549 kişi) annesi ortaokul mezunu, % 6'nın (505 kişi) annesi lise ve dengi meslek okulu mezunu, % 1'nin (86 kişi) annesi de yüksekokul mezunudur. 42 öğrenci bu soruyu cevapsız, bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Örneklem grubundaki öğrencilerin babaların öğrenim durumuna gelince, bunlardan % 5'nin (452 kişi) babası okuryazar değil, % 60'nın (5037 kişi) babası okuryazar ya da ilkökul mezunu, % 10'nun (873 kişi) babası ortaokul mezunu, % 15'nin (860 kişi) babası lise ve dengi meslek okulu mezunu, % 8'nin (671 kişi) babası da yüksekokul mezunudur. 89 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir (Bkz. Ek-3).

Anne ve babanın öğrenim durumu ile ilgili olarak örgün yükseköğretim öğrencileri üzerinde Gökmen ve Diğerlerinin yaptığı çalışmada elde edilen bulgularla yukarıda sözü edilen bulgular karşılaştırıldığında bu bulgular-

dan lise ve dengi meslek okulu ile üniversite mezunu oranları ile ilgili olarak benzerlikler görülmektedir. Bu bulgular Tablo I'de karşılaştırmalı bir biçimde sunulmuştur.

TABLO 1.

Üniversite Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Öğrenim Düzeyi

ÖĞRENİM DÜZEYİ	ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ			BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ		
	EKŞİ 1982	GÖKMEN VE DİĞER. 1985	DEMİRAY 1986	EKŞİ 1982	GÖKMEN VE DİĞER. 1985	DEMİRAY 1986
OKUR YAZAR DEĞİL	0.33	0.27	0.28	0.07	0.07	0.05
OKU.YAZ. VE. İLKOK. MEZUNU	0.44	0.50	0.57	0.46	0.48	0.50
ORTAOKUL MEZUNU	0.10	0.07	0.06	0.13	0.10	0.10
LİSE VE DE MES. OKULU MEZUNU	0.09	0.11	0.06	0.17	0.16	0.15
YÜKSEK OKUL MEZUNU	0.03	0.05	0.01	0.13	0.19	0.08

Dördüncü sınıf öğrencilerine dört yıl önce uygulanan ankette bu soruya alınmış olan cevaplar ise öğrencilerin, % 28'nin annesi ile % 5'nin babasının okuryazar olmadığını göstermiştir. Annesi okuryazar yada ilkokul mezunu olan öğrenciler % 60, babası okuryazar ya da ilkokul mezunu olan öğrenciler % 63'tür. Yine aynı ankette öğrencilerden % 6'nın annesi ile % 10'unun babası ortaokul, % 1'nin annesi ile % 8'nin babasının da yüksek okul mezunu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, dört yıl önce Açıköğretim Fakültesine kaydolmuş öğrencilerle, bugün dördüncü sınıfa

gelmiş olanları, anne ve babanın öğrenim durumu bakımından büyük ölçüde aynı olduğu görülmektedir.

Başka bir çalışmada, örgün yükseköğretim öğrencilerinden 1982-1983 öğretim yılında Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim İktisat ve İş İdaresi programlarına giren öğrencilerle bu programın benzeri olan Eskişehir İTİA İktisat ve İşletme bölümlerine giren öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyi karşılaştırması yapıldığında örgün programlara giren öğrencilere göre Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin anne ve babalarının öğrenim düzeylerini daha düşükçe görüldüğü ortaya çıkmıştır. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri arasında özellikle anne ve babasının okuryazar olmayanları daha fazladır. (Gündüz, 1985, s:60-61).

Özetle, örgün ve açık yükseköğretim öğrencileri arasında hem anne hem de babanın öğretim düzeyleri açısından fark olduğu izlenimi edinilmektedir. Örgün yüksek öğretim öğrencileri arasında anne ve babası lise ve dengi meslek okulu veya yüksekokul mezunu olanlar daha fazladır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin çok yakından ilişkide bulunduğu toplumsal çevrelerindeki anne ve babalarının öğrenim düzeyleri, örgün yükseköğretim öğrencilerine göre daha düşüktür.

Burada belirtilmesinde yarar görülen bir başka yön de Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin anne ve babalarının öğrenim düzeyleri açısından birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Türkiye genelinde olduğu gibi, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin de babalarının öğrenim düzeyleri daha yüksektir (Bkz. Tablo I).

Anne ve babanın mesleği de yükseköğretim öğrencisinin kişisel ve toplumsal yaşamında önemli olabilir. Bu düşünce ile ankette öğrencilerden Anne ve babalarının işi veya mesleği de sorulmuştur. Ancak iş veya meslekler

çok çeşitli olduğundan bu soruya belli kategoriler içinde cevap verilmesi istenmiştir.

TABLO 1.

Üniversite Öğrencilerinin Anne ve Babalarının Öğrenim Düzeyi

ÖĞRENİM DÜZEYİ	ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ			BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ		
	EKŞİ 1982	GÖKMEN VE DİĞER. 1985	DEMİRAY 1986	EKŞİ 1982	GÖKMEN VE DİĞER. 1985	DEMİRAY 1986
OKUR YAZAR DEĞİL	0.33	0.27	0.28	0.07	0.07	0.05
OKU.YAZ. VE. İLKOK. MEZUNU	0.44	0.50	0.57	0.46	0.48	0.60
ORTAOKUL MEZUNU	0.10	0.07	0.06	0.13	0.10	0.10
LİSE VE DE MES. OKULU MEZUNU	0.09	0.11	0.06	0.17	0.16	0.15
YÜKSEK OKUL MEZUNU	0.03	0.05	0.01	0.13	0.19	0.08

Alınan cevaplardan, Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin % 93'nün (7763 kişi) annesinin ev kadını olduğu anlaşılmaktadır. Geriye kalan yaklaşık % 6.5'nin anneleri iş ya da meslekleri ise şöyledir: % 1'nin (111 kişi) annesi mevsimlik işçi veya işsiz, % 5'nin (378 kişi) annesi işçi, memur ve emekli, binde altısının (57 kişi) annesi de serbest meslek sahibi, sermayedar, işveren veya işadamıdır. Öte yandan öğrencilerden % 12'sinin (1018 kişi) babası işsiz ya da mevsimlik işçi, % 54'nün (4494 kişi) babası işçi, memur emekli, % 17'sinin (1426 kişi)

babası küçük esnaf, % 3'nün (279 kişi) babası doktor, mühendis veya avukat gibi serbest meslek sahibi, % 10'nun (812 kişi) babası da işyeri sahibi, sermayedar veya büyük çiftçidir. Bu soruyu 353 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

1975 yılında Ekşi'nin yaptığı araştırmada da yükseköğretim öğrencilerinden yaklaşık % 90'nın annesi ev kadını, % 50'ye yakın kısmının babası işçi, memur veya emeklidir (Ekşi, 1982, s:160)

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin üyesi oldukları ailelerinin toplam aylık geliri üzerinde de durulmuştur. Bununla ilgili anket sorusuna alınan cevapların dağılışı şöyledir. Toplam aylık geliri 30000 TL'den az olanların örneklem grubunun % 8'ini (700 kişi), toplam aylık geliri 30001-60000 TL. arasında olanların % 35'ini (3239 kişi), 60000-120000 TL. arasında olanların % 38'ini (3205 kişi), 120001 TL. ile 230000 TL arasında olanlar % 14'ünü (1145 kişi), 230000 TL. den fazla olanlarında % 4'ünü (355 kişi), oluşturduğu anlaşılmaktadır. 61 kişi bu soruya cevap vermemiştir (Bkz. Ek-3).

Ülkemiz yakın geçmişte önemli sayılabilecek fiyat hareketlerine sahne olduğundan bu bulgularla diğer araştırmalarda elde edilen gelir göstergeleri arasında karşılaştırma yapmanın bazı zorlukları vardır. Ancak Gündüz'ün çalışmasında 1982 yılında EİTİA İktisat ve İşletme bölümüne giren öğrencilerle aynı yılda Açıköğretim Fakültesi İktisat ve İş İdaresi Programlarına kaydolan öğrencilere sorulan toylam aylık gelir sorusu aynı gelir dilimleri içersinde ele alınmıştır. Gündüz'ün bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

TABLO 2.

Örgün Yükseköğretim Öğrencileri İle Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Toplam Aylık Gelir Durumları

AYLIK GELİR DÜZEYİ	AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ (1982)		ESKİŞEHİR İTİA (1982)	
	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE
10000 TL den AZ	3441	0.14	77	0.10
10000 TL 24999 TL ARASI	14340	0.59	472	0.59
25000 TL 49999 TL ARASI	5533	0.23	203	0.25
50000 TL 74999 TL ARASI	929	0.03	39	0.05
75000 TL den ÇOK	322	0.01	14	0.01
TOPLAM	24565	100	805	100

KAYNAK : (Gündüz, 1985, s: 62), $\chi^2_4 : 16.99$; $P < 0.01$

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri ile örgün yükseköğrenim EİTİA öğrencileri arasında ailenin toplam aylık gelir düzeyi yönünden fark olup olmadığını test etmek amacıyla, değişik gelir düzeylerinde bulunan frekanslara kay kare testi uygulanmıştır. Bu testten elde edilen sonuç, iki grup arasında, ailenin toplam aylık geliri bakımından fark bulunduğunu göstermektedir. ($\chi^2_4 = 16.99$, $p < 0.01$). En düşük gelir kategorisinde daha çok Açıköğretim Fakültesi öğrencisi bulunmaktadır (Gündüz, 1985, s: 62).

Ailenin gelirine başka bir açıdan yaklaşmak için ankette aileye gelir getirenlerin kaç kişi olduğu da sorulmuştur. Bu soruya öğrencilerden % 46'sı (3825 kişi) bir kişi, % 39'u (3239 kişi) iki kişi, % 12'si (1017 kişi) üç kişi, % 2'si de (191 kişi) dört kişi, % 1'i (66 kişi) beş kişi veya daha fazla şeklinde cevap vermiştir. Bu soruya 44 kişi cevap vermemiştir. (Bkz.Ek-3). Görüldüğü gibi aylık gelirin elde edilmesinde yarıya yakın bir oranda ailede bir kişi çaba sarfetmektedir. Yukarıda sözü edilen, aylık gelirin yarıya yakınının 60000 TL'den az olması bu durumla da koşutluk göstermektedir.

Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin yaşadığı ev ortamının mekansal açıdan ifadesini amaçlayan "Evinizde mutfak, tuvalet, ve banyo dışında kaç oda var?" sorusuna da ankette yer verilmiştir. Bu soruya verilen cevaplarda öğrencilerden % 3'ü (219 kişi) verilenler dışında bir oda, % 19'u (1616 kişi) iki oda, % 54'ü (4990 kişi) üç oda, % 19'u (1600 kişi) dört oda, % 6'sı (462 kişi) beş veya daha fazla oda bulunduğunu belirtmiştir. 21 kişi bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaşadıkları ev ortamında kendilerine ait odalarının olup olmadığını ortaya koymak için de ankette bir soruya yer verilmiştir. Bu soruya alınan cevaplardan, öğrencilerin % 51'nin (4312 kişi) kendisine ait odasının olduğu, % 48'nin (4038 kişi) ise olmadığı anlaşılmaktadır. Bu soruya 32 kişi cevap vermemiştir (Bkz. Ek.3). Bu öğrencilere dört yıl önce yöneltilen aynı soruya alınan 22708 cevaptan da bu öğrencilerin % 50'nin (11283 kişi) ayrı bir odaya sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Görüldüğü gibi dört yıl önce bu programa giren öğrencilerle, bu yıl dördüncü sınıfa geçmiş olanlar arasında bu bakımdan bir fark yoktur.

Örneklem Grubuna, evde sahip olunan kitle iletişim araçları ile sosyal statü göstergesi olan bazı ola-

nakların varlığını inceleyen sorular da yöneltmiştir. Bu sorulardan biri "Evinizde sizin kullanabileceğiniz radyo ve kasetçalar (teyp) var mı?" sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar şöyledir: Evinde kasetçalar ve kadyonun hiçbiri olmayanlar % 6 (543 kişi), yalnız radyoya sahip olanlar % 23 (1893 kişi) , yalnız kasetçalara sahip olanlarda % 3'tür. (228 kişi). Radyo ve kasetçaların her ikisine sahip olanlar ise % 67'dir. (5618 kişi). Bu soruyu 64 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Televizyon ve video araçlarına sahip olma durumuna gelince, bunlardan hiçbirine sahip olmayanlar % 10 (795 kişi), sadece siyah beyaz televizyonu olanlar % 44 (9733 kişi), Renkli televizyonu olanlar ise % 36'dır. (3048 kişi). Böylece, siyah beyaz ve renkli televizyon ayırımı yapılmazsa öğrencilerin yaklaşık % 80'nin (6781 kişi) televizyona sahip olduğu anlaşılmaktadır. Evlerinde hem televizyon hem de video olanlar % 9'dur. 19 kişi bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3)

Video, otomobil, telefon, ev gibi kolaylıklara sahip olma durumu ile de ilgilenilmiştir. Birer sosyal statü göstergesi olabileceği düşünülen bu araçlara sahip olma durumunu ortaya çıkarmak amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar; % 30 dolayında bir grubun bunlardan hiçbirine sahip olmadığını, % 30'luk bir grubun da bu kolaylıklardan sadece birine sahip olduğunu, geriye kalan % 40'lık grubun ise bu kolaylıklardan iki, üç yada dördüne sahip olduğunu göstermektedir. Bu son grubun ayrıntılarına inildiğinde, öğrencilerin % 23'nün (1959 kişi) bu kolaylıklardan ikisine, % 11'nin (936 kişi) üçüne, % 4'nün de (373 kişi) dördüne birden sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu soruyu 29 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Üniversite çağına geldikleri, hatta zaman zaman yaş açısından Türk Yükseköğretim Gençliği ortalamasının üzerinde olduğu belirlenen Açıköğretim Fakültesi öğrenci

kitlesinde ailesi ile birlikte oturanların oranı, hatırlanacağı gibi yaklaşık % 85 dolayındadır. Uzaktan eğitim yönteminin gereği olarak, bu sistemden yararlananların genellikle buldukları ortamlardan bu sisteme katıldıkları göz önüne alınırsa, aile için ilişkiler ve öğrencinin aile içindeki serbestisi konusundaki bilgiler, kitlenin belirlenmesinde önemli veriler olarak kabul edilebilir. Bu nedenle ankette ailede önemli kararların kim tarafından verildiği ve aile büyüklerinin kendilerine ne derecede serbestlik tanıdıkları sorularak öğrenci-aile ilişkilerinin de bazı yönleriyle ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Ankette sorulan "Ailenizde, önemli kararları genellikle kim alır?" sorusuna verilen cevapların % 51'nin (4247 kişi) "Tüm aile üyeleri birlikte" seçeneğinde toplandığı görülmektedir. Başka bir anlatımla Açıköğretim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinden yarısının evinde önemli kararlara aile üyelerinin genellikle katılımı söz konusudur. Önemli kararların genellikle baba tarafından alındığını belirten 1238 kişi örneklem grubunun %15'ini oluşturmaktadır. Önemli kararları annenin tek başına vermesi % 2 (146 kişi) gibi çok düşük bir oranda olmaktadır. Buna karşılık önemli kararları anne ve babanın birlikte verdiğini yansıtan cevapların oranı ise yaklaşık % 20'dir (1646 kişi). Başka bir deyişle Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin anne ve babalarının beşte biri, önemli kararları birlikte vermektedir. öğrencilerin % 12'si de (1007 kişi) önemli kararlarda anne ve babaya ek olarak büyüklerin de düşüncesinin alındığını belirtmektedir. Bu soruyu 19 kişi cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3)

Aile büyüklerinin Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerine tanıdıkları serbesti ile ilgili soruyu öğrencilerin % 1'i (104 kişi) hiç serbestlik tanınmadığını, % 7'si (547 kişi) çok az serbestlik tanıdığını, % 26'sı (2182 kişi) çok serbestlik tanıdığını, % 49'u büyükler tarafından bazen serbestlik tanıdığını bazen

tanınmadığını, % 17'si de (1388 kişi) kendisine hiç müdahale edilmediğini belirterek cevaplamıştır. 87 kişi bu soruya cevap vermemiştir (Bkz. Ek-3).

Yukarıdaki soruya çok serbestlik tanındığını belirten cevaplarla, hiç müdahale edilmediğini belirten cevaplar birleştirildiğinde örneklem gurubunun % 43'ünün (3570 kişi) demokratik görünümlü ailelerden gelmekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlara yaklaşık % 48 oranındaki bazen serbestlik tanındığını bazen serbestlik tanınmadığını belirten cevaplar da katıldığında öğrencilerin % 90 dolayında bir kısmının bir ölçüde demokratik davranan ailelerden gelmekte oldukları söylenebilir.

Ekşi'nin yaptığı araştırmada da öğrencilerin yaklaşık % 25'nin ailelerinde önemli kararların aile üyeleri ile birlikte verildiği ortaya çıkmıştır. Ancak sorunun seçeneklerinin düzenlenmesine bağlı olarak seçilmesi istenen "karar verme olayında konunun aile içerisinde tartışmaya açılması", "Ailemde kadın erkek eşit olarak tartışılır ancak öncelikle erkeğin sözü ve istekleri yerine getirilir" seçeneği ile birlikte ele alınırsa ailede önem-kararlarla ilgili olarak düşünce söyleme oranının % 25'ten % 60'a çıkarılabileceği görülmektedir. Bu yola gidilmediği takdirde toplam öğrenci cevabı dikkate alındığında, ailelerin dörtte birinde demokratik, olayların tartışıldığı, karar ve isteklerin eşit olarak geçerli olduğu bir ortamın bulunduğu anlaşılmaktadır. (Ekşi, 1982, S:169).

Üniversite öğrencilerinin "bağımsızlık", "sorumluluk" ve "kendi kendine karar verme gücü" açısından ailelerini ne şekilde gördüklerini, ailelerini nasıl tanımladıklarını içeren bir başka araştırma yine Ekşi tarafından 1977-1978 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi'ne kaydolmuş 4518 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Ekşi'nin "Gençlerimiz ve Sorunları" adlı kitapta yer alan bu ça-

alışmasında gençlerin kendilerinin yetiştirilmesinde anne ve babalarının önemseddiği ya da önemsemediği özelliklerin derecelerini belirtmeleri istenmiştir. Çalışmada yöneltilen ve anne-babanın, (a) bağımsız olabilmeye, (b) sorumluluk taşımaya, (c) kendi kendine karar vermeye verdikleri önemi konu alan sorulara verilen cevaplar, gençlerden % 56'sının anne ve babalarının kendilerini yetiştirmede bağımsız olmalarına, % 82'sinin sorumluluk taşımalarına, % 68'nin kendi kendilerine karar verebilmelerine önem verdiklerini ortaya çıkarmıştır (Ekşi, 1982, s:195).

Gökmen ve Diğerlerinin yaptığı "Yükseköğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri" adlı araştırmada da benzer görüşlere yer verildiği görülmektedir. Bu araştırmada öğrencilere yöneltilen "Ailenizin çoğunlukla size karşı genel tutumları nasıldır? şeklindeki soruyu öğrencilerin % 51'i demokratik, % 33'ü koruyucu, % 7'si otoriter, % 4'ü ilgisiz şeklinde cevaplamışlardır. Bu soruya başka seçeneğini işaretleyerek cevaplayanlar ise % 5'tir. (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:40).

Buraya kadar sözü edilen bulgulara dayanarak, ailelerinden yaklaşık yarısının demokratik tutum içerisinde olduğu düşüncesini taşıyan gençlerin uygun bir aile çevresine sahip oldukları söylenebilir. Bu bakımdan kız ve erkek öğrenciler arasında bir fark yok gibi görünmektedir (Bkz. Ek-4, Tablo 1). Ancak ailelerin gençlere ne ölçüde serbestlik tanıdıkları konusundaki cevaplara bakıldığında erkeklere kızlardan daha fazla serbestlik tanındığı göze çarpmaktadır (Bkz. Ek-4, TABLO 2).

Bu araştırmada üzerinde çalışına öğrenci kitlelerinin özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür. Bu öğrenciler, çoğunluğu çalışan, normal üniversite yaşının biraz üzerinde, örgün yükseköğretim öğrencilerine göre daha yüksek oranda evli, ekonomik durumu çok iyi olmayan;

yarıya yakın kısmı kasaba, ilçe merkezi ve köy yerleşim birimlerinde oturan öğrencilerdir. Bu öğrencilerin büyük bir bölümü ailelerin yanında kalmakta, yarısına yakın bölümünün ailesinde beş veya daha fazla kişi birlikte yaşamaktadır. Bu öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyleri diğer örgün yükseköğretim öğrencilerinden biraz düşüktür. (özellikle yükseköğretim görenlerin oranı daha azdır) Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin anneleri de babalarına göre daha düşük öğrenim düzeyine sahiptir. Meslekler açısından bu öğrencilerin ennelerinin çoğunluğu ev kadını, çoğunluğunun babaları ise işçi, memur veya emeklidir. Bu durum örgün yükseköğretim öğrencilerinin anne ve babalarıyla karşılaştırıldığında büyük farklar yok gibidir. Bu öğrencilerin ailelerinin yarıya yakınında gelir, bir kişi, yarından fazlasında da iki veya daha fazla kişi tarafından sağlanmaktadır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 72 sinin ailelerinde ortalama aylık gelir 30000 TL. ile 120000 TL. arasındadır. Öğrencilerin yarısından fazlasının oturdukları ev, oda açısından yeterli sayılabilecek niteliktedir. Öğrencilerin yarısının kendisine ait, ders çalışabileceği bir odası vardır. Sahip olunan kolaylıklar ve kitle iletişim araçları açısından, öğrencilerin yeterli oldukları söylenebilir. Bu öğrenciler ailelerini, örgün yükseköğretim öğrencilerinden biraz fazla demokratik görmektedirler. Aile içi ilişkilerde ve aile büyükleri ile olan iletişim ortamında kendilerine tanınan serbestlik açısından da durum buna benzemektedir.

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ZAMAN KULLANIMI

Bu araştırmada cevaplandırılmak istenen ilk soru Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları dördüncü sınıf öğrencilerinin zaman kullanımı ile ilgilidir. Örneklem grubundaki öğrencilerin zaman kullanımını ortaya koyabilmek için ankette, öğrencilerden, haftada kaç saat işte bulunmak zorunda oldukları, günde kaç saatlerini ders

çalışmaya ayırdıkları ve günde kaç saat boş zamanlarının olduğu sorulmuştur.

"Bir işte çalışıyorsanız, haftada kaç saat işte olmak zorundasınız?" sorusuna örneklem grubundaki öğrencilerden % 41'i (3416 kişi) "Bir işte çalışmıyorum", % 4'ü (315 kişi) "20 saatten az", % 16'sı (2335 kişi) "20-40 saat", % 24'ü (1991 kişi) "41-50 saat" ve % 13'ü (1388 kişi) "50 saatten fazla" şeklinde cevap vermiştir. 195 kişi bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Bu cevaplardan anlaşıldığına göre örneklem grubundaki öğrencilerden % 41'i bir işte çalışmamakta, % 53'ü haftada 20 saatten fazla süre ile bir işte çalışmaktadır. Bu durum örneklem grubundaki öğrencilerin % 37'sinin tam gün olarak çalıştığının kabul edilebileceğini göstermektedir.

"Düzenli bir şekilde ders çalışabiliyor musunuz, çalışabiliyorsanız günde kaç saatinizi ders çalışmaya ayırıyorsunuz?" sorusuna örneklem grubundaki öğrencilerden % 48'i (4013 kişi) "Düzenli olarak ders çalışmıyorum", % 6'sı (500 kişi) "bir saatten az", % 30'u (2905 kişi) "1-2 saat", % 13'ü (1112 kişi) "3-4 saat", % 3'ü de (210 kişi) "5 saat veya daha fazla" şeklinde cevap vermiştir. 42 öğrenci bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu cevaplardan, öğrencilerin yaklaşık yarısının düzenli ders çalışmadığı, % 43'ünün 1 ile 4 saat arasında ders çalıştığı, % 16'nın da 3 saat veya daha fazla ders çalışabildiği anlaşılmaktadır.

Örneklem grubundaki öğrencilerin zaman kullanımı ile ilgili son soru olan "Zorunlu uyku, temizlik, beslenme, iş ve ders çalışma saatleri dışında, günde ortalama kaç saat boş zamanınız kalmaktadır?" sorusuna verdikleri cevaplar şöyledir: Öğrencilerden % 22'si (1872 kişi) hiç boş zamanının kalmadığını, % 34'ü (2862 kişi) "1-2 saat", % 28'i (2382 kişi) "3-4 saat", % 11'i (931 kişi) "5-6 saat" ve % 4'ü de (314 kişi) "7 saat veya daha fazla" boş zamanı kaldığını belirtmiştir. 21 kişi bu soruyu ce-

vapsız bırakmıştır. Bu cevaplardan anlaşıldığına göre, öğrencilerden yarıdan fazlasının boş zamanı 1-4 saat arasında, % 15'nin ise beş saatten fazladır.

Örnekleme grubundaki öğrencilerin zaman kullanımını ile ilgili olarak, bir işte çalışma süresinin artması halinde ders çalışmaya ayrılan zamanın azalacağı düşünülebilir. Zorunlu uyku, temizlik ve beslenmeye ayrılan zaman değişmeyeceğinden, işte çalışma süresinin artması halinde ders çalışmaya ayrılan sürenin kısıllacağı akla gelebilir. Böyle bir durumun söz konusu olup olmadığını ortaya koymak için zaman kullanımını ile ilgili yukarıda sözü edilen ilk soru ile ikinci sorunun cevapları birlikte incelenmiştir. "Bir işte çalışıyorsanız, haftada kaç saat işte olmak zorundasınız?" sorusuna verilen cevaplara göre bir işte çalışmayanlar, 20-40 saat arası (yarım gün) çalışıyor olanlar ve 41 saat veya daha fazla (tam gün) çalışıyor olanların "Düzenli bir şekilde ders çalışabiliyor musunuz, çalışabiliyorsanız günde kaç saatinizi ders çalışmaya ayırıyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar, düzensiz veya bir saatten az, günde 1-2 saat, günde 3 saat veya daha fazla çalışıyor şeklinde birleştirildiğinde Tablo 3'deki durum elde edilmektedir. (Tablonun ayrıntılı şekli için Bkz. Ek-4, Tablo 3).

Tablo 3'te görüldüğü gibi, bir işte çalışma süresi ile ders çalışmaya ayrılan zaman arasında anlamlı bir ilişki vardır. Beklendiği gibi, bir işte çalışma süresi arttıkça ders çalışmaya ayrılan süre azalmakta ve ders çalışma daha düzensiz hale gelmektedir.

"Yükseköğretim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri" adlı çalışmada bir işte çalışanlar % 21, çalışmayanlar % 73, yılın büyük bir bölümünde çalışanların % 6 olduğu görülmüştür (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:42). Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 59'nun çalıştığı göz önüne alınırsa,

bu oranın örgün yükseköğrenim öğrencilerinin iki katını aştığı anlaşılır.

TABLO 3.
Bir İşte Çalışma Süresi ve Ders Çalışmaya Ayrılan Zaman

SORU 24 \ SORU 25		DERS ÇALIŞMAYA AYRILAN ZAMAN			TOPLAM	
		DÜZENSİZ VE. 1 SAATTEN AZ	GÜNDE 1-2 SAAT	GÜNDE 3 SAAT VE. DAHA FAZ.		
İŞ İÇİN AYRILAN ZAMAN	BİR İŞTE ÇALIŞMIYOR	Sayı Satır % Sütun % Top. %	1502 40.4 33.9 18.4	1245 33.5 50.8 15.3	969 26.1 75.8 11.9	3716 45.5
	20-40 SAAT (YARIM GÜN)	Sayı Satır % Sütun % Top. %	777 58.4 17.5 9.5	429 32.3 17.5 5.3	124 9.3 9.7 1.5	1330 16.3
	41 SAAT VEYA DAHA FAZLA (TAMGÜN)	Sayı Satır % Sütun % Top. %	2150 69.1 48.5 26.4	777 25.0 31.7 9.5	186 6.0 14.5 2.3	3113 38.2
TOPLAM		Sayı %	4429 54.3	2451 30.0	1279 15.7	8159* 100.0

$$\chi^2 : 782.37 ; s.d. : 4 ; P < 0.01$$

* 223 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Özetle , bu araştırmada Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaklaşık yarısının bir saattan az veya düzensiz biçimde ders çalıştığı , günde 1-2 saat ders çalışanların % 30, günde üç saat veya daha fazla ders çalışanların % 15 dolayında olduğu görülmektedir. Bu çalışmada bir işte çalışma süresi ile ders çalışmaya ayrılan zaman arasında beklenen yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle bir işte çalışma süresi arttıkça, ders çalışmaya ayrılan süre azalma eğilimi göstermek-

tedir.

Zaman kullanımı ile ilgili son bir nokta olarak, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin %22'sinin hiç boş zamanı olmadığı, %34'ünün ise boş zamanınının 1-2 saat kadar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum örneklem grubundaki öğrencilerden %60'a yakın bir kısmının önemli ölçüde boş zamanı olmadığı, başka deyişle uyku, beslenme, temizlik, iş ve ders gibi zorunlu faaliyetler dışında boş zaman faaliyetleri için zamanı kalmadığını göstermektedir. Gökmen ve Diğerlerinin yaptığı araştırmada da örgün yükseköğretim öğrencilerinin ders yılı içersinde günde ortalama 1 saat 10 dakika boş zamanları olduğu ve öğrencilerin boş zaman etkinliklerine katıldıkları, tatillerde ise bu ortalamanın 1 saat 35 dakikaya yükseldiği belirtilmiştir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:57). "Kurum Yurtlarında Barınan öğrencilerin boş Zamanlarını Değerlendirme Anketi Sonuçları" adlı çalışmada ise örgün yükseköğretim öğrencilerinin %74 ünün günde 1-2 saat dolayında, % 14'ünün 3 saatten fazla boş zamanı olduğu, % 12'sinin ise boş zamanı olmadığı ortaya çıkmıştır (Yurtkur, 1967, s:35).

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin okula devam etme zorunluluğunun bulunmamasından kaynaklanan, kamuoyunda bu öğrencilerin çok boş zamana sahip olabileceği şeklindeki düşüncenin gerçekleri yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin boş zamanlarınının daha fazla olacağı şeklindeki bu kanının, bu kitlenin daha çok çalışan öğrencilerden oluştuğunu bilmekten kaynaklanması mümkündür diye düşünülebilir.

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMAN KULLANIMI

Bu araştırmada cevaplandırılmak istenen ikinci bir soru da Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını kullanma eğilimleridir. Bu nedenle araştırmada

Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim öğrencilerinin boş zaman kullanımını değişik açılardan ele alınmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilerin boş zamandanda spor, güzel sanatlar ve el sanatlarıyla uğraşma, çeşitli kitle iletişim araçlarından yararlanma, hobi adı altında toplanabilecek faaliyetlerde bulunma, bilgi ve beceri kazanma şeklinde nitelenebilecek değişik faaliyetlere karşı eğilimlerinin ayrı ayrı saptanmasına çalışılmıştır.

Aşağıda elde edilen bulgulardan, önce spor, güzel sanatlar ve el sanatları, ikinci olarak kitle iletişim araçlarından yararlanma, üçüncü olarak amaçsız zaman geçirme, dördüncü olarak hobileri doyurma ve beşinci olarak bilgi, beceri ve yetenek geliştirme faaliyetlerine ayrılan zaman ile bu faaliyetlere katılma nedenleriyle ilgili bulgular üzerinde durulmaktadır.

Spor, Güzel Sanatlar ve El Sanatları Faaliyetlerine Ayrılan Zaman

Örneklem grubundaki Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında spor, güzel sanatlar ve el sanatlarıyla ilgilenme derecelerini belirlemek için değişik sorular sorulmuştur. 27, 28, 29, 30, 31, ve 44. sorularda sırasıyla onların spor, müzik, sahne sanatları, plastik sanatlar, yazın (edebiyat) ve el sanatlarına ne ölçüde zaman ayırdıkları, bu faaliyetlere katılma biçimlerinin ne yönde olduğu saptanmaya çalışılmıştır (Bkz. Ek-2).

Spor, güzel sanatlar ve el sanatlarıyla uğraşmak, gelişmiş olsun ya da olmasın birçok toplumda kendi kültürel değerleriyle kaynaşık olarak insanların yönelindikleri faaliyetlerdir. İlerleyen zaman bu faaliyetlerin ortak yönlerini alarak, herkesin uyabileceği kurallar oluşturması gereksinmesini yaratmaktadır. Böylelikle spordaki kurallar zaman zaman herhangi bir toplumun özgün yapısındaki kuralları aşarak, evrensel ölçülere

ulaşmaktadır. Bunun en tipik örneği olimpiyatlardır. Evrensel ölçüleri içeren olimpiyat oyunları ve benzeri sportif karşılaşmalar toplumların kültür alışverişi için iyi bir ortam oluşturmaktadır (Abalı, 1974, s:134).

Sporun düşünsel, metabolik ve fizyolojik gelişim; sinir, kas ve beyin faaliyetlerinin kendini yenileyebilmesinde katalizör role sahip olduğu bilinen bir olgudur. Bununla birlikte bireyin kişiliğinin oluşmasında önemli olan toplumsal, fiziksel ve düşünsel bütünleşme süreci içerisinde spor önemli bir araçtır. Bunun yanı sıra sporcu kişilik nitelenmesi, spor yapan bir kimsevi toplum tarafından olumsuz bulunan davranış biçimlerinden uzak olduğunu; cencilmen, hoşgörülü, insanlara sevgi ve saygı besleyen bir kişilik yapısına sahip olduğunu anlatır.

Sporun, bireyin yaşamında saldırgan eğilimlerinin duyurulması, cinsel gerginliklerin giderilmesi konusunda yararı olduğu ve sporu yaparak kişinin boşalım sağladığı ileri sürülmektedir (Tregold, R.F'den aktaran, Tezcan, 1977.a, s:102).

Günümüz toplumlarında birey kendi dünyası ile genellikle tek başınadır. Ancak var olduğundan bu yana, en azından bir toplum içerisinde dünyaya geldiği için insan topluluğunun da ayrılmaz bir parçası olduğunun bilincindedir. Bu bilinç sayesinde de güçlü bir ait olma duygusu geliştirmiştir. Bir gruba, küme ya da topluluğa kendini ait hisseder. Çoğu zaman da bu duygusunu çeşitli ortamlarda, sözel ve davranışsal olarak yansıtır. Ait olduğu grup, küme ve topluluk ile ortak sevinçleri, kayguları yaşar. Başarıları ile övünür, başarısızlıklarından dolayı üzülür. Yalnızken bu davranışları, çoğu kez yapmaz, o duyguları yaşamaz. Hele günümüz yaşam koşulları bireyin ait olduğu bu grup; çerçevesini "Kitle Kültürü" kavramı adı altında o denli genişletmiştir ki, çok geniş

yığınları içeren bu grup içersinde birey artık kendini yalnız hissetmektedir. Birey bu yalnızlığını zaman zaman yakın çevresindeki, kendisinin uyum gösterebileceği kanaatini uyandıran gruplarla bir araya gelmekte ve birtakım toplumsal etkinliklerde bulunmaktadır. Çünkü, birey bu etkinliklerde düşünsel, fizyolojik, psikolojik, metabolik ve toplumsal doyum elde etmektedir.

Birey yaptığı, izlediği, dinlediği kısaca aktif ya da pasif katıldığı her sportif faaliyette şu ya da bu ölçüde kişiliğine bir yapı taşı daha eklemektedir. Özellikle grupsal sportif eylemlere katıldığı ölçüde dışa dönük bir kişilik geliştirir. Oyunlarda yeni arkadaş edinir, oyun kurallarına uyan birey; toplumun da yasalarına saygılı, başka bir deyişle toplumun normatif kurallarına dana bağlı, daha girişken toplumsal varlık olur (Butler' den aktaran, Tezcan, 1977 a, s:102).

Gerek bireysel, gerekse grup halinde yapılan sporlar, eninde sonunda yukarıda söylenilenleri gerçekleştirmeye ek olarak, çok yönlülük, dayanışma, etnik gruplarla kaynaşma vb. özellikleri kısmen de olsa elde etmeye kaynaklık eder.

Gelişmiş ülkeler sporu en küçük topluluklarına kadar götürebilmişlerdir. Bu hizmeti sunarken o topluluğun büyüklüğüne, olanak, gelenek, coğrafi konum ve örgüt tipine dikkat etmeye ayrıca özen göstermektedirler. ABD'de spor programları boş zamanları değerlendirme kurumlarınınca düzenlenir (Tezcan, 1977 a, s:103).

Güzel sanatlar ve el sanatları da toplum kültürünün yansıtılması ve yaşatılmasını sağladığı kadar, tüm duyu organlarımızı harekete geçiren, duygu ve düşünce arasında karşılıklı iç içe geçmiş bağlantıları sergiler. Ayrıca sanatsal etkinlikler hem öğrenme sürecinin, hem de gelişim sürecinin etkin bir yardımcısı ola-

bilir. Bu nedenledir ki; sanat örgün ya da yaygın eğitimde yer aldığı anda, tüm öğretim süreçlerini daha etkili kılabilir bir gücü sahiptir. Genel olarak eğitimin bütüncüleştirici bir bilşeni ve tinsel (ruhsal-manevi) eğitimin temeli olarak sanat, kişiliğin uyumlu bir bütün halinde gelişimi süresince, kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip gelişmesini amaçlar (San, 1979, s:1-3).

Kuşkusuz sanat da toplumsal yaşamın diğer öğeleri gibi yerel, ulusal ve evrensel koşullara göre farklılıklar gösterebilir. Ancak unutulmamalıdır ki güzel sanatlar ve el sanatları zaman zaman boş zaman uğraşısı olarak görülmekle beraber, insanın iç oluşumunu belirleyen en temel kültürel öğelerdendir. Ayrıca sanatlar ve özellikle el sanatları ürünleri kimi zaman bireye ekonomik katkıda bulunabilmektedir. El sanatlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, örgütlü bir biçimde programlandığı takdirde, boş zamanları en iyi değerlendirme ortamı olarak nitelendirilebilir.

Güzel sanatlar kapsamında yer alan görsel, işitsel, sözel ve yazınsal; özetle plastik ve sahne sanatları ile örgü, nakış, dikiş dokuma, çiçek yapma, oyma ve süsleme vb. sanatlarına Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin eğilimleri, bu tür faaliyetlere ne ölçüde zaman ayırmayı düşündükleri bu kısımda incelenmektedir.

Bu araştırmada uygulanan ankette spor, güzel sanatlar ve el sanatları faaliyetlerine ayrılan zaman ile ilgili olarak beş soruya yer verilmiştir (Bkz. Ek-2 soru 27, 28, 29, 30, 31 ve 44).

"Boş zamanınız olduğunda, sporla ilgilenir misiniz?" sorusunu örneklem gurubunun % 16'sı (1317 kişi) "Hiç ilgilenmem" şeklinde cevaplamıştır. Geriye kalan yaklaşık % 85'i şu ya da bu ölçüde sporla ilgilendiğini belirtmiştir. Öğrencilerin % 31'i (2636 kişi) spor faa-

liyetlerini bazen izlediklerini, % 15'i de (1298 kişi) spor faaliyetlerini genellikle izlediklerini ifade etmişlerdir. Sporla, spor yaparak ilgilendiğini belirtenler ise, örneklem gurubunun % 37'sidir. Öğrencilerin % 25'i (2116 kişi) bazen spor yaptığını, % 12'side genellikle spor yaptığını belirtmiştir. Bu soruyu 22 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

1986 yılında Ünver ve Diğerlerinin yaptığı "12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları" adlı çalışmada örgün yükseköğretim gençlerinin % 69'nun "izleyici" olduğu, % 26'nın sporla, katılarak ilgilendiği ortaya çıkmıştır (Ünver ve Diğerleri, 1986, s:253).

Yukarıdaki iki araştırmanın sonuçları karşılaştırıldığında, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinde hiç ilgilenmeme oranı % 15 iken, örgün yükseköğretim öğrencilerinde bu oran % 6 izleme eyleminin ise Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinde, örgün yükseköğretim öğrencilerinden daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Spor faaliyetlerini bazen izlediğini belirten Açıköğretim Fakültesi öğrencileri oranı % 45 iken örgün yükseköğretim öğrencilerinde bu oran % 69'dur. Spor yapmakta olanların karşılaştırması ise Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin lehine bir durum göstermektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin spor yaparak sporla ilgilenmeleri oranı % 37 iken, örgün yükseköğretim öğrencilerinde bu oran % 26'dır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sporu yaparak boş zaman değerlendirme bakımından örgün yükseköğretim öğrencilerinden daha ileride bulunmalarının, okula devam zorunluluğunun olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak bu düşüncenin ayrıca incelenmesi gerekir. Örgün yükseköğretim öğrencilerine göre, Açıköğretim Fakültesi öğrencileri arasında izleyisinin az bulunması da bu öğrencilerin çoğunun çalışıyor olmasıyla ilişkili olabilir. Ancak böyle bir ilişkinin bulunup bulunmadığının da ayrı-

ca incelenmesi gerekir.

Boş zamanlarda sporla ilgilenmenin cinsiyetle ilişkisi olup olmadığı merak edilebilir. Toplanan bilgiler bu açıdan incelendiğinde görülen durum Tablo 4'te verilmiştir.

TABLO 4.
Boş Zamanlarda Spora Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 27 SORU 3			BOŞ ZAMANLARDA SPORLA İLGİLENME					TOPLAM
			HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN SPOR İZLERİM	GENELLİKLE SPOR İZLERİM	BAZEN SPOR YAPARIM	GENELLİKLE SPOR YAPARIM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	659	969	259	478	64	2429
		Satır %	27.1	39.9	10.7	19.7	2.6	29.1
		Sütun %	50.0	36.8	20.0	22.6	6.5	
		Top. %	7.9	11.6	3.1	5.7	0.8	
	ERKEK	Sayı	658	1665	1039	1636	927	5925
		Satır %	11.1	28.1	17.5	27.6	15.6	70.9
		Sütun %	50.0	63.2	80.0	72.4	93.5	
		Top. %	7.9	19.9	12.4	19.6	11.1	
TOPLAM		Sayı	1317	2634	1298	2114	991	8354*
		%	15.8	31.5	15.5	25.3	11.9	100.0

$$\chi^2 : 697.65 ; s.d. : 4 ; P < 0.01$$

* 28 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, "hiç ilgilenmem" ve "bazen izlerim" cevabının kızlar arasında, diğer üç cevabın da erkekler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Kızların % 27'si bu soruyu "hiç ilgilenmem", % 40'ı "bazen ilgilenirim" şeklinde cevaplarırken erkeklerin, sırasıyla % 11 ve % 28'i bu seçenekleri cevaplamıştır. Öte yandan, erkeklerin % 18'i bu soruyu "genellikle izlerim", % 28'i "bazen spor yaparım", % 16'sı da "genellikle spor

yaparım" diyerek cevaplarırken bu oranlar kızlarda sırasıyla % 11, % 20 ve % 3'tür.

Ülkemizde yaygın sporların genellikle erkeklere/ daha yakın sporlar olduğu ve kızların spor yapmalarının çok istenen birşey olmadığı gözönünde tutulursa bu sonuçların ülke durumunu yansıtmakta olduğu söylenebilir. Ün- ve ve Diğerlerinin cinsiyet farkının spor ile olan ilgisi- ni araştıran sorularında da bu araştırma bulgularını destekler bilgiler elde edilmiştir (Ünver ve Diğerleri, 1986, s:259).

Üniversiteli gençlerin sporla ilgilenme derecesi onların üyesi buldukları ailenin geliri ile ilişkili olabilir. Böyle bir ilişkinin bulunup bulunmadığını ortaya çıkarabilmek için ailenin toplam aylık geliri ile "Boş zamanınız olduğunda, sporla ilgilenir misiniz?" sorusuna alınan cevap birlikte incelenmiş ve Tablo 5'teki durum elde edilmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, sporla hiç ilgilenmeyenler en çok "30000 TL. veya daha az" gelir diliminde, spor yapanlar ise en çok "230000 TL. veya daha fazla" gelir diliminde bulunmaktadır. Diğer cevap seçeneklerinde de böyle bir ilişkinin bulunduğuna işaret sayılabilecek durumlar göze çarpmaktadır.

Özetle, Açıköğretim Fakültesi öğrencileri sporla ilgilenme bakımından genelde örgün yükseköğretim öğrencilerinden çok farklı değildir. Boş zamanlarda sporla ilgilenme, beklendiği gibi, cinsiyet ve ailenin gelir düzeyine göre değişme eğilimi göstermektedir.

" Boş zamanınız olduğunda, müzikle ilgilenir misiniz?" sorusuna öğrencilerin % 47'si (4020 kişi) "Genellikle müzik dinlerim" şeklinde cevap vermiştir. "Bazen müzik dinlerim" seçeneğini işaretleyenler ise % 40 oranındadır. (3382 kişi). "Hiç ilgilenmem" seçeneğini işa-

retleyenler % 4'tür. Bazen müzik aleti geldiğini veya müzik söylediğini belirtenleri ise % 7'dir (625 kişi). Bu soruyu 16 kişi cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3).

TABLO 5.
Boş Zamanlarda Spora Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir

SORU 15		SORU 27		BOŞ ZAMANLARDA SPORLA İLGİLENME					TOPLAM
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN SPOR İZLERİM	GENELLİKLE SPOR İZLERİM	BAZEN SPOR YAPARIM	GENELLİKLE SPOR YAPARIM			
AİLENİN TOPLAM AYLIK GELİRİ	30000 TL den AZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	154 22.0 11.8 1.9	223 31.9 8.5 2.7	99 14.2 7.7 1.2	166 23.7 7.9 2.0	57 8.2 5.8 0.7	699 8.4	
	30001 TL 60000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	453 15.6 34.6 5.5	947 32.6 36.2 11.4	449 15.4 34.8 5.4	712 24.5 33.9 8.6	348 12.0 35.3 4.2	2909 35.0	
	60001 TL 120000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	475 14.8 36.3 5.7	1016 31.8 38.8 12.2	502 15.7 38.9 6.0	827 25.8 39.3 10.0	380 11.9 38.5 4.6	3200 38.5	
	120001 TL 230000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	169 14.8 12.9 2.0	335 29.4 12.8 4.0	183 16.0 14.2 2.2	298 26.1 14.2 3.6	156 13.7 15.8 1.9	1141 13.7	
	230000 TL den FAZLA	Sayı Satır % Sütun % Top. %	57 16.1 4.4 0.7	95 26.8 3.6 1.1	58 16.3 4.5 0.7	99 27.9 4.7 1.2	46 13.0 4.7 0.6	355 4.3	
TOPLAM		Sayı %	1308 15.8	2616 31.5	1291 15.5	2102 25.3	987 11.9	8304* 100.0	

$$\chi^2 : 41.12 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 78 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi boş zamanlarda müzikle ilgilenme ile ilgili soruya, öğrencilerin % 90'a yakın bölümü "dinleyici" olduklarını belirtmişlerdir. Tezcan'a göre "müzik", dinlenme ve eğlence açısından insanların gereksinmelerini karşılayan bir araçtır (Tezcan, 1977 a,s:106). Sun da müziğin, insana güzellik duygusu, estetik, sevk, düzenlilik ve güçlülük kattığını ileri sürmüştür (Sun, 1969, s:9). "Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri" adlı çalışmada Abadan, "Müziğe karşı duyulan ilgi aynı zamanda doğrudan doğruya müzik icra etmekle ilgili bulunduğuna göre, müzik dinlemeyi sadece pasif bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda bizzat girişilen bir sanat dalı olarak da incelemek gerekir." demektedir (Abadan, 1961, s:55).

Boş zamanlarda, müzikle ilgilenmenin cinsiyete göre değişip değişmediği incelendiğinde görülen durum Tablo 6'da özetlenmiştir.

TABLE 6.
Boş Zamanlarda Müziğe Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 28 SORU 3			BOŞ ZAMANLARDA MÜZİKLE İLGİLENME					TOPLAM
			HIÇ İLGİLENMEM	BAZEN MÜZİK DİNLERİM	GENELLİKLE MÜZİK DİNLERİM	BAZEN MÜZİK ALETİ ÇAL. SÖY.	GENELLİKLE MÜZİK ALETİ ÇAL. SÖY.	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	35	692	1577	75	46	2425
		Satır %	1.4	28.5	65.0	3.1	1.9	29.0
		Sütun %	10.4	20.5	39.3	20.7	17.6	
		Top. %	0.4	8.3	18.9	0.9	0.6	
	ERKEK	Sayı	303	2688	2440	287	216	5934
		Satır %	5.1	45.3	41.1	4.8	3.6	71.0
		Sütun %	89.6	79.5	60.7	79.3	82.4	
		Top. %	3.6	32.2	29.2	3.4	2.6	
TOPLAM		Sayı	338	3380	4017	362	262	8359*
		%	4.0	40.4	48.1	4.3	3.1	100.0

$$\chi^2 : 410.34 ; s.d. : 4 ; P < 0.01$$

* 23 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, müzikle ilgilenmeyenler daha çok erkekler arasında yaygındır. Kızların cevapları en çok "genellikle müzik dinlerim", erkeklerin cevapları ise en çok "bazen müzik dinlerim" seçeneğinde toplanmaktadır. Müzik aleti çalma ve söyleme genelde az olmakla birlikte, bu tür faaliyetle ilgilenenlere erkekler arasında raslanılmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında müzik ile ilgilenmesine ailenin aylık gelirinin etkisi olabilir. Böyle bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak için "Boş zamanınız olduğunda, müzik ile ilgilenir misiniz." sorusuna alınan cevaplar ile, ailenin toplam aylık geliri ile ilgili soruya alınan cevaplar birlikte incelenmiş ve Tablo 7'deki durum elde edilmiştir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, müzikle ilgilenmeme oranı gelir düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Gelir düzeyi yükseldikçe bazen müzik dinlediğini söyleyenler de azalmakta, buna karşılık, "genellikle müzik dinlerim" diyenler artmaktadır. "Bazen müzik bir müzik aleti çalar veya söylerim" diyenler toplam aylık geliri 30000 TL.den az ve 230000 TL. den çok olanlar arasında fazla, diğer gelir dilimlerinde daha azdır. "Genellikle bir müzik aleti çalar veya söylerim" diyenler ise gelir arttıkça yükselmektedir. Toplam aylık gelirle öğrencinin boş zamanlarında müzikle olan ilgilenmenin ilişkisi olduğu görülmektedir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında tiyatro, bale, pandomim vb. sahne sanatlarıyla ilgilenme eğilimini ortaya çıkarmayı amaçlayan "Boş zamanınız ve imkan olduğunda, sahne sanatlarıyla (tiyatro, bale, pandomim vb.) ilgilenir misiniz?" sorusuna öğrencilerin % 37'si (3126 kişi) "Hiç ilgilenmem" cevabını vermiştir. Öğrencilerin % 42'si (3582 kişi) genellikle bu eserleri izlemekte; % 5'i (417 kişi) bazen bu eserlerde rol almayı, % 4'ü de (324 kişi) genellikle bu eserlerde rol

almayı istemektedir. (Bkz. Ek-3).

TABLO 7.
Boş Zamanlarda Müziğe Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir

SORU 28		BOŞ ZAMANLARDA MÜZİKLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN MÜZİK DİNLERİM	GENELLİKLE MÜZİK DİNLERİM	BAZEN MÜZİK AL. ÇAL. SÖY.	GENELLİKLE MÜZİK ALETİ ÇAL. SÖY.		
AYLIK TOPLAM GELİR	30000 TL den AZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	49 7.0 14.5 0.6	367 52.5 10.9 4.4	224 32.0 5.6 2.7	40 5.7 11.1 0.5	19 2.7 7.3 0.2	699 8.4
	30001 TL 60000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	133 4.6 39.5 1.6	1254 43.1 37.4 15.1	1313 45.2 32.9 15.8	129 4.4 35.7 1.6	78 2.7 30.0 0.9	2907 35.0
	60001 TL 120000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	107 3.3 31.8 1.3	1238 38.7 36.9 14.9	1633 51.0 40.9 19.7	125 3.9 34.6 1.5	99 3.1 38.1 1.2	3202 38.5
	120001 TL 230000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	33 2.9 9.8 0.4	384 33.6 11.4 4.6	634 55.4 15.9 7.6	48 4.2 13.3 0.6	45 3.9 17.3 0.5	1144 13.8
	230000 TL den FAZLA	Sayı Satır % Sütun % Top. %	15 4.2 4.5 0.2	114 32.1 3.4 1.4	188 53.0 4.7 2.3	19 5.4 5.3 0.2	19 5.4 7.3 0.2	355 4.3
	TOPLAM	Sayı %	337 4.1	3357 40.4	3992 48.1	361 4.3	260 3.1	8307* 100.0

$$X^2 : 155.68 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 75 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yurt düzeyine yayılmış olması ve belki bulunduğu yörelerde bu tür sahne sanatlarının yapılabileceği veya izlenebileceği ortamın bulunmaması ya da sınırlı olması koşulu, bu kişilerin sahne sanatlarıyla beklenen ölçüde ilgilenmemelerine yol açmış olabilir. Öte yandan ortaöğretim süresince gençlere bu sanatlarla ilgili olarak gerekli bilinçlenmenin sağlanmamış olması da mümkündür.

Cinsiyet ayrımına göre sahne sanatlarıyla ilgilenme eğilimine bakıldığında görülen durum Tablo 8'de özetlenmiştir.

TABLO 8.
Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 29 SORU 3			BOŞ ZAMANLARDA SAHNE SANATLARI İLE İLGİLENME					TOPLAM
			HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU ES. ROL AL. İSTERİM	GENELLİKLE BU ES. ROL AL. İSTERİM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	568	1135	443	167	113	2426
		Satır %	23.4	46.8	18.3	6.9	4.7	29.1
		Sütun %	18.2	32.2	46.6	40.1	35.0	
		Top. %	6.8	13.6	5.3	2.0	1.4	
	ERKEK	Sayı	2557	2391	508	249	210	5915
		Satır %	43.2	40.4	8.6	4.2	3.6	70.9
		Sütun %	81.8	67.8	53.4	59.9	65.0	
		Top. %	30.7	28.7	6.1	3.0	2.5	
TOPLAM		Sayı	3125	3526	951	416	323	8341*
		%	37.5	42.3	11.4	5.0	3.9	100.0

$$\chi^2: 368.06 ; s.d.: 4 ; P < 0.01$$

* 41 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi sahne sanatlarıyla ilgilenme eğilimine bakıldığında sahne sanatlarıyla hiç ilgilenmeyenler erkekler arasında, ilgilenenler ise, ilgi-

lenme derecesi ne olursa olsun kızlar arasında daha fazladır.

Açıköğretim Fakültesi dışındaki Üniversite gençliğinin tiyatro sanatı ile ilgilenme eğilimlerini inceleyen, gençlik ve boş zaman değerlendirme çalışmalarına gerek eğilim, gerekse cinsiyet açısından bakıldığında benzer durumlar gözlenmektedir. Örneğin Abadan'ın yaptığı çalışmada örneklem Ankara ili üniversite gençliğinden alınmasına karşın araştırmacı, bu konuda "Türkiye'nin en seviyeli ve yüksek kaliteli tiyatro faaliyetlerine sahne olan Ankara üniversite gençliğinin yeter derecede tiyatro sanatını takdir ettiği söylenemez" demektedir. Yine bu çalışmada, Tiyatroya gitme eyleminin daha çok rastlantıya bağlı olduğu ve bilinçli olmadığı sonucuna varılmıştır (Abadan, 1961, s:51-52).

Gökçe'nin üniversite öncesi ortaöğretim gençliği üzerinde yaptığı araştırmada da gençlerin % 11'nin tiyatroya gitme eğiliminde olduğu belirtilmiştir (Gökçe, 1984, s:104).

Üniversite öğrencileri üzerine Kredi ve Yurtlar Kurumunun yaptırdığı araştırmada öğrencilerin yaşları ilerledikçe tiyatroya gitme sıklığının arttığı, tiyatroya giden üniversite gençlerinin daha çok sosyal bilim alanında eğitim gördükleri ve üniversite gençliğinin tiyatroyu sinemaya tercih ettiği görülmüştür (Yurtkur, 1967, S:113-119).

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada ailelerin ekonomik durumu ile boş zamanlarda sahne sanatlarıyla ilgilenme eğilimi arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Karşılaşılan durum Tablo 9'da özetlenmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi gelir düzeyi yükseldikçe "izleme" isteği artmakta, "ilgilenmeme" ise azalmaktadır. Gökmen ve Diğerlerinin yaptığı çalışmada da "Ailenin

ekonomik durumu iyileştikçe tiyatro etkinliğine katılma oranı artmaktadır" denilmektedir (Gökmen ve Diğnerleri, 1985, s:52).

TABLO 9.
Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir

SORU 29		BOŞ ZAMANLARDA SAHNE SANATLARI İLE İLGİLENME					TOPLAM		
		Hiç İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR.SE. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR.SE. GİDERİM	BAZEN BU ES.ROL ALMAK İSTERİM	GENELLİKLE BU ES.ROL AL. İSTERİM			
SORU 15	TOPLAM AYLIK GELİR	30000 TL den AZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	384 55.1 12.4 4.6	212 30.4 6.1 2.6	35 5.0 3.7 0.4	39 5.6 9.4 0.5	27 3.9 8.4 0.3	697 8.4
		30001 TL 60000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	1232 42.4 39.7 14.9	1140 39.2 32.6 13.7	235 8.1 24.8 2.8	173 6.0 41.6 2.1	125 4.3 38.7 1.5	2905 35.0
		60001 TL 120000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	1059 33.2 34.1 12.8	1463 45.8 41.8 17.6	404 12.7 42.7 4.9	148 4.6 35.6 1.8	119 3.7 36.8 1.4	3193 38.5
		120001 TL 230000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	341 29.8 11.0 4.1	524 45.8 15.0 6.3	193 16.9 20.4 2.3	45 3.9 10.8 0.5	40 3.5 12.4 0.5	1143 13.8
		230000 TL den FAZLA	Sayı Satır % Sütun % Top. %	90 25.4 2.9 1.1	162 45.8 4.6 2.0	79 22.3 8.4 1.0	11 3.1 2.6 0.1	12 3.4 3.7 0.1	354 4.3
TOPLAM		Sayı %	3106 37.5	3501 42.2	946 11.4	416 5.0	323 3.9	8292*	

$$\chi^2 : 305.67 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 90 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Anne ve babanın öğrenim düzeyi açısından Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sahne sanatlarına olan eğilimleri de incelenmiş ve karşılaştırılan durum sırasıyla anne ve babanın öğrenim düzeylerine göre Tablo 10 ve 11'de özetlenmiştir.

TABLO 10.
Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Annenin Öğrenim Durumu

SORU 29		BOŞ ZAMANLARDA SAHNE SANATLARI İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR. SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR. SER. GİDERİM	BAZEN BU ES. ROL ALIŞTIRIM	GENELLİKLE BU ES. ROL ALIŞTIR.		
ANNENİN ÖĞRENİM DURUMU	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı	1159	821	161	123	81	2345
		Satır %	49.4	35.0	6.9	5.2	3.5	28.2
		Sütun %	37.2	23.4	17.0	29.6	25.2	
		Top. %	13.9	9.9	1.9	1.5	1.0	
		Sayı	1713	2140	539	235	197	4824
	Satır %	35.5	44.4	11.2	4.9	4.1	58.1	
Sütun %	55.0	61.0	57.0	56.6	61.2			
Top. %	20.6	25.8	6.5	2.8	2.4			
Sayı	123	282	95	27	22	549		
Satır %	22.4	51.4	17.3	4.9	4.0	6.6		
Sütun %	3.9	8.0	10.0	6.5	6.8			
Top. %	1.5	3.4	1.1	0.3	0.3			
Sayı	97	235	133	24	16	505		
Satır %	19.2	46.5	26.3	4.8	3.2	6.1		
Sütun %	3.1	6.7	14.1	5.8	5.0			
Top. %	1.2	2.8	1.6	0.3	0.2			
Sayı	24	32	18	6	6	86		
Satır %	27.9	37.2	20.9	7.0	7.0	1.0		
Sütun %	0.8	0.9	1.9	1.4	1.9			
Top. %	0.3	0.4	0.2	0.1	0.1			
TOPLAM	Sayı	3116	3510	946	415	322	8309*	
	%	37.5	42.2	11.4	5.0	3.9	100.0	

$$\chi^2 : 393.02 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 73 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 11.
Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu

SORU 29		BOŞ ZAMANLARDA SAHNE SANATLARI İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR. SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU ES. ROL AL. İSTERİM	GENELLİKLE BU ES. ROL AL. İSTERİM		
SORU 12								
	BABANIN ÖĞRENİM DURUMU	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı Satır % Sütun % Top. %	216 48.0 7.0 2.6	155 34.4 4.4 1.9	40 8.9 4.2 0.5	27 6.0 6.5 0.3	12 2.7 3.8 0.1
OKUR YAZAR İLKOKUL MEZUNU		Sayı Satır % Sütun % Top. %	2121 42.3 68.7 25.7	2032 40.5 58.2 24.6	432 8.6 45.5 5.2	250 5.0 60.0 3.0	184 3.7 57.5 2.2	5019 60.7
ORTAOKUL MEZUNU		Sayı Satır % Sütun % Top. %	241 27.7 7.8 2.9	430 49.4 12.3 5.2	112 12.9 11.8 1.4	44 5.1 10.6 0.5	43 4.9 13.4 0.5	870 10.5
LİSE VEYA DENGİ MESLEK OKULU MEZUNU		Sayı Satır % Sütun % Top. %	343 27.3 11.1 4.2	568 45.2 16.3 6.9	224 17.8 23.6 2.7	66 5.3 15.8 0.8	55 4.4 17.2 0.7	1256 15.2
YÜKSEKOKUL MEZUNU		Sayı Satır % Sütun % Top. %	165 24.7 5.3 2.0	307 45.9 8.8 3.7	141 21.1 14.9 1.7	30 4.5 7.2 0.4	26 3.9 8.1 0.3	669 8.1
TOPLAM	Sayı %	3086 37.3	3492 42.3	949 11.5	417 5.0	320 3.9	8264* 100.0	

$$\chi^2 : 301.01 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 118 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe bu sanatlarla hiç ilgilenmeme eğilimi azalmakta, bazen veya genellikle bu tür sanat eserlerini izleme eğilimi artmaktadır. Sözü edilen eğilimlerin yoğun olduğu dilimler annenin ortaokul, lise veya dengi meslek okulu mezunu olduğu durumlardır. Annenin öğrenim düzeyinin artması ile gencin bu tür eserlerde rol alma isteğinin, anne yüksekokul mezunu ise arttığı görülmektedir. Tablo 11 de görüldüğü gibi babanın öğrenim düzeyi arttıkça da sahne sanatlarıyla hiç ilgilenmeme eğilimi azalmakta, bazen bu tür eserleri izleme eğilimi artmaktadır. Ancak yüksekokul mezunu babalar kategorisine geçerken böyle bir artış olmamaktadır. Babanın öğrenim düzeyi arttıkça bu tür eserlerde rol alma ile ilgili eğilimde daha önce annenin öğrenim durumu ile ilgili olarak söz edilene benzer bir artış görülmemektedir.

Gerek izleyici, gerekse rol görevi üslenerek sahne sanatlarıyla ilgilenme eğilimi, insanın olayların içine daha yakından girmesi, onun kişiliğinin gelişmesi ve topluma kolay uyum gösterebilmesi açısından önemli olabilmektedir. Sahne sanatlarından özellikle tiyatromun bireye boş zaman değerlendirme veya olağan bir etkinlik olarak kazandırdıkları konusunda San ve Nutku şu görüşleri ileri sürmektedirler. "Bilindiği gibi sahne sanatları başta tiyatro almak üzere, kitleleri her zaman, ruhsal doyumu, başka deyişle "boşalım" estetik ve kültür artırımı gibi amaçlar doğrultusunda çekebilmektedir. (San, 1972, s:3-4). Nutku da, "Tiyatro bir yandan insanoğlunun dinlenmek, vakit geçirmek, eğlenmek ve düşünmek için, bulduğu topluca oyunlar, güncel olaylar ve sorunları yansıtan bir araç olmakla beraber, öte yandan da toplumsal bir olgu olarak, toplu yaşayan insanların tek tek değil, toplu katıldıkları bir anlatım aracıdır." demektedir(Nutku, 1976, s:17-18). Ancak bu araştırmanın bulguları,

ülkemizde yukarıda sözü edilen tiyatro faaliyetlerinin sağlıklı bir işleyişe kavuştuğunu ve bu işleyişin umulan ölçüde yararlar sağlamakta olduğunu söylemeye imkan vermemektedir. Bu araştırmanın bulguları tiyatro olgusunun yaygın olmadığı toplumumuzda gençlerin de sahne sanatlarıyla yoğun bir şekilde ilgilenmesinin beklenemeyeceğini göstermektedir.

Sahne sanatlarıyla ilgilenmem şeklinde cevap veren Açıköğretim Fakültesi öğrencisi sayılarının yüksek oluşu, onların buldukları yerlerde yeterli sahne sanatları ile iletişim ortamının bulunmamasıyla da ilişkili olabilir. Bu ilişkiye ışık tutmak için, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin genellikle oturmakta olduğu yere en yakın öğrenci bürosuna bağlı buldukları dikkate alınmıştır. Bu büroların bulunduğu coğrafi bölgelerle, boş zamanlarda sahne sanatları ile ilgilenme derecesi arasındaki ilişki incelenmiş, karşılaşılan durum Tablo 12'de özetlenmiştir.

Tablo 12'de görüldüğü gibi, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden Marmara veya Ege bölgelerinde olanların % 32'si (1216 kişi), İç Anadolu bölgesinde olanların % 40'ı (1003 kişi), Akdeniz bölgesinde olanların % 47'si (393 kişi), Karadeniz bölgesinde olanların % 38'i (284 kişi), Doğu veya Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olanların ise % 49'u sahne sanatları ile hiç ilgilenmediğini belirtmiştir. Öte yandan bu tür eserleri izleme eğilimi, Marmara veya Ege bölgelerinde en yüksekken, bu eğilim İç Anadolu, Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine gildikçe azalmaktadır. Bu bakımdan sadece Karadeniz bölgesi tablodaki sıralanışa uymamaktadır, Ayrıca bazen bu tür eserleri izleme, genellikle bu tür eserleri izleme, bazen bu eserlerde rol alma ile genellikle bu eserlerde rol alma isteği seçeneklerine olan eğilim yukarıda verilen seçenek sırasına koşut olarak, beklendiği gibi, tüm bölgelerde düşüş göstermektedir. Bu son bulgular da, boş

zamanlarda sahne sanatlarıyla ilgilenmenin bir ölçüde buna fırsat ve imkan bulunup bulunmamasına bağlı olduğuna, ülkemizde bu fırsat ve imkanlar sınırlı olduğu için ilginin az görüldüğüne işaret sayılabilecek niteliktedir.

TABLO 12.
Boş Zamanlarda Sahne Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Bulunulan Coğrafi Bölge

SORU 29		BOŞ ZAMANLARDA SAHNE SANATLARI İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		Hiç İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU ES. ROL AL. İSTERİM	GENELLİKLE BU ES. ROL AL. İSTERİM		
ÖĞRENCİ BÜROSUNUN BULUNDUĞU COĞRAFI BÖLGE	MARMARA VE EGE BÖL.	Sayı	1216	1691	519	185	150	3761
	Satır %	32.3	45.0	13.8	4.9	4.0	45.1	
	Sütun %	39.0	47.9	54.6	44.4	46.3		
	Top. %	14.6	20.3	6.2	2.2	1.8		
	İÇ ANADOLU BÖL.	Sayı	1003	1046	263	117	94	2523
	Satır %	39.8	41.5	10.4	4.6	3.7	30.3	
Sütun %	32.1	29.7	27.7	28.1	29.0			
Top. %	12.0	12.5	3.2	1.4	1.1			
AKDENİZ BÖL.	Sayı	393	311	71	44	26	845	
Satır %	46.5	36.8	8.4	5.2	3.1	10.1		
Sütun %	12.6	8.8	7.5	10.6	8.0			
Top. %	4.7	3.7	0.9	0.5	0.3			
KARADENİZ BÖL.	Sayı	284	315	72	49	32	752	
Satır %	37.8	41.9	9.6	6.5	4.3	9.0		
Sütun %	9.1	8.9	7.6	11.8	9.9			
Top. %	3.4	3.8	0.9	0.6	0.4			
DOĞU VE GÜN. DOĞU ANADOLU BÖL.	Sayı	224	164	26	22	22	458	
Satır %	48.9	35.8	5.7	4.8	4.8	5.5		
Sütun %	7.2	4.6	2.7	5.3	6.8			
Top. %	2.7	2.0	0.3	0.3	0.3			
TOPLAM	Sayı	3120	3527	951	417	324	8339*	
%		37.4	42.3	11.4	5.0	3.9	100.0	

$$X^2 : 132.21 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 43 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim İktisat ve İş İdaresi Programlarındaki öğrencilere uygulanan ankette, öğrencilerin plastik sanatlar ile ilgi derecesini araştıran "Boş zamanınız ve imkan olduğunda, plastik sanatlarla (resim, heykel, seramik vb.) ilgilinir misiniz?" sorusuna verilen cevaplardan örneklem grubundaki öğrencilerin, % 60'nın (5032 kişi) hiç ilgilenmediği, % 21'nin (1787 kişi) bazen bu tür sanat eserlerini görmeye gittiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerden % 4'ü (353 kişi) genellikle bu tür sanat eserlerini görmeye gittiğini, % 8'i (692 kişi) bazen bu tür sanat çalışmalarına katılmak istediğini, % 5'i de (453 kişi) genellikle bu tür sanat çalışmalarına katılmak istediğini belirtmiştir. Özetle, plastik sanatlarla ilgilenmeyen öğrenciler örneklem grubunun % 60'ı, ilgilenenler ise % 40'ı dolayındadır (Bkz.Ek-3).

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin cinsiyete göre, plastik sanatlarla ilgilenme derecesine bakıldığında karşılaşılan durum Tablo 13'te özetlenmiştir.

Tablo 13'te görüldüğü gibi, kız öğrencilerin % 46'sı (1100 kişi), erkeklerin ise % 67'si (3946 kişi) plastik sanatlarla ilgilenmemektedir. Öğrencilerinin çoğunun cevabı "Bazen bu tür sanat eseri sergilerini görmeye giderim" şeklindedir. Bu seçeneği işaretleyen kız öğrenciler örnekleme katılan kızların % 25'i (594 kişi), erkekler ise örnekleme katılan % 20'sidir (1191 kişi). Başka bir anlatımla her 4 kız ve her 5 erkek öğrenciden biri bu tür sanat eseri sergilerine bazen gitmektedir. "Genellikle bu tür sanat eseri sergilerine giderim" şeklinde cevap veren kız öğrenciler örneklem grubundaki kız öğrencilerin % 6'sını (140 kişi), erkekler ise, erkek öğrencilerin % 4'ünü (213 kişi) oluşturmaktadır. Kız öğrencilerin % 13'ü (319 kişi), erkeklerin de % 6'sı bazen bu tür sanat çalışmalarına katılmak istediklerini belirtmiştir.

TABLO 13.
Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 30		BOŞ ZAMANLARDA PLASTİK SANATLARLA İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU TÜR ÇAL. İSTERİM	GENELLİKLE BU TÜR ÇAL. İSTERİM		
CİNSİYET	SORU 3	Sayı	1100	594	140	319	263	2416
		KIZ	Satır %	45.5	24.6	5.8	13.2	10.9
ERKEK	Sütun %	21.8	33.3	39.7	46.2	58.2		
	Top. %	13.2	7.1	1.7	3.8	3.2		
ERKEK	Sayı	3946	1191	213	372	189	5911	
	Satır %	66.8	20.1	3.6	6.3	3.2	71.0	
TOPLAM	Sütun %	78.2	66.7	60.3	53.8	41.8		
	Top. %	47.4	14.3	2.6	4.5	2.3		
TOPLAM	Sayı	5046	1785	353	691	452	8327*	
	%	60.6	21.4	4.2	8.3	5.4	100.0	

$$\chi^2: 448.15 ; s.d.: 4 ; P < 0.01$$

* 55 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Genellikle bu tür sanat çalışmalarına katılmak isteyen kız öğrenciler, örneklem grubundaki kızların % 11'i, (263 kişi), erkek öğrenciler de erkeklerin % 3'üdür. Bu bulgulardan hareketle, kız öğrencilerin, boş zamanları ve imkanları olduğunda plastik sanatlara daha eğilimli oldukları söylenebilir. Kız öğrencilerin erkeklere oranla daha az çalışıyor olması, erkek öğrencilerden çalışanların çalışma saatlerinin onları bu faaliyetlerden alıkoyması, böyle bir cinsiyet farkına yol açmış olabilir.

Ailenin ekonomik durumunu açıklayan toplam aylık gelir ile Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin plastik sanatlara olan eğilimi arasındaki ilişki de incelenmiş, karşılaşılan durum Tablo 14'te özetlenmiştir.

TABLO 14.

Boş Zamanlarda Plastik Sanatlara Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir

SORU 30		BOŞ ZAMANLARDA PLASTİK SANATLARLA İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU TÜR ÇAL. İSTERİM	GENELLİKLE BU TÜR ÇAL. İSTERİM		
TOPLAM AYLIK GELİR	30000 TL.den AZ	Sayı	492	104	21	61	21	699
		Satır %	70.4	14.9	3.0	8.7	3.0	8.4
		Sütun %	9.8	5.8	6.0	8.8	4.7	
		Top. %	5.9	1.3	0.3	0.7	0.3	
	30001 TL 60000 TL ARASI	Sayı	1793	578	115	242	164	2892
		Satır %	62.0	20.0	4.0	8.4	5.7	34.9
Sütun %		35.8	32.5	33.0	35.1	36.9		
Top. %		21.7	7.0	1.4	2.9	2.0		
60001 TL 120000 TL ARASI	Sayı	1858	739	139	280	174	3190	
	Satır %	58.2	23.2	4.4	8.8	5.5	38.5	
	Sütun %	37.0	41.5	39.8	40.6	39.1		
	Top. %	22.4	8.9	1.7	3.4	2.1		
120001 TL 230000 TL ARASI	Sayı	648	288	59	79	68	1142	
	Satır %	56.7	25.2	5.2	6.9	6.0	13.8	
	Sütun %	12.9	16.2	16.9	11.4	15.3		
	Top. %	7.8	3.5	0.7	1.0	0.8		
230000 TL.den FAZLA	Sayı	224	70	15	28	18	355	
	Satır %	63.1	19.7	4.2	7.9	5.1	4.3	
	Sütun %	4.5	3.9	4.3	4.1	4.0		
	Top. %	2.7	0.8	0.2	0.3	0.2		
TOPLAM		Sayı	5015	1779	349	690	445	8278*
		%	60.6	21.5	4.2	8.3	5.4	100.0

$$\chi^2 : 65.15 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 104 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 14'te görüldüğü gibi toplam aylık gelirin 30000 TL.den az, 30001 TL.-60000 TL. arası, 60001 TL.-120000 TL. arası ve 120001 TL.-230000 TL. arası gelir durumlarında plastik sanatlarla ilgilenme eğilimi gelir

arttıkça düşmektedir. Plastik sanatları izleme şeklindeki eğilim ise bu gelir dilimlerinde gelir yükseldikçe artmaktadır. Sadece en üst gelir dilimi bu yönetime uymamaktadır. Tüm gelir dilimlerinde, "bazen izlediğini" belirtenler," genellikle izlediğini" belirtenlerden % 15 dolayında daha fazladır. Bu fark, bu tür sanatları izleme fırsat ve imkanı ile ilişkili olabilir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin resim, heykel, seramik vb. sanatlarla ilgilenenlerin anne ve babalarının öğrenim düzeyleriyle ilişkisine de bakılmış ve elde edilen veriler anne ve babanın öğrenim düzeylerine göre sırasıyla Tablo 15 ve 16'da özetlenmiştir.

Tablo 15 ve 16'da görüldüğü gibi, anne ve babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin plastik sanatlarla ilgilenmeme eğiliminin azalmakta, bazen veya genellikle bu tür sanat eserleri sergilerini görmeye gitme eğilimi artmaktadır. Yine anne ve babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, bu tür sanat çalışmalarına katılma isteği artmaktadır. Özetle anne ve babanın öğrenim düzeyi ile Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin plastik sanatlarla ilgilenme eğiliminin ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin edebiyat (yazın sanatına) karşı olan eğilimini ortaya çıkarmak için ankette "Boş zamanınız olduğunda, edebiyatla ilgilenir misiniz?" sorusuna yer verilmiştir. Bu soruya alınan cevaplardan örneklem grubunun % 14'ünün (1495 kişi) edebiyat ile hiç ilgilenmediği, % 48'inin (3992 kişi) bazen roman, hikaye, şiir, anı vb. okuduğu, % 25'inin (2112 kişi) genellikle roman, hikaye, şiir, anı vb. okuduğu, % 9'unun (731 kişi) bazen kendisinin bir yazı veya şiir yazmaya çalıştığı, % 4'ünün de genellikle bir yazı veya şiir yazmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu soruyu öğrencilerden % 30'u cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Görüldüğü gibi, edebiyatla ilgilenmeme sahne ve plastik sanatlardaki kadar

değildir. Bu bulgu, edebiyat sanatının diğer sanat dallarından farklı bir eğilime ortam oluşturluğunu göstermektedir.

TABLO 15.
Boş Zamanlarda Plastik Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Annenin Öğrenim Durumu

SORU 3 SORU 11		BOŞ ZAMANLARDA PLASTİK SANATLARLA İLGİLENME					TOPLAM	
		Hiç İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU TÜR ÇAL. İSTERİM	GENELLİKLE BU TÜR ÇAL. İSTERİM		
ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı Satır % Sütun % Top. %	1633 69.6 32.4 19.7	397 16.9 22.4 4.8	65 2.8 18.7 0.8	161 6.9 23.3 1.9	89 3.8 19.7 1.1	2345 28.3
	OKUR YAZAR İLKOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	2836 58.9 56.3 34.2	1067 22.2 60.2 12.9	196 4.1 56.5 2.4	444 9.2 64.3 5.4	274 5.7 60.8 3.3	4817 58.1
	ORTAOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	285 52.1 5.7 3.4	133 24.3 7.5 1.6	41 7.5 11.8 0.5	44 8.0 6.4 0.5	44 8.0 9.8 0.5	547 6.6
	LİSE VEYA DENGİ MESLEK OKULU MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	243 48.4 4.8 2.9	149 29.7 8.4 1.8	38 7.6 11.0 0.5	36 7.2 5.2 0.4	36 7.2 8.0 0.4	502 6.1
	YÜKSEKOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	38 44.2 0.8 0.5	27 31.4 1.5 0.3	7 8.1 2.0 0.1	6 7.0 0.9 0.1	8 9.3 1.8 0.1	86 1.0
TOPLAM	Sayı %	5035 60.7	1773 21.4	347 4.2	691 8.3	451 3.4	8297* 100.0	

$$\chi^2 : 180.50 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 85 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 16.

Boş Zamanlarda Plastik Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu

SORU 30		BOŞ ZAMANLARDA PLASTİK SANATLARLA İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN BU TÜR SER. GİDERİM	GENELLİKLE BU TÜR SER. GİDERİM	BAZEN BU TÜR ÇAL. İSTERİM	GENELLİKLE BU TÜR ÇAL. İSTERİM		
SORU 12	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı	314	74	17	26	17	448
		Satır %	70.1	16.5	3.8	5.8	3.8	5.4
		Sütun %	6.3	4.2	4.8	3.8	3.8	
		Top. %	3.8	0.9	0.2	0.3	0.2	
OKUR YA-ZAR VEYA İLKOKUL MEZUNU	Sayı	3207	994	175	420	212	5008	
	Satır %	64.0	19.8	3.5	8.4	4.2	60.7	
	Sütun %	64.3	56.1	49.9	61.1	46.9		
	Top. %	38.9	12.0	2.1	5.1	2.6		
ORTAOKUL MEZUNU	Sayı	473	201	48	79	70	871	
	Satır %	54.3	23.1	5.5	9.1	8.0	10.6	
	Sütun %	9.5	11.3	13.7	11.5	15.5		
	Top. %	5.7	2.4	0.6	1.0	0.8		
LİSE VEYA DENGİ MESLEK OKULU MEZUNU	Sayı	667	316	70	109	93	1255	
	Satır %	53.1	25.2	5.6	8.7	7.4	15.2	
	Sütun %	13.4	17.8	19.9	15.9	20.6		
	Top. %	8.1	3.8	0.8	1.3	1.1		
YÜKSEK OKUL MEZUNU	Sayı	326	187	41	53	60	667	
	Satır %	48.9	28.0	6.1	7.9	9.0	8.1	
	Sütun %	6.5	10.6	11.7	7.7	13.3		
	Top. %	4.0	2.3	0.5	0.6	0.7		
TOPLAM		Sayı	4987	1772	351	687	452	8249*
		%	60.5	21.5	4.3	8.3	5.5	100.0

$$\chi^2 : 158.41 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 133 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin cinsiyetlerine göre edebiyatla ilgilenme dereceleri üzerinde de durulmuş ve elde edilen bilgiler Tablo 17'de özetlenmiştir.

TABLO 17.
Boş Zamanlarda Edebiyat Sanatına Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 31 SORU 3		BOŞ ZAMANLARDA EDEBİYAT İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN R.H.Ş.A. OKURUM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. OKURUM	BAZEN R.H.Ş.A. YAZARIM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. YAZARIM		
CİNSİYET	KIZ	Sayı	177	1071	914	184	78	2424
		Satır %	7.3	44.2	37.7	7.6	3.2	29.0
	Sütun %	14.8	26.9	43.3	25.2	24.2		
	Top. %	2.1	12.8	11.0	2.2	0.9		
ERKEK	Sayı	1018	2917	1197	546	244	5922	
	Satır %	17.2	49.3	20.2	9.2	4.1	71.0	
	Sütun %	85.2	73.1	56.7	74.8	75.8		
	Top. %	12.2	35.0	14.3	6.5	2.9		
TOPLAN		Sayı	1195	3988	2111	730	322	8346*
		%	14.3	47.8	25.3	8.7	3.9	100.0

$$X^2: 343.66 ; s.d.: 4 ; P < 0.01$$

* 36 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 17'de görüldüğü gibi kızlardan % 7'si, erkeklerden ise % 17'si edebiyatla ilgilenmemektedir. Kız öğrencilerin bazen roman, hikaye, şiir, anı vb. okuma eğilimi erkeklerden % 5 kadar azdır. Örneklemeye katılan kızların % 44'ü, erkeklerin ise % 49'u bazen roman, hikaye, şiir, anı vb. okuduklarını belirtmektedirler. Ancak genellikle bu tür eserleri okuma eğilimi örneklemeye katılan kızlardan % 38, erkeklerde % 20'dir. Kız öğrencilerin okuma eğiliminde erkeklere oranla ileride olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemeye katılan kızlardan % 8'i, erkeklerin ise % 9'u bazen kendilerinin birşeyler yazıp çizdiğini belirtenler, örneklemeye katılan kızların % 3'ünü, erkeklerin de % 4'ünü oluşturmaktadır.

Edebiyat ile ilgilenme sorusuna verilen cevapların toplam aylık gelire göre nasıl bir dağılım gösterdiğine bakmak için, bu iki soruya alınan cevaplardan Tablo 18 elde edilmiştir.

TABLE 18.
Boş Zamanlarda Edebiyat Sanatına Ayrılan Zaman ve Toplam Aylık Gelir

SORU 31		BOŞ ZAMANLARDA EDEBİYAT İLE İLGİLENME					TOPLAM		
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN R.H.Ş.A. OKURUM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. OKURUM	BAZEN R.H.Ş.A. YAZARIM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. YAZARIM			
TOPLAM AYLIK GELİR	SORU 15	30000 TL den AZ	Sayı	117	314	139	88	40	698
		Satır %	16.8	45.0	19.9	12.6	5.7	8.4	
	Sütun %	9.9	7.9	6.6	12.1	12.5			
	Top. %	1.4	3.8	1.7	1.1	0.5			
	3000 TL 60000 TL ARASI	Sayı	364	1413	737	263	129	2906	
	Satır %	12.5	48.6	25.4	9.1	4.4	35.0		
Sütun %	30.7	35.6	35.1	36.1	40.4				
Top. %	4.4	17.0	8.9	3.2	1.6				
6000 TL 12000 TL ARASI	Sayı	459	1540	837	254	107	3197		
Satır %	14.4	48.2	26.2	7.9	3.3	38.5			
Sütun %	38.7	38.8	39.9	34.9	33.5				
Top. %	5.5	18.6	10.1	3.1	1.3				
12000 TL 23000 TL ARASI	Sayı	169	553	292	96	31	1141		
Satır %	14.8	48.5	25.6	8.4	2.7	13.8			
Sütun %	14.3	14.0	13.9	13.2	9.7				
Top. %	2.0	6.7	3.5	1.2	0.4				
230000 TL den FAZLA	Sayı	76	144	95	27	12	354		
Satır %	21.5	40.7	26.8	7.6	3.4	4.3			
Sütun %	6.4	3.6	4.5	3.7	3.8				
Top. %	0.9	1.7	1.1	0.3	0.1				
TOPLAM		Sayı	1185	3964	2100	728	319	8296*	
		%	14.3	47.8	25.3	8.8	3.8	100.0	

$$\chi^2 : 67.48 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 86 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 18'de görüldüğü gibi, edebiyat sanatıyla hiç ilgilenmediğini belirten öğrencilerin genellikle ailelerinin toplam aylık geliri artıkça arttığı, diğer kategorilerde belirli bir değişme olmadığı anlaşılmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin edebiyata olan eğilimi ile anne ve babanın öğrenim düzeyinin bağıntısının ne olduğu üzerinde de durulmuştur. Bu konuda elde edilen veriler Tablo 19 ve 20'de özetlenmiştir.

Tablo 19 ve 20 incelendiğinde, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe edebiyat eserlerini okuma konusunda biraz artma olmakla birlikte, anne ve babanın öğrenim düzeyi ile bu konuya duyulan ilgi arasında açık bir ilişki bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, edebiyatla ilgilenmenin diğer güzel sanatlara göre fırsat ve imkanlarla daha az ilişkili bulunmasına bağlı olabilir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında el sanatları ile ilgilenme eğilimleri hakkında bilgi edinmek amacıyla öğrencilere uygulanan ankette "Boş zamanlarınızda, erkekseniz dokuma, oyma vb; kadınsanız örgü, nakış, yapma çiçek vb. el sanatlarına zaman ayırır mısınız?" şeklinde bir soruya yer verilmiştir. Bu soruya alınan cevaplarda, öğrencilerin % 62'sinin (5176 kişi) hiç zaman ayırmadığı, % 19'nun (1555 kişi) arada bir zaman ayırdığı, % 13'nün (1101 kişi) genellikle zaman ayırdığı ve % 6'sının (479 kişi) boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirdiği anlaşılmaktadır. (Bkz. Ek-3). Genel olarak el sanatlarına hiç zaman ayırmama oranının yüksek olduğu söylenebilir. Başka bir anlatımla Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin son sınıfta olanların her beş kişiden üçü boş zamanlarında el sanatlarına zaman ayırmamaktadır.

El sanatları ile ilgilenmenin cinsiyete göre farklı olup olmadığı da incelenmiş ve bu konu ile ilgili

TABLO 19.

Boş Zamanlarda Edebiyat Sanatına Ayrılan Zaman ve Annenin Öğrenim Durumu

SORU 31		BOŞ ZAMANLARDA EDEBİYAT İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN R.H.Ş.A. OKURUM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. OKURUM	BAZEN R.H.Ş.A. YAZARIM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. YAZARIM		
ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı Satır % Sütun % Top. %	348 14.8 29.2 4.2	1128 48.0 28.4 13.6	543 23.1 25.9 6.5	235 10.0 32.1 2.8	97 4.1 30.2 1.2	2351 28.3
	OKUR YAZAR İLKOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	660 13.7 55.4 7.9	2348 48.6 59.1 28.2	1231 25.5 58.7 14.8	400 8.3 54.7 4.8	188 3.9 58.6 2.3	4827 58.1
	ORTAOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	92 16.8 7.7 1.1	244 44.6 6.1 2.9	150 27.4 7.2 1.8	49 9.0 6.7 0.6	12 2.2 3.7 0.1	547 6.6
	LİSE VEYA DENGİ MESLEK OKULU MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	76 15.1 6.4 0.9	221 43.9 5.6 2.7	151 30.0 7.2 1.8	37 7.4 5.1 0.4	18 3.6 5.6 0.2	503 6.1
	YÜKSEKOKUL MEZUNU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	16 18.6 1.3 0.2	33 38.4 0.8 0.4	21 24.4 1.0 0.3	10 11.6 1.4 0.1	6 7.0 1.9 0.1	86 1.0
TOPLAM		Sayı %	1192 14.3	3974 47.8	2096 25.2	731 8.8	321 3.9	8314* 100.0

$$\chi^2 : 34.49 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 68 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLE 20.
Boş Zamanlarda Edebiyat Sanatına Ayrılan Zaman ve Babanın Öğrenim Durumu

SORU 31		BOŞ ZAMANLARDA EDEBİYAT SANATI İLE İLGİLENME					TOPLAM	
		HİÇ İLGİLENMEM	BAZEN R.H.Ş.A. OKURUM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. OKURUM	BAZEN R.H.Ş.A. YAZARIM	GENELLİKLE R.H.Ş.A. YAZARIM		
SORU 12	BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ	OKUR YAZAR DEĞİL	Sayı 65 Satır % 14.5 Sütun % 5.5 Top. % 0.8	223 49.7 5.6 2.7	94 20.9 4.5 1.1	36 8.0 5.0 0.4	31 6.9 9.7 0.4	449 5.4
		OKUR YA-ZAR VEYA İLKOKUL MEZUNU	Sayı 701 Satır % 14.0 Sütun % 59.3 Top. % 8.5	2456 48.9 62.2 29.7	1230 24.5 58.6 14.9	449 8.9 62.4 5.4	188 3.7 58.8 2.3	5024 60.8
		ORTAOKUL MEZUNU	Sayı 118 Satır % 13.6 Sütun % 10.0 Top. % 1.4	404 46.4 10.2 4.9	232 26.7 11.1 2.8	85 9.8 11.8 1.0	31 3.6 9.7 0.4	870 10.5
		LİSE VEYA DENGE MESLEK OKULU MEZUNU	Sayı 197 Satır % 15.7 Sütun % 16.7 Top. % 2.4	575 45.8 14.6 7.0	347 27.6 16.5 4.2	89 7.1 12.4 1.1	48 3.8 15.0 0.6	1256 15.2
		YÜKSEK-OKUL MEZUNU	Sayı 102 Satır % 15.2 Sütun % 8.6 Top. % 1.2	290 43.3 7.3 3.5	195 29.1 9.3 2.4	60 9.0 8.3 0.7	22 3.3 6.9 0.3	669 8.1
TOPLAM		Sayı 1183 % 14.3	3948 47.8	2098 25.4	719 8.7	320 3.9	8268*	

$$\chi^2 : 37.74 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 114 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

veriler Tablo 21'de özetlenmiştir.

TABLO 21.
Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Cinsiyet

SORU 44 SORU 3			BOŞ ZAMANLARDA EL SANATLARIYLA İLGİLENME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	158	832	977	425	2392
		Satır %	6.6	34.8	40.8	17.8	28.8
		Sütun %	3.1	53.6	88.8	88.7	
		Top. %	1.9	10.0	11.8	5.1	
ERKEK	ERKEK	Sayı	5015	720	123	54	5912
		Satır %	84.8	12.2	2.1	0.9	71.2
		Sütun %	96.9	46.4	11.2	11.3	
		Top. %	60.4	8.7	1.5	0.7	
TOPLAM		Sayı	5173	1552	1100	479	8304*
		%	62.3	18.7	13.2	5.8	100.0

$$X^2 : 4908.65 ; s.d. : 3 ; P < 0.01$$

* 78 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 21'de görüldüğü gibi boş zamanlarında el sanatlarına zaman ayırmayanların çok büyük bir oranda erkeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Örneklemeye katılan kız öğrencilerden % 7'si, erkek öğrencilerden ise % 85'i el sanatları ile ilgilenmediğini belirtmiştir. El sanatlarıyla ilgilenen genellikle ve bazen zaman ayırdığını belirten öğrencilerin yine çoğunluğu kızlardır.

Medeni durumun da el sanatlarına ayrılan zamana etkisi olacağı düşünülmüş ve bu nedenle bu soruların çap-

raz tabloları elde edilmiş, veriler Tablo 22'de özetlenmiştir (Bu tablonun ayrıntılı şekli için Bkz. Ek-4. Tablo 4)-

TABLO 22.
Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Medeni Durum.

SORU 44 SORU 5		BOŞ ZAMANLARDA EL SANATLARI İLE İLGİLENME				TOPLAM	
		HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM		
MEDENİ DURUM	BEKAR	Sayı	4394	1370	1023	448	7235
		Satır %	60.7	18.9	14.1	6.2	87.2
		Sütun %	85.0	88.3	93.2	93.9	
		Top. %	53.0	16.5	12.3	5.4	
	EVLI	Sayı	775	182	75	29	1061
		Satır %	73.0	17.2	7.1	2.7	12.8
		Sütun %	15.0	11.7	6.8	6.1	
		Top. %	9.3	2.2	0.9	0.3	
TOPLAM		Sayı	5169	1552	1098	477	8296*
		%	62.3	18.7	13.2	5.7	100.0

$$\chi^2 : 78.28 ; s.d. : 3 ; P < 0.01$$

* 86 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 22'de görüldüğü gibi, beklendiği üzere, bekar olan öğrenciler arasında, hiçbir bağlantısı olmayanların başka deyişle "Hiç evlenmemiş, sözlü ya da nişanlı olmayan bekar" olanların el sanatlarına çok ilgisiz kaldıkları, öte yandan, medeni bağlantıları olanların el sanatları ile ilgilenme oranının arttığı anlaşılmaktadır. Evli öğrencilerde ise, el sanatlarına ilgisizliğin evli çocuklularda arttığı, ilginin de evli çocuksuzlarda arttığı anlaşılmaktadır.

Bu kısımda Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programına kayıtlı öğrencilerin spor, güzel sanatlar ve el sanatları ile ilgili olarak eğilimlerinin ne yönde olduğu ve bu eğilimlerinin bazı sosyo ekonomik göstergelere göre ne yönde değiştiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu kısımda yer alan incelemenin öğrencilerin anılan faaliyetlere zaman ayırma ve boş zamanlarının bu faaliyetlerle değerlendirilmesi açısından bakılmaya çalışıldığı özetle şunlara yer verilmelidir:

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sporu %37 oranı ile, örgün yükseköğrenim öğrencilerinden daha fazla katılarak yapmakta olduğu bu kısımdaki sorulara verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu fakülte öğrencileri arasında spora olan eğilim erkekler arasında daha yaygın olduğu gözlenmektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden yarısından fazlası müzikle dinleyici olarak ilgilenmekte, çalarak ya da söyleyerek müzikle ilgilenenlerin oranı fazla görülmektedir. Müzikle ilgilenme cinsiyete göre kızlar arasında yaygın bir eğilim göstermektedir. Gelir düzeyinin müzik dinlemeyi arttırıcı bir etken olduğu bulgular arasında yer almaktadır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sahne, plastik sanatları ile yazın alanına olan ilgileri bu sanatlarla yaparak değil daha çok izleme şeklindedir. Onların bu sanatlara katılmasını engelleyen etkenler, yaşanan çevre, ekonomik güç ve anne babanın öğrenim düzeyi olarak araştırmada ortaya çıkmıştır. Ancak yazın alanına olan ilgi diğer sanatlara göre biraz daha farklı olabilmektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri sahne ve plastik sanatlar ile olan ilişkisinde önemli bir diğer etken de bölgesel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Ülkenin batı bölgelerine gidildikçe bu sanatlara olan eğilim doğu bölgelerine oranla artmaktadır. Cinsiyet açısından kızların bu sanatlara daha eğilimli olduğu söylenebilir. Aynı durum el sanatları için de geçerlidir. Başka deyişle kızlar el sanatlarına ererlerden daha eğilimlidirler.

Ayrıca evli olanların bekarlara oranla el sanatlarına boş zamanlarında kayıtsız kaldıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra evli çocuklular da evli çocuksuzlara göre el sanatlarına daha az zaman ayırmaktadırlar.

Kitle İletişim Araçlarından Yararlanma Faaliyetine Ayrılan Zaman

Bu kısımda kitle iletişim araçlarından yararlanma için ayrılan zaman üzerinde durulmaktadır. Bu zaman içerisinde öğrencilerin, bu araçlardan ne kadar süre ile ve ne sıklıkla yararlandıkları, ne tür konu veya programlara yöneldikleri incelenmektedir. Bu amaca yönelik olarak veri toplama aracında film, televizyonda haber izlemeye, gazete ve dergi okumaya, radyo dinlemeye ayrılan zamana, bu zamanın ne sıklıkta olduğuna ve en çok türlerin takip edildiğine ilişkin 32, 33, 38, 39, 40, 41, 64, 65, 66. sorulara yer verilmiştir (Bkz. Ek-2).

İnsan düşünme ve düşündüğünü karşısındakine anlatabilmedeki üstünlüğü ile kurduğu ilişkiler ve iletişim ortamı içerisinde vardır. Onun bu varlığı, toplumsal yaşamın temeli olmakla birlikte, duyu ve düşünce alışverişi etkileşiminde asal öğedir. Bu nedenle ki, insan bir diğer türdeşinin düşünce ve duyu alışverişini kısıtlama ve genişletmede etkili olarak yaşam biçiminin belirlenmesinde kaçınılmaz bir unsurdur. İnsanoğlunun karşılıklı etkileşimi, bireyin yaşantılarının zenginliği, üretilen simge ve yaratılan anlamların çokluğu ile giderek karmaşık bir hale bürünmüş, böylelikle de birbirini etkileme süreci ve ardından gelen değişim hızlanmıştır. Çağımız bu tür değişime örnek olarak gösterilebilir. Bu çok hızlı değişim sürecinde, üretilen simge ile anlamların hızla ve çok geniş alanlara yayılmasında kitle iletişim araçlarının katkısı büyüktür. "İletişim teknolojisindeki gelişmeler kadar hiçbir teknolojik gelişme,

teknoloji buluş yaşam biçimini, bireylerin bilinçlenmesini ve toplumsal davranışlarını etkilememiştir" (Aşıkoğlu, 1986, s: 19).

"İletişim insanın türsel özelliği olan toplumsallaştırıldığıının bir yansımasıdır. Doğal ortamına uyumlanmayı dolaysız olarak yapma durumundaki diğer canlı türlerinin tersine, insan, doğa ortamındaki fırtınalara, soğuğa, gölleri, dezinlere, vb. uyumlanmak için "kartal" olmak, "balık" olmak zorunda kalmamış; bunu toplumsallaşırılığına yapmıştır" (Oskay, 1982, s:310).

Dil artık sözel olarak insanların arasında iletişimi sağladığı gibi, inanç ve değerleri sonraki kuşaklara aktarmada görsel, yazınsal ve işitsel olarak çeşitli biçimlerle işlevsel olmaktadır. "Eskiden ağızdan ağıza, bir kuşaktan diğerine iletilen bilgi, yazının bulunmasıyla kitaplar aracılığına aktarılmaya başlamıştır. Matbaanın gelişmesi ve okuma-yazma bilenlerin yaygınlaşması, bugünkü karmaşık sanayi toplumunun tabanını oluşturan bilgi alışverişinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bugün uyaзда gezen uydular aracılığıyla dünyanın her yeri birbirine bağlanmıştır; herhangi bir ülkede olan biteni dakikalarla sayılabilen kısa bir süre içinde bütün dünya öğrenebilmektedir" (Cüceloğlu, 1977, s:308). Böylece bireyler edindikleri bilgi, beceri ve yaşadıkları toplumsal değişimle hem kendi kuşaklarına, hem de gelecek kuşaklara aktaracakları birikime sahip olurlar. Sahip oldukları bu birikimlere ilişkin ortak düşünce, duygu ve inançlar oluşturur ve bunları paylaşırlar. Böylelikle toplumsal yaşamdaki insan varlığına, birliktelik, süreklilik kazandırarak, kültürünü pekiştirir ve iletişim yardımı ile (bireysel ya da kitle iletişim araç ve kanallarıyla) toplumun temel düzenleyicisi konumuna ulaşır.

İşte bu noktada insanoğlunun en büyük yardımcısı olan iletişim ve kitle iletişim araçları önem kazan-

maktadır. Özetle bilgi, düşünce ve tutumlar (davranışlar) bu araçlar yardımı ile kolayca artarılabilir. Bu araçlarla yaşanan iletişim sürecinde kişi-kişi arasında olan iletişim süreci, bu kaz yeni boyut ve alanlarda kitleye yöneliktir. Örneğin iletiyi (mesajı) alan ile veren direkt bir ilişki içersinde değildir. Direkt olmayan, başka bir anlatımla yüz-yüze olmayan, bu ilişki yüz-yüze iletişime yeni boyutlar getirmiştir. Birbirinden bağımsız çok geniş kitlelerin, kitle iletişim araçlarına açık olmaları, onların bilgi düzeylerini, duygu, düşünce ve davranışlarını etkiliyerek yüz-yüze iletişimden ayrılan bu yeni boyutun çerçevesini oluşturur (Aziz, 1982, s:48).

Merkezden geniş alanlara yayılabilme olanağı açısından kitle iletişim araçlarından radyo ve televizyonun önemi büyüktür. Yeniliklerin benimsetilmesi, siyasal, etkileme, kamuoyu yaratma, tutum ve davranış değişikliği elde etme, eğitim ve bilgi-beceri kazanmamızda bu araçların gücü tartışılmayacak boyutlardadır.

Film, radyo ve televizyon insanın "görme" ve "işitme" yeteneklerinden yararlanarak kendisini yenilemesi ve geliştirmesi, boş zamanlarını değerlendirmesi konularında geniş ufuklar açan teknik gelişmelerdir. Bu açıdan, bu araçlar oldukça değerli kültür nimetleridir. Şüphesiz ki bu araçların eğlendirme, amaçsız zaman geçirtme, toplumda olumsuz davranışları benimsetmede de etkililiği söz konusudur. Eistein'in de dediği gibi zaman zaman "mükemmel araçlar, belirsiz amaçlar" doğrultusunda da kullanılabilir. Oysa bu araçlar ne denli mükemmel olursa olsun onu yine kullanan ve hatta belirlenen amaca yönelik olarak kullananın insan olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Bu nedenledir ki, film, radyo ve televizyon gibi araçların eğitim, kalkınma ve boş zaman değerlendirme aracı olmaktan öte zevk bozucu, toplum değerlerine ters düşen, ahlak düşürücü kötü örnekler yayıcı, zararlı tip-

leri diealize edici ve ruhsal dengeyi bozucu yayınlarda bulunduğu da gözlenmektedir (Tör, 1966, s:67).

En geniş yayınlara radyodan görüntü üstünlüğü ile seslenebilme olanağına sahip olan televizyon, kitle iletişim araçları içerisinde en yeni ve etkili olanıdır. Bugün televizyon gerek dünyada, gerekse ülkemizde insanların, yayınlarnını çeken ya da değerlendiren bir araç olmuştur. Eğlendirme, eğitime, haber verme ve inandırma işlevine sahip olan televizyonun çeşitli programları bu işlevlerden kimini ağırlıklı, kimini de değişik oranlarda içermektedir.

Farklı yönlerden gelen, farklı yaş, cinsiyet ve mesleğe sahip kişilere yönelik yayınlarıyla çok geniş bir izleyicisi olan televizyon ulaşılması kolay bir araçtır. Gazete gibi gidip alma, sinema gibi gitme ve yoğun dikkati gerektirecek zahmeti yoktur. Düğmeye basmak ve kanal aramaktan (çok kanallı ise) başkaca zahmeti yok denilebilir. Televizyonun özelliklerine özetle yer vermek gerekirse, tüm topluma (toplumlara) seslenebilir, fazla zaman alıcıdır, insanları uzun süre hareketsiz bırakabilir. Her ortamda (Işıklı-ışıksız, ortamlar veya sesli-sessiz ortamlarda) izlenebilir, izlenirken kişiler başka bir işle uğraşıyor olabilir ve nihayet televizyon kişilerde tek tip değer yaratmada olumsuz; bilgi, düşünce ve değer beraberliği arttırımıyla da olumlu özelliğe sahiptir (Tezcan, 1977 a, s:129).

Boş zamanlar açısından televizyonun genel etkileri arasında, eğlence yerlerine gitmede azalma, geç saatlerde yatma, kişiyi eve kapatma, radyo dinlemeyi, gazete okumayı azaltmadan söz edilir. Bunun yanısıra kaliteli yayınlarıyla bilinçli spor izleyicisi, insanı yenileyen, salt eğitim programlarıyla toplumun bilgi düzeyine yükseltme, güncel olaylar hakkında bilgi vererek olaylara ilişkin düşünce geliştirme ve tek düze yaşamın dışına

çıkabilmek şeklinde boş zamanları değerlendirmeye de katkıda bulunmaktadır (Tezcan, 1977 a, s:130-131).

Radyo da transistör geliştirildiğinden bu yana her ortamda dinlenebilme, haberi hızlı geçme ve ulaştırabilme özellikleriyle zaman zaman televizyona üstün gelebilmektedir. Radyo da boş zaman değerlendirme aracı olarak toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. Ancak, en önemli özelliği sadece kulağa seslenebilmesidir. Buna karşılık kitleleri gazete okumaktan alıkoymuştur. Okumaz yazma bilmeyenlere gazeteden daha etkili olabilmektedir. Radyo yine televizyonun sahip olduğu işlevlerden çoğuna da sahiptir. Ne var ki etkileme gücü televizyondan daha geridedir. Örneğin insanın düş (hayal) gücünü film ve televizyona göre daha çok zorlamaktadır. Bu zorlama zaman zaman yararlı oluyor ise de bazen de gereksiz bir yoruma olabilmektedir. Ancak radyonun düş gücünü zorlaması, algılamayı zorlaştırmada önemli bir etkendir. Ama bu zorlama düş gücünü geliştirmektedir.

Günümüzde önemli boş zaman değerlendirme uğraşı ve araçlarından bir diğeri kuşkusuz okuma eylemi ve bu eylemin oluşmasında önemli yeri olan gazete, kitap, broşür, bildiri, ders notu vb. okuma araçlarıdır. Basılı malzemelerden oluşan okuma araçları, radyo ve televizyona oranla elde edilmesi daha zahmetli olmasına rağmen, kalıcılığı ve gerektiğinde tekrar tekrar kullanıma elverişliliği en önemli özelliğidir. Kapsadığı bilgilerin uzun zaman saklanması halinde yeni kuşaklara geçmişin bir belgesi olarak yol gösterebilme yönü vardır. Diğer dillere de çevrildiği takdirde evrene açıklığı ve ortak değerler yayması da mümkündür.

Abadan endüstrilemiş ya da endüstrileşmemiş toplumları etkisi altına çeken radyo aracının dinlenmesi eylemini pasif, başka deyişle yumuşak serbest zaman faa-

liyeti olduğunu, buna karşılık bilinçli bir eylemi (gidip almayı, alıp okuma gibi) gerektiren gazete, kitap, dergi okuma eylemini aktif, başka deyişle sert sersbest zaman değerlendirme eylemi olarak gördüğünü belirtir (Abadan, 1961, S:42).

İnsanı diğer canlılardan ayıran önemli bir özellik olduğu tartışmasız kabul edilen okuma eylemi ile olumlu bir şekilde boş zaman değerlendirme faaliyetleri yapılabilir. Bugün ülkemizde basılı malzemelerin maliyetinin yüksek oluşu, dağıtım sistemlerinin yetersizliği, gerçekte var olan "okumayan toplum" görüntümüzü bir türlü değiştirememektedir. Elli milyonu aşan toplumumuzda, toplam gazetelerin üç milyona varmayan satışı, en iyi kitabın en fazla üç-beş bin satması, çok sınırlı sayıdaki dergilerimizin en büyüklerinin bile ancak yüz bin satması; okumayan ancak televizyona tutkun düzeydeki toplum yapımızın bir göstergesidir.

Oysa bugün batı toplumlarında, değil toplam gazetelerin, sadece bir tek gazetenin tirajının birkaç milyona ulaştığı bilinmektedir. Bugün batı insanı, otobüste, metroda kısacası bir cümle okunabilecek ortamda bile mutlaka elinde basılı bir malzeme ile okuma eylemini geliştirerek boş zamanlarını değerlendirmektedir (Oskay, 1977, s:70-71).

Boş zamanları değerlendirme ile kitle iletişim araçları ilişkisine bakıldığında film izleme eylemi de toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. Özellikle / okumayazma bilmeyenler tarafından kolayca izlenebilen ses, görüntü ve müzik ile insanları etkileyen film ortamı hem göze hem kulağa seslenmesi ile etkinliğini arttırmaktadır. (Onaran, 1968, s:7). Kopyalarının çıkarılmasıyla aynı anda birden fazla yerde gösterime giren film aynı anda farklı yerlerde izleyici kitlesini aynı iletiyi (mesajı) iletebilmektedir.

Toplumsal, ekonomik, siyasal düşünceleri kolayca yayabilme olanağına sahip olan filme "bir sanat içinde sanatın tümünü gerçekleştiren bir sanat" gözü ile bakılmaktadır (Tezcan, 1972, s:172). Böylelikle diğer sanat dallarının ulaşamadığı kitlelere aracılık eden film ayrıca çok özel alanlara girmediği; evrensel görüntü dili ile, hatta çeviri yolu ile tüm toplumlara da seslenebilmektedir. Nitelikli olması koşulu ile kitleleri bilgilendiren, tutum ve davranışları etkileyen, geçmişteki olayları belgeleyerek kalıcı özelliğiyle yeni nesillere ışık tutarak onların yönlendirilmesine gücü olan film, özellikle video aracının yaygınlaşması ile boş zamanları değerlendirme yollarından biridir. Çalışmanın bu kısmında yukarıda sözü edilen kitle iletişim araçları ile Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin ilişkilerine bakılmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerine yöneltilen, "Boş zamanınız olduğunda sinemada, televizyonda veya videoda film izlemeye zaman ayırır mısınız?" sorusuna öğrencilerden % 3'ü (289 kişi) "Hiç zaman ayırmam" cevabını vermiştir. Sadece nitelikli filmleri izlemek için zaman ayırdığını belirtenler ise % 64'tür (5360 kişi). Film izlemeye genellikle zaman ayıranların oranı % 30 (2496 kişi), boş zamanlarının çoğunu film izlemekle geçirenler de % 2'dir (207 kişi). Bu soruyu 21 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Yukarıda görüldüğü gibi, film izlemeye ayrılan zaman beklendiği gibi fazladır. Okuma ve yazma alışkanlığı yetersiz olan toplum yapımızın görselliğe olan eğilimi, genellikle film izleme ve nitelikli filmleri izlemeye ayrılan zamanlar toplandığında elde edilen % 95 oranın tutarlı olduğunu göstermektedir. Nitelikli filmlerin izlenmesi eğilimindeki yığılma eğitim ile orantılı olarak "ne olursa olsun izleme" düşüncesinin aşıldığını gösterebilir. Televizyonda % 20 oranında film izlenmesi de bu

durumu destekler görülmektedir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında haber izleme açısından eğilimlerini belirlemek amacıyla sorulan "Boş zamanınız olduğunda, dergi, gazete, radyo ve televizyon gibi kaynaklardan haber izlemeye zaman ayırır mısınız?" sorusuna alınan cevaplar şöyledir; Kitle iletişim araçlarından haber izlemeye hiç zaman ayıramayanların oranı % 1 bile değildir. Sadece önemli olaylar olduğunda haber izlemeye zaman ayırdığını belirtenler örneklem grubunun % 18'ini (1535 kişi) oluştururken, genellikle haber izlemeye zaman ayıranların oranı % 73'tür (6107 kişi). Boş zamanın çoğunu haber izlemekle geçiren öğrenciler % 7 dir ((628 kişi) (Bkz.Ek-3). Buradan, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin haber olgusuna eğiliminin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaklaşık olarak üç öğrenciden ikisi haber izlemeye eğilimlidir. Başka bir deyişle yurt ve yurt dışı haberlerinin etkisine açık olan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin kitle iletişim araçlarından haberleri yoğunlukla izlemelerini gerektiren nedenlerden biri de zaman zaman kendi okulları ile ilgili haberlerin her an ve her türlü kitle iletişim araçlarında yer alacağı beklentisi olabilir. Ayrıca derslerinin televizyon ve radyodan yayınlanması, evlerine fakülte gazetesinin gönderilmesinin de onları haber izlemeye yöneltten başka etkenler olabilir. Önemsiz miktardaki ilgilenmeme seçeneği bir kenara bırakılırsa, Açıköğretim Fakültesi öğrencisi kitle iletişim araçlarından yararlanırken kendisini, toplumu ilgilendiren iç ve dış olaylara "haber izleme" eylemi ile katıldığı söylenebilir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin televizyonda en çok hangi tür programları izlediğini belirlemek üzere "Televizyonda, en çok hangi tür programları izlersiniz?" sorusuna örneklem grubunun % 18'i (1548 kişi) film ve dizi filmleri, % 17'si (1454 kişi) spor, eğlence ve

magazin programlarını izlediğini belirterek cevap vermiştir. Yine bu cevaplardan, öğrencilerin % 18'nin (1514 kişi) belgesel ve dökümanter, % 14'ünün (1176 kişi) haber ve haber program, % 31'nin (2600 kişi) de her programı izlediği anlaşılmaktadır (Bkz. Ek-3).

Yukarıdaki açıklanada haber izleyen % 73 oranındaki Açıköğretim Fakültesi öğrencisinin yaklaşık % 20'sinin haberleri televizyondan izlediğini söylemek mümkündür. Diğer seçenekleri izleme arasında pek fark görülmemektedir.

Ankette sorulan "Bir günde, ders programı dışında kaç saat TV izliyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplardan öğrencilerin, yarıya yakın bir kısmının günde ortalama bir iki saat, % 40'nın (3337 kişi) günde üç dört saat televizyon izlediği anlaşılmaktadır. Günde ortalama bir saatten az televizyon izleyenler % 9 (748 kişi), televizyonu başlangıcından sonuna kadar izleyenler ise % 2 (174 kişi), beş altı saat televizyon izleyenler de % 6'dır (527 kişi) Bkz. Ek-3). Bu durumda Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaklaşık % 40'ı 3-4 saat, % 40'ı 1-2 saat televizyon izlemektedir. Başka deyişle de doğal olarak % 80'in en az 1-4 saat arasında değişen süre içerisinde ekran başında kaldığı söylenebilir. Bu süre, ekrandan etkilenmek için oldukça yeterli bir süredir. Boş zamanlarının çok olmadığı belirlenen bu kitlenin 1 ile 4 saat arasında değişen bir süreyi ekran başında geçirmesinin yararlı olabileceği kadar zararlı da olabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Ancak çalışan ve geçimini lise diploması ile kazanan öğrencilerin çoğunlukta olduğu hatırlanırsa gerek ekonomik açıdan, gerek genel kültür ve bilgi düzeyi açısından örneklem grubunun bu özelliğini kitle iletişim araçlarından televizyona teslim olmaktan başka çareleri yok gibi yorumlamak doğru olmayabilir. Gerek derslerine hazırlanma, gerekse kendilerini yetiştirme açısından boş zaman değerlendirme amacıyla yararlanılacak değişik uğraşlar olduğu unutulmamalıdır.

Bu araştırmada Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaklaşık % 20'sinin belgesel ve dömümanter program izlediği belirtilmektedir. Belgesel filmin eğitim ve öğretim sürecinde yararlanılabilecek en iyi araçlardan biri olduğu bilinen bir gerçektir. Belgesele olan eğilim öğrencilerin boş zamanlarını yönlendirmede etkin bir eğitim ortamı olarak kullanılabilir.

Radyo da dinlenen program türlerinin ne oranda olduğuna ilişkin olarak yöneltilen "Radyoda, en çok hangi tür programları dinlersiniz?" sorusuna karşılık öğrencilerin % 53'ü (4419 kişi) müzik dinlediğini belirtmektedir. % 24'ü (1983 kişi) her programı dinlerken, % 11'i (922 kişi) haber, % 6'sı (518 kişi) spor, % 5'i (452 kişi) radyo tiyatrosu, arkası yarın mikrofonda tiyatro vb. oyunları içeren "tiyatro" dinlediğini ifade etmektedir (Bkz. Ek-3). Radyoda müziğin çok dinlenilmesinin nedeni son yıllarda televizyona oranla daha kaliteli müzik yayını yapılması olabilir. TRT radyosu, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin müzik dinleme açısından yaklaşık yarısını çekebilemeyi başarmış görölmektedir. Bu, hem TRT hem de Anadolu Üniversitesi için önemli bir veri olabilir. Ders programlarının bir bölümünü radyodan öğrencilerine ulaştıran Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, ders aralarını kaliteli müzik yayını ile beslediği takdirde 950'lik bir grubu doyurmakla beraber yeni dinleyici kitlesi de çekebilecek gibi görölmektedir. Öte yandan TRT de gerek televizyon ders programları gerekse radyo programlarında Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin müzik dinleme yoğunluğunu göz önüne alırsa yanlış davranmış olmaz. Öğrencilerin % 73'nün haber dinleme eğilimlerinin yaklaşık % 10 kadarı bu eğilimlerini radyo yolu ile karşılamaktadır. Bu da daha önce sözü edilen haber izleme ilgisinin bir ölçüdeki yansımasıdır. Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin radyo dinleme sıklığına gelince, öğrencilerin yaklaşık

% 57'si (4764 kişi) radyoyu günde 1-2 saat dinlerken % 19'u da (1556 kişi) 3-4 saat dinlemektedir. Öğrencilerin yaklaşık % 6'sı (540 kişi) radyoyu İngilizce dersi dışında 5-6 saat dinlediğini belirtmektedir. Örneklem grubunun % 5'i (448 kişi) 6 saatten fazla radyo dinlediğini belirtmektedir. Hiç radyo dinlemediğini belirtenler % 12 dir. (1010 kişi) (Bkz.Ek-3). Daha önce sözü edildiği gibi radyo yayınlarının televizyona oranla daha uzun olması, radyo dinlerken, ders, iş benzeri başka uğraşlarla ilgilenme olanağının bulunması gibi nedenlerle televizyona göre radyodan daha uzun süre ile yararlanma beklenen bir durumdur.

Öğrencilerin boş zamanlarında gazetede hangi bölümleri ne sıklıkla okudukları da ankette sorulmuştur. "Gazetede, en çok hangi bölümü okumaya zaman ayırırsınız?" sorusuna örnekleme katılan öğrencilerin, % 55'i (4647 kişi) gazetede her bölümü, % 15'i (1241 kişi) haber, % 9'u (796 kişi) spor, % 11'i (946 kişi) makale, % 9'u da (713 kişi) roportaj ve inceleme bölümlerini okuduklarını belirterek cevaplamışlardır (Bkz.Ek-3).

"Hangi sıklıkta gazete okuyorsunuz?" sorusuna karşılık olarak da, örneklem grubunun % 1'inden azı hiç gazete okumadığını, % 8'i (649 kişi) çok seyrek, % 3'ü haftada bir gün, % 28'i (2376 kişi) haftada birkaç gün, % 60'ı da (4990 kişi) hergün gazete okuduğunu belirtmiştir (Bkz. Ek-3).

Örneklem grubundaki öğrencilerin, % 55'i gazetede her bölümü okuduklarını belirtmektedirler. Bir gazetede her bölümü okuyabilmek hem zaman hem de konuların çeşitliliğinden dolayı ilgiyi gerektirir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yarısından fazlası, gazetenin her bölümünü okuduğunu belirtirken, % 60'ı hergün gazete okuduğunu ifade etmektedir. Bu sayılar, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin okumaya ilgisi az olan

öğrenciler olduğu görüşünde olanların beklentilerine uymamaktadır. Bu oranların birbirine yakın olduğuna bakılırsa hargün gazete alanların gazetenin her bölümünü okuduğu söylenebilir. Bu durum Abadan'a göre belirli bir özveriye gerektiren ve sert boş zaman değerlendirme olarak nitelendirilen okuma eylemi, okuma alışkanlığının henüz olgunlaşmadığı toplumumuzda üniversite öğrencilerine özgü bir durum da olabilir. Örgün yükseköğretim öğrencilerinin de hergün gazete okuma alışkanlığının % 70-80 oranlarında olması Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin de benzerlik gösterdiği söylenebilir. Örgün yükseköğretim öğrencilerinin arasına gazete okuma eğilimi % 19-20 dolayında iken, (Abadan, 1961, s:35) Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin haftada birkaçgün sıklıkla gazete okuma seçeneğini işaretleyenlerin oranı % 18'dir. Bu bulgular örgün olsun ya da olmasın üniversite gençlerinin % 60 dolayındaki kısmının devamlı olarak, %20 dolayındaki kısmının da arasına gazete okuduğunu ortaya koymaktadır. Geriye kalan % 20'lik bölüm ise, maddi sorunları, zaman sorunları ve onlar için diğer kitle iletişim araçlarının gazetenin yerine geçebilmesi nedenleriyle gazete okumuyor olabilirler.

Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerine yöneltilen "Boş zamanınız ve seçme imkanınız olsa, en çok hangi alanla ilgili bir dergiyi okumak için zaman ayırır sınız?" sorusuna karşılık örneklem grubunun % 37'si (3110 kişi) haber, aktüalite ve politika alanı ile ilgili bir dergi okumak için zaman ayıracağını belirtmiştir. Böylece kitle iletişim araçlarından haber izlediğini belirten % 73 oranındaki öğrencinin haberleri dergiden, gazeteden, televizyon ve radyodan izlediği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin, % 21'i (1729 kişi) bilimsel-teknolojik dergileri okuyacağını belirtmektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin en az ilgi duyduğu edebiyat ve sanat dergileridir. Örneklem grubundaki öğrencilerin güzel

sanatlara ilgisinin az olduğu da daha önce de görülmüştü. Öğrencilerin % 13'ü (1127 kişi) mesleki (muhtemelen ekonomi ya da işletme) alanındaki dergileri okuyacağını belirtmektedir. Bu cevaplardan hareketle dergilerin de gazeteler kadar olmasa bile, önemli ölçüde ilgi çektiği söylenebilir.

Bu kısımda Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin kitle iletişim araçları ile olan ilişkilerine, boş zamanlarındaki eğilimleri açısından bakılmıştır. Film, televizyon, radyo, gazete ve dergi iletişim ortamlarında Açıköğretim Fakültesi öğrencileri şu özellikleri göstermektedirler. Film izleme açısından, boş zamanlarda nitelikli filmleri izlemeye ağırlıklı zaman ayırmaya dikkat etmektedir. Haber izleme açısından, % 73 oranındaki öğrenciden % 18'i haberi televizyondan, % 11'i radyodan, % 15'i gazeteden, geriye kalanı da dergilerden izlediği anlaşılmaktadır. Radyo dinleme açısından en çok müziğe eğilimli görülmektedir. Televizyon izlemede ise ağırlıklı her programı izlediği anlaşılmaktadır. Dergi okumada da haber, aktüalite ve politika içerikli dergileri daha çok tercih etmektedir. Bu öğrencilerin kitle iletişim araçlarına ayırdığı zaman radyo ve televizyon için günde 3-4 saat arasında yoğunluk göstermektedir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 60'nın diğer yükseköğretim öğrencileri gibi hergün gazete okudukları ortaya çıkmaktadır.

Amaçsız Zaman Geçirme

Faaliyetlerine Ayrılan Zaman

Kahveye gitme, çay, toplantı, gün ve şans oyunları için ayrılan zaman özellikle Türk toplumunda sıkça başvurulan yumuşak, pasif ya da edilger boş zaman değerlendirme eylemleri olarak nitelendirilirler (Abadan, 1961, s:20; Köknel, 1979, s:166; Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:20).

Bilindiği gibi kahve kurumunun toplumumuz ve insanımızın yaşamında bir iletişim ortamı olarak çeşitli işlevleri vardır. Kahve eğlence ortamıdır, iletişim ortamıdır; buralarda müzik dinlenir, televizyon izlenir, gazete okunur, radyo dinlenir; siyasal, dinsel, ekonomik ve gündüzel olaylar tartışılır. Bu söylenenler aynı yoğunlukta olmasa bile kadınların gün, çay, toplantıları gibi ortamlarda da geçerli olabilir. Bu tür eylemler, grup dayanışması ve kişiliğin dışa dönük olarak gelişmesine de yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra bu ortamlarda bulunmanın ölçüsü fazlalaştırılmasında insanı işten alıkoyma, zaman öldürme, tembellik yaratma, oyun oynama alışkanlığı ile tekdüzelilik, karşı cinslerin birbirleri ile olabilecek iletişimi engellemesi gibi olumsuz işlevleri de vardır.

Şans oyunları da, zaman ayırma açısından insanların yaşamında önemli yer tutar. Kişileri düş (hayal) dünyası ve kaderi ile karşı karşıya getiren şans oyunlarına ayrılan zaman kısa süre içersinde insanı rahatlatıyor gibi ise de uzun süre içersinde onu yorucu, yıpratıcı etkilere sahiptir.

Amasız dolaşma eylemi, boş zaman değerlendirme açısından kimi kez olumlu, kimi kez de olumsuz bir eylem biçiminde ele alınmaktadır. Abadan, dağa çıkmanın, yürüyüş yapmanın Batıda yapılan araştırmalarda başta gelen boş zaman değerlendirme eylemi olarak görüldüğünü "Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri" adlı çalışmasında belirtmektedir. Abadan bu faaliyetin bedeni hareket ettirme, hava alma türünde normal fizyolojik gereksinimleri karşılamaktan öze özellikle Akdeniz ülkelerinde "gayesiz dolaşma", "tur atma", "piyasa yapma" şeklindeki dolaşma türünün amacının sportif olmaktan çok sosyal olduğunu ileri sürmektedir. İleri sürdüğü bu düşüncede, Abadan, dolaşma eyleminin bireyleri çevrelerine toplama, yeni dost edinmede önemli bir etken olduğu, bu

tür amaçsız dolaşma oranının gelişme açısından geçiş durumdaki Türkiye gibi toplumlarda yüksek olmasının ayrıca anlamlı boş zaman değerlendirme eylemi olduğunu söylemektedir. (Abadan, 1961, s:83-84).

Köknel ise, amaçsız gezme faaliyetini edilgen bir boş zaman değerlendirme faaliyeti kabul ederken olumsuzluğunu şöyle savunmaktadır. "Etkin değerlendirmede uğraşının, bireyi ve toplumun gelişimine takısı vardır, edilgin değerlendirme sadece hoşça vakit geçirmektir. Örneğin bahçe, toprak, sanat, folklor, spor, kitap okuma gibi faaliyetler yararlı, etkin; gezmek, televizyon izlemek, kahveye gitmek gibi faaliyetler de edilgin biçimde boş zaman değerlendirmedir (Köknel, 1979, s:166). Bu iki düşüncenin yanısıra Tezcan da amaçsız dolaşmanın boş zaman eğitimi yoksunluğundan kaynaklandığını, amaçsız dolaşmanın "yumuşuk" pasif boş zaman değerlendirme eylemi olduğunu belirtmektedir (Tezcan, 1985, s:117). Dönmezer "Çocuk ve Gençlik Suçluluğunda Boş Zamanların Rolü" adlı makalesinde aylaklık ve amaçsız dolaşmanın suçlulukla ilişkisini kuran ABD'li bilim adamı Tappan'ın düşüncelerini şöyle yansıtmıştır. Tappan'a göre "suçlu çocukların suç eylemlerini boş zamanlarında, aylaklık hallerinde işlemleri doğaldır" (Dönmezer, 1974, s:341).

Aylaklık deyimi, "çalışmayan ve boş gezenlerin bol ve sürekli geliri olmasıyla anlaşılır. Aylak sözcüğü, çalışır gibi gözüküp de verimli ya da üretici olmayanlar için ülkemizde sıkça kullanılır. Bu anlamda aylaklara, yerine göre, özellikle çoğuna çalışma sevgisinden yoksunluk, işten kaçma ve benzeri özellikler sindirilir. Belirli kişiye ya da gruba aylaklık, tembellik özelliği yükleme kolay verilen bir önyargıdır. Düşüneni hiçbir olumlu yargıya vurdurmaz" şeklinde düşüncelerini belirten Özek, aylaklık yada boş zamanları değerlendirememenin emeğin ya da çalışkanlığın gereğinden fazla abartılıp yücel-

tilmesi karşısında "öcü" kavramı haline geldiğini belirtmektedir (Özek, 1964, s:98).

Bu anlamda aylaklığı insanın salt kendisine has, içinden gelen, kötü bir özellik saymak yersizdir. İnsan toplumdaki gelen etkilere kendi tepkileriyle yaşamını sürdürdüğüne göre, sadece aylaklığın karşısında olunulduğunu belirtmek yerine, aylaklıkla mücadelede uygulamalı ve etkin yöntemlerle yer vermek gerekir. Bunun en başında da insanların boş zamanlarını değerlendirme eylemlerinin insanın gereksinmelerine cevap verecek şekilde toplumsal yaşantımızda yerinin alması gereklidir. Bu nedenle aylaklığı salt etmenin tek çıkar yolunun aylaklığın ve çalışkanlığın değişik yönlerini ortaya koyup tartışmak, böyle bir tartışma ortamı, iletişim süreci içerisinde, türlü kitle iletişim araçları ve tekniklerine başvurarak mümkün olduğunca bu ortamları gençlere yaşatmak olmalıdır.

Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencisine veri toplama amacıyla kahveye, güne ve toplantıya gitme, şans oyunlarına ne ölçüde zaman ayırdığını ortaya çıkarma amacıyla 34, 35 ve 36. sorular yöneltilmiştir (Bkz. Ek-2).

"Boş zamanlarınız olduğunda, sadece eğlenme amacını güden toplantı, çay, ziyaret vb. ne zaman ayırır mısınız?" şeklinde sorulan soruya örneklem grubunun % 16'sı (1343 kişi) "Hiç zaman ayırmam" şeklinde cevap vermiştir. % 70'i (5853 kişi) arada bir zaman ayırdığını, % 12'si (1021 kişi) bu tür eylemlere genellikle zaman ayırdığını, % 1,5'u boş zamanlarının tümünü bu tür faaliyetlerle geçirdiğini belirtmiştir (Bkz. Ek-3).

Çay, toplantı, gün, ziyaret gibi faaliyetlere zaman ayırmanın cinsiyete göre değişip değişmediği de incelenmiş elde edilen bilgiler Tablo 23'te özetlenmiştir.

TABLO 23.
Boş Zamanlarda Sadece Eğlenme Amacını Güden Çay Toplantı ve Ziyaret v.b ne Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.

SORU 3 \ SORU 34			BOŞ ZAMANLARDA GÜN VE ZİYARETE GİTME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	259	1819	321	23	2422
		Satır %	10.7	75.1	13.3	0.9	29.1
		Sütun %	19.3	31.1	31.4	19.2	
		Top. %	3.1	21.8	3.9	0.3	
	ERKEK	Sayı	1083	4029	700	97	5909
		Satır %	18.3	68.2	11.8	1.6	70.9
		Sütun %	80.7	68.9	68.6	80.8	
		Top. %	13.0	48.4	8.4	1.2	
TOPLAM		Sayı	1342	5848	1021	120	8331*
		%	16.1	70.2	12.3	1.4	100.0

$$X^2 : 82.35 ; s.d. 3 ; P < 0.01$$

* 51 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 23'te görüldüğü gibi, erkeklerden bu tür faaliyetlere hiç zaman ayırmayanlar kızlara göre daha azdır. Buna karşılık boş zamanlarını genellikle bu faaliyetlerle geçirme seçeneğinde erkekler, kızlara oranla daha ileridedir. Tüm öğrencilerin büyük bir kısmının bu faaliyetlere "Arada bir" zaman ayırdıkları anlaşılmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine yöneltilen "Boş zamanınız olduğunda, şans oyunları oynamak için zaman ayırır mısınız?" sorusunu örneklem grubunun % 63'ü (5293 kişi) "Hiç zaman ayırmam", % 32'si (2711 kişi) "Ara-

da bir zaman ayırırım", % 3'ü (275 kişi) "Genellikle zaman ayırırım", % 0,63'ü "Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm" seçeneklerini işaretleyerek cevaplar vermişlerdir. Bu soruyu 38 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz.Ek-3).

Yukarıda görüldüğü gibi, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 32'si şansını denemek üzere arada bir zaman harcadığını belirtirken % 63'ü hiç zaman ayırmadığını belirtmiştir. Diğer seçeneklerin çok az olması ve şans oyunlarına fazla ilgi olmaması olumlu bir işaret niteliğindedir.

"Boş zamanlarınız olduğunda, kadın iseniz gün toplantılarına, erkek iseniz kahveye gitmek için zaman ayırır mısınız?" sorusuna verilen cevapların dağılışı da şöyledir: Cevapların % 41'i (3421 kişi)"Hiç zaman ayırmıyorum", % 48'i (4059 kişi) "Arada bir zaman ayırıyorum", % 9'u (766 kişi) "Genellikle zaman ayırıyorum", % 14'ü de "Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiriyorum" şeklindedir. 11 Kişi bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Burada görülen durum, bu öğrencilerle ilgili bazı olumsuz beklentileri doğrulamamaktadır. Kahveye gitme ve gün toplantıları, bazılarının bekleyeceği ölçüde yaygın görülmemektedir.

Araştırmada, boş zamanlarda erkeklerin kahveye, kızların gün toplantılarına gitme eğilimi arasında bir fark olup olmadığı da incelenmiş, bu durumla ilgili bilgiler Tablo 24'te özetlenmiştir.

Tablo 24'te görüldüğü gibi, erkekler arasında boş zamanlarda kahveye gitmek için ayrılan zaman, ayırmayanlar daha fazladır. Öte yandan kızların yarından fazlası arada bir, gün toplantılarına gitmek için zaman ayırdıkları belirtilmektedir. Bu oran aynı kategorideki erkekler oranından % 11 kadar daha fazladır. Bazen ya da genellikle kahveye gittiğini belirten erkekler oranı ise % 12'dir. Tablo 24'ün bir başka anlatımı şöyle

TABLO 24.
Boş Zamanlarda Erkeklerin Kahveye Kadınların Gün Toplantılarına
Gitmeye Ayırdıkları Zaman.

SORU 36 SORU 7			BOŞ ZAMANLARDA GÜN VE KAHVEYE GİRME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	935	1338	143	10	2426
		Satır %	38.5	55.2	5.9	0.4	29.1
		Sütun %	27.3	33.0	18.7	11.6	
		Top. %	11.2	16.1	1.7	0.1	
	ERKEK	Sayı	2485	2718	621	76	5900
		Satır %	42.1	46.1	10.5	1.3	70.9
		Sütun %	72.7	67.0	81.3	88.4	
		Top. %	29.8	32.6	7.5	0.9	
TOPLAM		Sayı	3420	4056	764	86	8326*
		%	41.1	48,7	9.2	1.0	100.0

$$\chi^2 : 87.43 ; \text{s.d. } 3 ; P < 0.01$$

* 56 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

yapılabilir. Hiç kahveye gitmediğini belirten erkekler, hiç güne gitmediğini belirten kadınlardan daha fazladır. Bu tür faaliyetlere bir miktar zaman ayıranların verdikleri cevaplar incelendiğinde ise kadınların yarısından fazlasının arada bir bu faaliyetlere zaman ayırdığı, bu tür faaliyetlere genellikle zaman ayırdığını belirten erkeklerin kadınlardan daha büyük bir oranda olduğu anlaşılmaktadır.

Bu kısımda Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin amaçsız zaman geçirme faaliyetleri konusundaki eğilimleri-

nin ne yön ve ne sürede olduğu incelenmiştir. Bulguları özetlemek gerekirse; öğrencilerin eğlence amaçlı, toplantı, çay ve ziyarete gitme eğilimi % 70 dolayında aradabir şeklindedir. Cinsiyet açısından bu faaliyet önemli bir fark göstermemektedir. Ancak öğrencilerin erkek olduğunda kahveye, kadın olduğunda da gün toplantısına gitme eğilimi; erkekler arasında kahveye gitmeme daha az, kadınlar arasında da gün toplantısına gitme daha çoktur. Açık-öğretim Fakültesi öğrencilerinin şans oyunlarına 2/3 oranında hiç eğilimi olmadığı, 1/3 oranında da aradabir şansını denemek üzere zaman ayırdığı söylenebilir.

Hobilerle İlgili Faaliyetlere Ayrılan Zaman

İnsanoğlunun zorunlu gereksinimler için harcadığı zaman dilimleri dışında kalan süre içerisinde yapmak zorunda olmadığı, ancak yaptığı zaman da zevk aldığı, dinlendiği, tahsili ya da mesleği ile ilgisi olmayabilen bazı alışkanlıkları vardır ki bunların kimisi para harcamayı, o konuda belli bir bilgi birikimine sahip olmayı, sabrı ya da özel çaba ile maddi ve manevi harcamaları gerektiren alışkanlıklardır. Hobi kavramı olarak "bireyin boş zamanlarında alışkanlık durumuna getirdiği, sürekli uğraştığı/ bir dizi faaliyet'leri kapsar (Tezcan, 1977 a, s:147). İnsanların yukarıdaki tanıma uygun olan eğilimleri ve bu eğilimlerindeki yoğunluk onların hobilerini oluşturmaktadır. Butler'e göre hobiler üç tipe ayrılmaktadır. Bilgi edinilen (seyahat gibi) hobiler, toplanarak maddi bir değeri ifade eden (kolleksiyon gibi) hobiler, birşeyler yaratan (yemek yapma, çiçek, nakış yapma gibi) hobiler.

Boş zamanı değerlendirmede zaman zaman başvuru- lan ve hobilerin gerçekleşmesi olan uğraşlar, insanları edilgin bir yapıdan kurtararak onları, fizyolojik ve psikolojik hareketlilik ortamına sürükler. Böylelikle hobi-

ler bireylerin boş zamanlarının etkin olarak değerlendirilmesine katkıda bulunur. Abadan Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri" adlı çalışmada hobi konusunda şöyle demıştır. "Endüstrilemiş toplumlarda "hoby" materyal bolluğu yüzünden eksik kalmış olan öğretim programının boşluklarını gidermeye yarayan bir nevi tanımlayıcı, eğitici faaliyettir. Bu sıfatla da mahiyeti itibarıyla geniş ölçüde ihtisas bilgisine dayanmaktadır" (Abadan, 1961, s: 99).

Çalışmanın bu kısmında Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin hobi türünden balık, kuş, çiçek, kedi, köpek besleme alışkanlıkları ile, pul, para, kartpostal, fotoğraf vb. koleksiyon yapma eğilimleri üzerinde durulmuştur. Bu amaçla vergi toplama aracında 42 ve 43. sorulara yer verilmiştir (Bkz. Ek-2).

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine yöneltilen "Boş zamanlarınızda pul, kartpostal, para, fotoğraf vb. koleksiyonu yapmaya zaman ayırır mısınız?" şeklindeki soruyu öğrencilerin, % 63'ü (5309 kişi) hiç zaman ayırmadığını belirterek cevap vermiştir. Boş zamanı koleksiyon yaparak değerlendiren öğrencilerin dağılışı şöyledir: Öğrencilerin, % 28'i (2367 kişi) arada bir % 6'sı (544 kişi) genellikle zaman ayırdığını, % 1'i (117 kişi) boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu soruyu 28 öğrenci boş bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Başlangıçta beklenen bir durum gibi görünen, koleksiyon yaparak değerlendirilen boş zaman eylemi "Daha önce koleksiyon yapar mıydınız?" şeklinde sorulseydi, belki bu orandan daha düşük bir oran elde edilebilirdi. Çünkü bu öğrencilerin yaşları, iş durumları ile mezun adaylar oldukları göz önüne alındığında belki daha önceki yaşlarda gösterdiği koleksiyon yapma eğilimi bu yaş ve düzeye gelene dek devrurulmuş olabilir. Ancak yine de örneklem grubunun yaklaşık % 35'lik bölümü şu yada bu şekilde koleksiyon yapma ile ilgili olarak za-

man ayırdığını belirtmiştir. Yukarıdaki dağılımdan da görüleceği gibi boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirenlerin oranı önemsiz denilecek kadar azdır.

Hobi şeklindeki faaliyetlere ilginin cinsiyete göre değişmesi mümkündür. Öte yandan bu faaliyetlere ayrılan zaman bir işte çalışıp çalışmama göre de değişebilir. Aşağıda bu tür ilişkilerin bulunup bulunmadığı üzerinde durulmaktadır.

Boş zamanlarda pul, kartpostal, para, fotoğraf vb. koleksiyon yapmaya ayrılan zamanın cinsiyete göre değişip değişmediğini gösteren bilgiler Tablo 25'te özetlenmiştir.

TABLO 25.
Boş Zamanlarda Koleksiyon Yapmaya Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.

SORU 42 SORU 3			BOŞ ZAMANLARDA KOLEKSİYON YAPMA				TOPLAM
			Hiç ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
CINSİYET	KIZ	Sayı	1332	842	202	43	2419
		Satır %	55.1	34.8	8.4	1.8	29.0
		Sütun %	25.1	35.6	37.3	36.8	/
		Top. %	16.0	10.1	2.4	0.5	
	ERKEK	Sayı	3975	1523	340	74	5912
		Satır %	67.2	25.8	5.8	1.3	71.0
		Sütun %	74.9	64.4	62.7	63.2	
		Top. %	47.7	18.3	4.1	0.9	
TOPLAM		Sayı	5307	2365	542	117	8331*
		%	63.7	28.4	6.5	1.4	100.0

$$\chi^2 : 110.62 ; s.d. : 3 ; P < 0.01$$

* 51 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 25'te görüldüğü gibi boş zamanlarda koleksiyon yapmaya hiç zaman ayırmayanlar erkekler arasında daha fazladır. Koleksiyon yapmaya zaman ayıranlar ise kızlar arasında daha yaygındır. Araştırmada böyle bir sonucun elde edilmiş olması çalışma durumuyla da ilgili olabilir. Örneklem grubundaki öğrencilerin bir işte çalışıp çalışmama durumuna göre koleksiyon yapmaya ayırdıkları zaman ile ilgili bilgiler Tablo 26'da özetlenmiştir (Bu tablonun ayrıntılı şekli için Bkz. Ek-4, Tablo 5).

TABLO 26.
Boş Zamanlarda Koleksiyon Yapmaya Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.

SORU 42 SORU 7			BOŞ ZAMANLARDA KOLEKSİYON YAPMA				TOPLAM
			Hiç ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
BİR İŞTE ÇALIŞMA	ÇALIŞMIYOR	Sayı	1969	1059	269	57	3354
		Satır %	58.7	31.6	8.0	1.7	40.4
		Sütun %	37.2	45.1	49.6	48.7	
		Top. %	23.7	12.8	3.2	0.7	
	ÇALIŞIYOR	Sayı	3317	1291	273	60	4941
		Satır %	67.1	26.1	5.5	1.2	59.6
		Sütun %	62.8	54.9	50.4	51.3	
		Top. %	40.0	15.6	3.3	0.7	
TOPLAM		Sayı	5286	2350	542	117	8295*
		%	63.7	28.3	6.5	1.4	100.0

$$\chi^2 : 65.54 ; \text{s.d.} : 3 ; P < 0.01$$

* 87 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 26'da görüldüğü gibi, boş zamanlarda koleksiyon yapmaya hiç zaman ayırmayanlar çalışan öğrenciler arasında daha yaygındır. Öte yandan koleksiyon yapmaya bir ölçüde zaman ayıranlar ise, beklendiği gibi bir işte çalışmayanlar arasında daha fazladır.

Ankette sorulan "Boş zamanlarınızda çiçek, balık, kuş, kedi, köpek vs. beslemek için zaman ayırır mısınız?" şeklindeki soruya cevap olarak örneklem grubunun % 59'u (4977 kişi) hiç zaman ayırmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin % 27'si (2258 kişi) "Arada bir zaman ayırım" demıştır. Genellikle çiçek, balık, kuş, kedi, köpek vb. besleme eylemini gösterdiğini belirten öğrenci oranı % 12'dir (980 kişi). Boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirdiğini söyleyenler ise, % 2'dir. Bu soruyu 15 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz.Ek-3).

Koleksiyon yapma eğiliminde olduğu gibi, bitki veya hayvan yetiştirmeye ayrılan zaman da cinsiyete göre değişme gösterebilir. Bitki ve hayvan yetiştirmeye ayrılan zaman ile ilgili bilgiler Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27'de görüldüğü gibi boş zamanlarında bitki veya hayvan yetiştirmeye hiç zaman ayırmayanlar erkekler arasında, belli bir ölçüde zaman ayırabilenler de kızlar arasında daha yaygındır. Bitki ve hayvan yetiştirmeye ayrılan zamanla ilgili durum da, koleksiyon yapmaya ayrılan zamanla ilgili duruma benzerdir.

Örneklem grubundaki öğrencilerin boş zamanlarında bitki veya hayvan yetiştirmeye ayırdıkları zamanın bir işte çalışıp çalışmamaya göre, değişimi ile ilgili bilgiler Tablo 28'de özetlenmiştir (Bu tablonun ayrıntılı şekli için bkz. Ek-4, Tablo 6).

Tablo 28'de görüldüğü gibi, boş zamanlarında bitki veya hayvan yetiştirmeye hiç zaman ayırmayanlar çalışanlar arasında, bir ölçüde zaman ayırabilenler ise

TABLO 27.
Boş Zamanlarda Bitki ve Hayvan Beslemeye Ayrılan zaman ve Cinsiyet.

SORU 3 \ SORU 43			BOŞ ZAMANLARDA BİTKİ VE HAYVAN BEŞLEME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN ayırmam	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	1114	785	447	75	2421
		Satır %	46.0	32.4	18.5	3.1	29.0
		Sütun %	21.6	34.8	45.6	41.7	
		Top. %	13.4	9.4	5.4	0.9	
	ERKEK	Sayı	3810	1470	533	105	5918
		Satır %	64.4	24.8	9.0	1.8	71.0
		Sütun %	77.4	65.2	54.4	58.3	
		Top. %	45.7	17.6	6.4	1.3	
TOPLAM		Sayı	4924	2255	980	180	8339*
		%	59.0	27.0	11.8	2.2	100.0

$$X^2 : 279.40 ; s.d. 3 ; P < 0.01$$

* 43 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 28.
Boş Zamanlarda Bitki ve Hayvan Beslenmeye Ayrılan Zaman ve
Bir İşte Çalışıp Çalışmama.

SORU 43 SORU 7			BOŞ ZAMANLARDA BİTKİ VE HAYVAN BESLEME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
BİR İŞTE ÇALIŞMA	ÇALIŞMIYOR	Sayı	1734	1008	521	89	3352
		Satır %	51.7	30.1	15.5	2.7	40.4
		Sütun %	35.4	45.0	53.4	49.4	
		Top. %	20.9	12.1	6.3	1.1	
	ÇALIŞIYOR	Sayı	3171	1234	454	91	4950
		Satır %	64.1	24.9	9.2	1.8	59.6
		Sütun %	64.6	55.0	46.6	50.6	
		Top. %	38.2	14.9	5.5	1.1	
TOPLAM		Sayı	4905	2242	975	180	8302*
		%	59.1	27.0	11.7	2.2	100.0

$$\chi^2 : 146.22 ; s.d. : 3 ; P < 0.01$$

*80 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

çalışmayanlar arasında daha yaygındır. Bu durum hobi niteliğindeki faaliyetlere zaman ayırmanın çalışma durumu ile de ilişkili olduğunu göstermektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, boş zamanlarda hobi niteliğindeki faaliyetlere zaman ayırma eğilimi, beklendiği gibi genelde fazla değildir. Bu eğilim bir ölçüde bu faaliyetlere zaman ayırabilenlerin de, kızlar ve çalışmayan öğrenciler arasında daha yaygın olduğu söylenebilir.

Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek
Geliştirme Faaliyetlerine Ayırılan
Zaman

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine yöneltilen "Boş zamanınız ve imkanınız olduğunda, yeni bilgi ve beceriler kazanmak için ansiklopedi, kitap, konferans, kurs, seminer vb. den yararlanmaya zaman ayırır mısınız?" sorusuna alınan cevaplarda örneklem grubunun % 15'i (1248 kişi) bu faaliyetlere hiç zaman ayırmadığını belirtmiştir. Diğer % 85'lik bölüm bu faaliyetlere bir ölçüde zaman ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Bu faaliyetlere zaman ayırdığını belirten öğrenciler şöyle dağılmaktadır. Öğrencilerden % 55'i (4587 kişi) arada bir, % 25'i genellikle zaman ayırmakta olduklarını, % 5 dolayında bir kısmı ise (390 kişi) boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu soruyu 29 kişi cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Bu verilerden hareketle, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin dörtte üçünün zaman ve imkan bulduğunda bu faaliyetler için zaman ayırabildiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerde bu türden faaliyetlere katılmalarını sağlayacak bir birikim olduğu söylenebilir.

Boş zamanlarda bilgi, beceri kazandırıcı ve yetenek geliştirici faaliyetlere eğilimin cinsiyet ve bir işte çalışıp çalışmamaya göre nasıl bir dağılım gösterdiği merak konusu olabilir. Boş zamanlarda bu tür faaliyetlere zaman ayırmanın cinsiyete göre değişimi ile ilgili bilgiler Tablo 29'da özetlenmiştir.

Tablo 29'da görüldüğü gibi, bilgi beceri kazanma ve yetenek geliştirme eylemlerine hiç zaman ayırmayanlar erkekler arasında biraz daha yaygın görülmektedir. Diğer kategorilerde cinsler arası bir fark göze çarpmamaktadır. Nitekim, Tablo 29'daki dağılışıyla ilgili test istatistiği de anlamlı değildir. Bu İstatistikde boş zamanlarda bilgi, beceri kazanma ve yetenek geliştirme

TABLO 29.
Boş Zamanlarda Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek Geliştirme Faaliyetine
Ayrılan Zaman ve Cinsiyet.

SORU 37 SORU 3		BOŞ ZAMANLARDA BİLGİ BECERİ KAZANMA YETENEK GELİŞTİRME				TOPLAM	
		HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	BAZEN ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM		
CİNSİYET	KIZ	Sayı	324	1333	629	126	2412
		Satır %	13.4	55.3	26.1	5.2	29.0
		Sütun %	26.0	29.1	30.1	32.3	
		Top. %	3.9	16.0	7.6	1.5	
	ERKEK	Sayı	923	3250	1460	264	5897
		Satır %	15.7	55.1	24.8	4.5	74.0
		Sütun %	74.0	70.9	69.9	67.7	
		Top. %	11.1	39.1	17.6	3.2	
TOPLAM		Sayı	1247	4583	2089	390	8309*
		%	15.0	55.2	25.1	4.7	100.0

$$X^2 : 8.84 ; s.d. 3 ; P < 0.05$$

* 73 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

faaliyetlerine zaman ayırmanın cinsiyetle ilişkili olduğunu gösteren bir kanıt bulunmadığına işaret etmektedir.

Boş zamanlarda bilgi, beceri kazanma ve yetenek geliştirmeye ayrılan zamanın bir işte çalışıp çalışmamaya göre değişimi ile ilgili bilgiler Tablo 30'da özetlenmiştir (Bkz.Ek-4, Tablo 27).

Tablo 30'da görüldüğü gibi boş zamanlarını bilgi, beceri kazanma ve yetenek geliştirmeye hiç zaman ayırmayanlar bir işte çalışanlar arasında biraz fazladır.

TABLO 30.
Boş Zamanlarda Bilgi Beceri Kazanma ve Yetenek Geliştirme Faaliyetine
Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.

SORU 37 SORU 7			BOŞ ZAMANLARDA BİLGİ BECERİ KAZANMA VE YETENEK GELİŞTİRME				TOPLAM
			HİÇ ZAMAN AYIRMAM	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM	
BİR İŞTE ÇALIŞMA	ÇALIŞMIYOR	Sayı	424	1738	994	174	3330
		Satır %	12.7	52.2	29.8	5.2	40.3
		Sütun %	34.1	38.1	47.8	44.8	
		Top. %	5.1	21.0	12.0	2.1	
	ÇALIŞIYOR	Sayı	821	2822	1084	214	4941
		Satır %	16.6	57.1	21.9	4.3	59.7
		Sütun %	65.9	61.9	52.2	55.2	
		Top. %	9.9	34.1	13.1	2.6	
TOPLAM		Sayı	1245	4560	2078	388	8271*
		%	15.1	55.1	25.1	4.7	100.0

$$X^2 : 81.61 ; s.d. : 3 ; P < 0.01$$

* 111 Öğrenci bu sorulardan vñ az birine cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Öte yandan, bu amaçla "bazên" veya "genellikle" zaman ayırdığını veya tüm boş zamanlarını bu amaçla kullandığını belirtenler ise, beklendiği gibi, bir işte çalışmayanlar arasında daha yaygındır.

Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetlerine Katılma Nedenleri

Bukısımda Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katılma isteme nedenleri ve katılmayıp nedenleri, bu faaliyetlere kiminle

ve nasıl katıldıkları, bu faaliyetlerden ne yararlar sağladıkları, bu yararları sağlarken ortalama ayda kaç lira masraf yaptıkları, eğer bir işte çalışıyorlarsa çalıştıkları iş yerleri veya kurumlarda boş zamanları değerlendirme imkanlarının olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarına kayıtlı son sınıf öğrencilerinin yukarıda sıralanan sorulara verdikleri cevapların olanaklar ölçüsünde ve gerek görüldüğünde örgün yükseköğretim öğrencilerinin bu konudaki düşünce, eğilim ve eylemleri ile karşılaştırılmasına çalışılmaktadır.

Gökmen ve Diğerlerinin 1985 yılında MEGSB adına yaptıkları "Yükseköğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri" adlı çalışmada az önce sözü edilen konulara farklı amaçlarla değinilmiş olsa da bu konularda toplanan bilgiler özünde bu araştırma için yararlı olabilecektir. Bu bilgiler kullanılarak Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin durumları, örgün yükseköğretim öğrencilerinin durumları ile karşılaştırılabilecektir.

Yukarıda sözü edilen konuları incelemek ve bu konularda veri elde edebilmek için Açıköğretim Fakültesi son sınıf öğrencilerine uygulanan ankette altı soruya yer verilmiştir (Bkz. Ek-2, 67, 68, 69, 70, 71, 72. soru).

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zaman değerlendirme faaliyetlerine zaman ayırdıklarında, bu faaliyetlere katılma biçimini incelemek üzere ankette "Boş zamanlarınızı değerlendirme faaliyetlerine katılırken genellikle kiminle olursunuz?" şeklinde bir soruya yer verilmiştir. Bu soruya alınan cevaplarda örneklem grubundaki öğrencilerin, % 11'i (962 kişi) yalnız, % 4'ü (367 kişi) büyük grupla, % 20'si küçük grupla % 60'ı ise (5057 kişi) faaliyetin türüne göre bazen yalnız, bazen grupla

olduğunu belirterek cevap vermiştir (Bkz. Ek-3). 242 öğrenci bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 11'i dışındaki bölümünün, grupla yapılacak boş zaman değerlendirme faaliyetleriyle ilgilendikleri veya grupla birlikte olmaya eğilimli oldukları anlaşılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerinde örgün yükseköğretim öğrencileri ile ilgili olarak yapılan Gökmen ve Diğerlerinin çalışmasında öğrencilerin % 41'inin bu faaliyetlere yalnız, % 55'inin grupla ve % 3'ünün de bazen yalnız, bazen grupla katıldıkları görülmüştür (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:54). Gökmen ve Diğerlerinin araştırmasında, öğrencinin hangi faaliyet türüne nasıl katıldığına ayrıntılı dökümü de yer almaktadır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine yöneltilen soruda faaliyet türü verilmemiştir. Her iki çalışmada da, üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerinde "grupla" olma eğiliminde oldukları görülmektedir. Ancak Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin diğerlerine göre yalnız başına yapılan boş zaman faaliyetlerine daha az eğilimli olduğu anlaşılmaktadır.

Boş zaman faaliyetlerine katılma biçiminin bir başka yönü de, bireyin bu faaliyetlerin içine tümüyle ya da kısmen girmesidir. Bu nedenle Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında yapmaya eğilimli oldukları faaliyetlere katılımın "yaparak mı", "izleyerek mi" olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla öğrencilere uygulanan ankette "Boş zamanlarınızı değerlendirme faaliyetlerine genellikle nasıl katılırsınız?" sorusu konulmuştur. Bu soruya alınan cevaplardan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 42'sinin (3497 kişi) izleyerek, % 54'nün (4512 kişi) yaparak boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katıldıkları ortaya çıkmıştır. 373 öğrenci bu soruyu cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3). Gökmen ve Diğerlerinin çalışmasında

böyle bir soruya verilen cevaplardan, öğrencilerin, % 75'inin yaparak, % 22'nin izleyerek boş zaman faaliyetlerine katıldığı belirlenmiştir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:55). Örgün yükseköğretim öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yaparak katılma eğilimleri % 20 kadar daha fazladır. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun çalıştığı ve 1/3'nün büyük il veya il merkezi dışındaki yerleşim birimlerinde oturduğu hatırlanırsa, boş zamanlarda yapılan faaliyetlere yaparak katılmada örgün üniversite öğrencilerine göre geride olmaları olağan görülebilir.

Boş zamanlarda katılınılan faaliyetlerin sağladığı yararlar ile bu faaliyetlere katılma nedenleri, boş zamanları değerlendirme konusunu kapsayan çalışmalarda yer alması gereken bir diğer konudur. Bu nedenle bu çalışmada kullanılan ankette de "Boş zamanları değerlendirme faaliyetleri size en çok aşağıdakilerden hangi yararı sağlıyor?" sorusuna yer verilmiştir. Öğrencilerin, % 10'u (870 kişi) bu soruya karşılık olarak, statü kazanma ve çevresini genişletme, % 41'i (3416 kişi) bilgi ilerletme ve yetenekleri geliştirme, % 16'sı (1378 kişi) uzak yakın çevresi ile iletişim kurabilme, % 16'sı (1363 kişi) yaşam tecrübesi edinme ve % 13'ü de (1085 kişi) topluma daha kolay uyum sağlama yararlarını elde ettiklerini belirtmiştir. 270 öğrenci bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3). Örneklem grubundaki öğrencilerin, "Katıldığınız boş zaman faaliyetlerinin tümünü düşündüğünüzde bu faaliyetlere genel olarak neden katılıyorsunuz?" sorusu da sorulmuştur. Bu soruya cevap olarak % 8'i (647 kişi) zevkli ve eğlenceli, % 31'i (2565 kişi) eğitici ve yararlı, % 28'i (2376 kişi) rahatlatıcı ve sıkıntılardan kurtarıcı, % 1'i heyecanlandırıcı olduğu, % 29'u (2428 kişi) kendisini yaratıcı ve üretken bulduğu için bu faaliyetlere katıldığını belirtmiştir. 271 öğrenci bu soruyu cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Gökmen ve Diğerlerinin çalışmasında öğrencilerin boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katılma nedenlerinin önem sırasına konulması istenmiş ve ortalama değer verilmiştir. Gökmen ve diğerlerinin bulgularına göre örgün yükseköğretim öğrencileri boş zaman faaliyetlerine katılma nedenlerini, sırasıyla, "eğlenceli ve zevkli (4.24), eğitici ve yararlı (4.03), yapabileceğim başka etkinlik yok (3.54), ailemden izin almamı kolaylaştırıyor (3.53), rahatlatıyor ve sıkıntılarımdan kurtuluyorum (3.45), para harcamayı gerektirmiyor (3.13), sağlığım için katılıyorum (3.10), bilgilerimi ilerletiyor ve uyguluyorum (2.99), yeteneklerime uyuyor (2.90), statü sağlıyor (2.86), ailem katılmamı istiyor (2.69), çevremi genişletiyor (2.68), bu etkinliğe katılmaktan heyecan duyuyorum (2.64), farklı yaşantılar gösteriyor (2.43)" şeklinde belirtmiştir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:57-58). Bu etkinliklere katılmak isteyiş nedenlerini ise, sırasıyla, "eğlenceli ve zevkli olacak (4.20), eğitici ve yararlı buluyorum (4.11), arkadaşlarla birlikte oluyorum (3.42), rahatlıyacağımı ve sıkıntılarımdan kurtulacağımı düşünüyorum (3.40), ailemden izin almamı kolaylaştıracak (3.36), bilgilerimi ilerletip uygulayabileceğimi düşünüyorum (3.34), yeteneklerime uygun (3.22), sağlığım için (3.21), yaratıcı özelliği hoşuma gidiyor (3,05), heyecanlı olacak (2.95), çevremi genişleteceğimi düşünüyorum (2.93), değişik deneyimler kazandıracak (2.58)" şeklinde belirtmişlerdir (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s:66). Görüldüğü gibi eğlendirici ve zevkli olma, eğitici ve yararlı olma seçenekleri; hem katılmada hem de katılma isteyiş nedeni olarak yer almaktadır. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri de bu faaliyetlere sırasıyla, daha çok eğitici ve yararlı buldukları ve onları sıkıntılarından kurtardığı için katılmakta olduklarını belirtmişlerdir. Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, en çok yararı da bilgiyi ilerletme ve değişik yaşam deneyimi kazandırmakta bulmaktadırlar .

Boş zaman faaliyetlerine katılmayı sağlayan nedenler olabileceği gibi bu faaliyetlere katılmayı engelleyen, sınırlayan bazı nedenler de olabilir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin istediği ölçüde boş zaman faaliyetlerine katılmasının nedenlerinin saptanabilmesi için de ankete bir soru konulmuştur. "Boş zaman faaliyetlerine istediğiniz ölçüde katılamıyorsanız, bunun nedeni sizce ne olabilir?" şeklinde düzenlenen bu soruya karşılık olarak, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 35'i (2965 kişi) istediği ölçüde katılamadığını belirtmiştir. Bunların dışındaki öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine katılmama nedenleri de şöyledir: Öğrencilerin % 10'u (810 kişi) boş zaman faaliyetlerine nasıl katılması gerektiğine ilişkin kendisini yönlendirenin olmadığını, % 18'i (1518 kişi) boş zaman faaliyetlerine katılacak ekonomik gücünün bulunmadığını, % 28'i (2321 kişi) bulunduğu ortamın, çevrenin boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine uygun olmadığını, % 2'si (138 kişi) boş zamanları değerlendirme gibi alışkanlığının olmadığını belirtmiştir. Bu soruyu 630 öğrenci cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3). Bu soruya alınan cevaplar ile daha önce, plastik sanatlar, sahne sanatları vb. ile ilgili olarak "hiç ilgilenmem". "hiç zaman ayırmam" şeklindeki cevapların nedeni kısmen açıklık kazanmış olmaktadır.

Gökmen ve Diğerlerinin araştırmasında da "etkinliklere katılmak istememiş" nedeni olarak öğrenciler birinci sırada, çevrede bu etkinliklerin olmadığını, ikinci sırada bu etkinlikleri yürütecek tesislerin bulunmadığını ve üçüncü olarak da çevresinde bu tür etkinliklerin nasıl yürütüleceğini öğretecek kimse olmadığını belirtmektedirler. (Gökmen ve Diğerleri, 1985, s: 67). Açıköğretim Fakültesi öğrencileri ise, birinci sırada, buldukları yerlerin (çevrenin) boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine uygun olmadığını, ikinci olarak; ekonomik gücünün yeterli olmadığını, üçüncü olarak da kendisini yönlendirecek

kimsenin olmadığını belirtmektedirler. Görüldüğü gibi, gençlerin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerine katılmayışlarını, çevrenin uygunsuzluğuna ve kendilerini yönlendirici kurumsal bir gücün yokluğuna bağlamaktadırlar. Gençlerden gelen bu görüş, toplumsal yaşamımız ve toplum yapımız hakkında oldukça önemli bir ipucu olarak kabul edilebilir. Ayrıca, gençlerin (dolayısıyla ailelerin) ekonomik yapısının da boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılmamada bir etken olarak ortaya çıkması da önemli bir bulgu olarak görülebilir.

Boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin bu amaçla, ortalama olarak ayda kaç lira harcadıklarını saptamak için düzenlenen "Boş zamanlarınızdaki faaliyetler için ayda kaç lira harcıyorsunuz?" sorusuna öğrencilerin, % 10'u (845 kişi) 1000 TL. den az, % 26'sı (2172 kişi) 1000 TL.-3000 TL. arasında, % 25'i (2138 kişi) 3001 TL.-6000 TL. arasında, % 21'i (1770 kişi) 6001 TL.-10000 TL. arasında ve % 16'sı (1370 kişi) 10000 TL. den fazla cevabını vermiştir. 87 öğrenci bu soruyu cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3). Bu bulgulara dayanarak öğrencilerin % 50'sinin boş zaman faaliyetleri için ayda 1000 TL. ile 6000 TL. arasında harcama yaptığı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu tür harcamanın ne tür faaliyetler ile nereye harcandığı belirlenmemiştir.

Boş zaman faaliyetleri için ayda ortalama 10000 TL. den fazla para harcadığını belirten öğrencilerin çalışıp çalışmama durumuna göre dağılışı Tablo 31'de özetlenmiştir (Bu tablonun ayrıntılı şekli için Bkz. Ek-4, Tablo 8).

Tablo 31'de görüldüğü gibi, boş zaman faaliyetleri için 1000 TL.-3000 TL. arasında harcama yapanlar daha çok bir işte çalışmayanlar, bu amaçla 6000 TL.-10000 TL. den fazla harcama yapanlar ise daha çok bir işte çalışanlar arasında daha yaygındır.

TABLO 31
Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama

SORU 63 SORU 7			BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ İÇİN HARCANAN PARA					TOPLAM
			1000 TL. dan AZ	1001 TL. 3000 TL. ARASI	3001 TL. 6000 TL. ARASI	6000 TL. 10.000 TL. ARASI	10.000 TL. FAZLA	
BİR İŞTE ÇALIŞMA	ÇALIŞMIYOR	Sayı	486	1115	820	542	360	3323
		Satır %	14.6	33.6	24.7	16.3	10.8	40.2
		Sütun %	57.8	51.5	38.6	30.8	26.4	
		Top. %	5.9	13.5	9.9	6.6	4.4	
	ÇALIŞIYOR	Sayı	355	1051	1305	1219	1003	4933
		Satır %	7.2	21.3	26.5	24.7	20.3	59.8
		Sütun %	42.2	8.5	61.4	69.2	73.6	
		Top. %	4.3	12.7	15.8	14.8	12.1	
TOPLAM	Sayı	841	2166	2125	1761	1363	8256*	
	%	10.2	26.2	25.7	21.3	16.5	100.0	

$$X^2 : 397.75 ; s.d. : 4 ; P < 0.01$$

* 126 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Masraflarını karşıladıkları kaynaklara göre, öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine harcadıkları miktarın da değişebileceği düşünülmüştür, boş zaman faaliyetleri için harcanan paranın, masrafların karşılandığı kaynağa göre değişimi ile ilgili bilgiler Tablo 32'de özetlenmiştir.

Tablo 32'de görüldüğü gibi, boş zaman faaliyetleri için az para harcayanlar daha çok masraflarını ailesinden karşılayanlar, çok para harcayanlar ise daha çok masraflarını kendi kazancından karşılayanlar arasında yaygındır. Boş zaman faaliyetleri için harcanan paranın ailenin toplam aylık gelir ile yakından ilgisi olduğu da düşünülebilir. Boş zaman faaliyetleri için harcanan para-

TABLO 32

Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Masraflarını Karşılıdığı Kaynak

SORU 63		BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ İÇİN HARCANAN PARA					TOPLAM	
		1000 TL den AZ	1001 TL 3000 TL ARASI	3001 TL 6000 TL ARASI	6000 TL 10000 TL ARASI	10000 TL den FAZLA		
MASRAFLARIN KARŞILANDIĞI KAYNAK	TÜMÜYLE AİLEDEN	Sayı	379	904	713	536	392	2924
		Satır %	13.0	30.9	24.4	18.3	13.4	35.3
		Sütun %	44.9	41.7	33.4	30.3	28.7	
		Top. %	4.6	10.9	8.6	6.5	4.7	
	AİLE BURS VE KREDİ	Sayı	138	306	273	173	76	966
		Satır %	14.3	31.7	28.3	17.9	7.9	11.7
Sütun %		16.4	14.1	12.8	9.8	5.6		
Top. %		1.7	3.7	3.3	2.1	0.9		
KENDİ KAZAN-CINDAN	Sayı	165	506	619	617	572	2479	
	Satır %	6.7	20.4	25.0	24.9	23.1	29.9	
	Sütun %	19.5	23.3	29.0	34.9	41.8		
	Top. %	2.0	6.1	7.5	7.5	6.9		
AİLE VE KENDİ KAZAN-CINDAN	Sayı	152	421	491	423	305	1792	
	Satır %	8.5	23.5	27.4	23.6	17.0	21.6	
	Sütun %	18.0	19.4	23.0	23.9	22.3		
	Top. %	1.8	5.1	5.9	5.1	3.7		
DEĞİŞİK KAYNAK-LARDAN	Sayı	10	31	38	18	23	120	
	Satır %	8.3	25.8	31.7	15.0	19.2	1.4	
	Sütun %	1.2	1.4	1.8	1.0	1.7		
	Top. %	0.1	0.4	0.5	0.2	0.3		
TOPLAM		Sayı	844	2168	2134	1767	1368	8281*
		%	10.2	26.2	25.8	21.3	16.5	100.0

$$\chi^2 : 320.21 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 101 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

nın ailenin toplam aylık gelire göre değişimi ile ilgili bilgiler Tablo 33'de özetlenmiştir.

TABLO 33.
Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Ailenin Toplam Aylık Geliri.

SORU 63		BOŞ ZAMANLARDA HARCANAN PARA					TOPLAM		
		1000 TL. den AZ	1001 TL. 3000 TL. ARASI	3001 TL. 6000 TL. ARASI	6001 TL. 10.000 TL. ARASI	10.000 TL. den FAZLA			
SORU 15	TOPLAM AYLIK GELİR	30000 TL den AZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	156 22.6 18.6 1.9	262 38.0 12.2 3.2	158 22.9 7.4 1.9	85 12.3 4.8 1.0	29 4.2 2.1 0.4	690 8.4
		30001 TL 60000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	374 13.0 44.6 4.5	951 32.9 44.1 11.5	803 27.8 37.8 9.7	513 17.8 29.1 6.2	247 8.6 18.1 3.0	2888 35.0
		60001 TL 120000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	261 8.2 31.1 3.2	732 23.0 34.0 8.9	882 27.7 41.5 10.7	793 24.9 45.0 9.6	517 16.2 37.9 6.3	3185 38.6
		120001 TL 230000 TL ARASI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	39 3.4 4.6 0.5	170 15.0 7.9 2.1	244 21.6 11.5 3.0	305 26.9 17.3 3.7	374 33.0 27.4 4.5	1132 13.7
		230000 TL den FAZLA	Sayı Satır % Sütun % Top. %	9 2.6 1.1 0.1	41 11.7 1.9 0.5	38 10.8 1.8 0.5	67 19.1 3.8 0.8	196 55.8 14.4 2.4	351 4.3
TOPLAM		Sayı %	839 10.2	2156 26.1	2125 25.8	1763 21.4	1363 16.5	8246* 100.0	

$$\chi^2 : 1210.05 ; \text{s.d.} : 16 ; P < 0.01$$

* 136 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

Tablo 33'de görüldüğü gibi boş zaman faaliyetleri için harcanan para ile ailenin toplam aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ailenin toplam aylık geliri arttıkça boş zaman faaliyetlerine harcanan para da artmaktadır.

Örgün Üniversite öğrencilerinin genelde çalışmadığı, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin ise çoğunlukla çalıştığı daha önce söz konusu edilmişti. Çalışmakta olan öğrencilerin buldukları işyerlerinde boş zamanları değerlendirme imkanlarının olup olmadığı "Eğer çalışıyorsanıs, çalıştığınız kurumda boş zamanlarınızı değerlendirecek imkanınız var mıdır?" sorusu yöneltilerek incelenmiştir. Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin % 17'si (1385 kişi) çalıştığı kurumda boş zamanları değerlendirme imkanı olduğunu, % 35'i (2962 kişi) ise bu imkanın olmadığını belirtmiştir. (Bkz. Ek-3). Boş zaman faaliyetlerine imkan veren kurumların bu imkanlarının neler olduğu bilinmemekle beraber, çalışan öğrencilerin yaklaşık 2/3'ünün çalıştığı iş yerlerinde boş zamanlarını değerlendirme faaliyeti imkanı bulunmamaktadır. Çalışan öğrencilerin iş dışındaki zamanının azlığı ve diğer yükümlülükleri göz önüne alınırsa bunların iş yerlerinde yararlanabilecekleri tesis ve organizasyonların bulunmamasının hem kendileri, hem de işyerlerinin çıkarlarına uygun olacağı savunulabilir.

Bu kısımda özet olarak Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zaman değerlendirme faaliyetlerine grupta katılma eğiliminde olduğu, örgün Üniversite öğrencilerinin yaklaşık % 40'ı bu faaliyetlere yalnız katıldığı, genel olarak da her iki öğrenci kitlesinin "grupla" yapılan boş zaman faaliyeti etkinliklerine katılma eğiliminde oldukları söylenebilir. Boş zaman faaliyetlerinin tümü düşünüldüğünde, örgün yükseköğretim öğrencilerinin bu faaliyetlere Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine göre

% 20 daha çok "yaparak" katıldığı görülmektedir. Boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine Açıköğretim Fakültesi öğrencileri öncelikle bilgi iletme ve yetenek geliştirme, yaşam deneyimi edinme, iletişim kurabilme yararlarını sağlarken örgün yükseköğretim öğrencileri bu faaliyetlerden sırasıyla; eğlence ve zevk alma, eğitici bulma ve arkadaşlarıyla birlikte olma yararlarını sağladıkları için katıldıkları ortaya çıkmıştır. Boş zaman faaliyetlerine katılmama nedeni olarak da Açıköğretim Fakültesi öğrencileri sırasıyla; buldukları çevrenin bu faaliyetlere elverişli olmaması, ekonomik gücün yetersizliği ve kendisini yönlendirenin olmadığını belirtirken, örgün yükseköğretim öğrencileri katılmama nedeni olarak, çevrenin bu faaliyetlere uygun olmadığını, tesislerin yetersizliğini ve kendilerini yönlendirecek kimsenin veya organizasyonun olmadığını belirtmişlerdir. Boş zaman faaliyetleri için harcanan para miktarının Açıköğretim Fakültesi öğrencileri için çalışma durumu ve ailenin toplam aylık geliri arttıkça fazlalaştığı görülmektedir. Ayrıca Açıköğretim Fakültesi çalışan öğrencilerinin yaklaşık 2/3'nün / çalıştığı kurumda boş zamanlarını değerlendirme imkanı olduğu ortaya çıkmıştır.

BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİNDEN (KURUMDAN) BEKLENTİLERİ

Bu araştırmada cevaplandırılmak istenen sorulardan bir diğeri de öğrencilerin boş zamanları değerlendirme açısından Fakülteden başka bir deyişle kurumdaki beklentilerinin neler olduğundan, bu amaçla öğrencilere 45-63. sorular yöneltilmiştir (Bkz. Ek-2). Açıköğretim Fakültesi Bürolarının bulunduğu yerlerde olmak üzere, kültür, sanat etkinliklerinin, ve (Mediko Sosyal hizmetlerin organize edildiği Öğrenci Kültür Eğitim Merkezleri'nin (ÖKEM) kurulmasını "Çok gerekli" gördüklerini belirtmişlerdir.

Yine bu merkezleri "Gerekli" görenlerin oranı da yaklaşık % 34 (2886 kişi) dolayındadır. Bu iki seçeneği işaretleyenlerin toplamı % 80 oranına yükselmektedir ki, başka anlatımla Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin her 5 tanesinden 4'ü bu faaliyetleri organize eden merkezleri gerekli ve çok gerekli gördüklerini belirtmektedirler. Bu merkezleri gerekli görmeyip, "hiç gereği yok" seçeneğini işaretleyenler sadece % 2,5 (203 kişi) dir. Bu öğrencilerin böyle bir düşünceyi hangi nedene dayandırdıkları bilinmemektedir. Bu merkezlerin kurulmasını "gerekli sayılabilir" görenlerin oranı ise % 17 (1394 kişi) dolayındadır. Bu soruyu 34 öğrenci cevapsız bırakmıştır (Bkz. Ek-3).

Yukarıda sözü edilen öğrenci Kültür Eğitim Merkezlerinin kurulması halinde bu merkezlerden ne sıklıkla yararlanılacağını belirlemeyi amaçlayan "Yukarıda sözü edilen öğrenci Merkezleri kurulursa bu merkezlerden ne kadar sıklıkla yararlanabileceksiniz?" şeklinde düzenlenen soruya alınan cevaplarda, "Sık sık yararlanabileceğim" diyenler örneklem grubundaki öğrencilerin % 31'i (2560 kişi) dir. Bu merkezlerden "Arada bir" yararlanabileceğini belirtenler ise % 45 (3698 kişi) dir. Bu merkezlerden "sürekli yararlanabileceğim" diyen % 11 (887 kişi) lik kesimde göz önüne alınırsa bu merkezlerden şu ya da bu şekilde yararlanabileceğini söyleyenlerin oranı % 80'i geçmektedir. Bu merkezlerden "Hiç yararlanamayacağım" diyenlerin oranı % 14'tür (1207 kişi). 19 kişi bu soruyu cevaplamamıştır (Bkz. Ek-3). Bu merkezlerden hiç yararlanmayacağını belirtenlerden bir bölümünün gerek iş koşulları, gerekse oturma yeri yönünden bu cevabı vermiş olması mümkündür.

Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerinin kurulması halinde bu merkezlerde verilecek hizmetler için gerekirse maliyetin bir bölümünü karşılama konusundaki eğilimi araştıran "Öğrenci Merkezleri kurulduğunda, bu merkezlerde verilecek hizmetlerin maliyetinin bir bölümünü karşılamayı

düşünür müsünüz?" şeklindeki soruya karşılık olarak örneklem grubunun % 47'si (3924 kişi) "Düşünebilirim" seçeneğini işaretlerken, % 13'ü (1091 kişi) "Düşünürüm", % 6'sı (521 kişi) "Kesinlikle katkıda bulunmak isterim" cevabını vermiştir. Başka deyişle öğrencilerin % 67'si gerekirse maliyetin bir bölümünü karşılayabileceğini belirtmiştir. Maliyetin bir bölümüne de olsa katılmayı hiç düşünmeyenler yaklaşık % 33 dolayındadır (2777 kişi) (Bkz. Ek-3). Bu öğrencilerin bir bölümü yakırada bu faaliyetlerden yararlanamayacağını belirtenlerden, bir bölümünün de bu merkezleri gerekli görmeyenlerden oluşmakta olduğu düşünülebilir. Bu merkezleri gerekli görüp, faaliyetlerine katılmayı düşünenlerden, maliyetine katılmayı hiç düşünmeyenlerin yukarıda belirtilen miktardan daha az olması beklenebilir. Ayrıca, bunlardan bir bölümünün de gerçekten ödeme gücünün az olanlardan oluşması mümkündür. "Hem yapılsın, hem yararlanalım, hem de bunu bütünüyle devlet finanse etsin" şeklinde düşünenlerin de olması beklenir.

Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerinin kurulması halinde bu merkezlerde aktif görev almayı düşünenlerin eğilimini saptayabilmek amacıyla "Öğrenci Merkezleri kurulduğunda, bu merkezlerdeki faaliyetlerde aktif görev almayı düşünür müsünüz?" şeklindeki soruyu örneklem grubundaki öğrencilerin % 45'i (3732 kişi) "Düşünebilirim", % 23'ü (1946 kişi) "Düşünürüm", % 16'sı (1358 kişi) "Mutlaka görev almak isterim" şeklinde cevaplamıştır. Görev almak istemediğini belirtenler % 15 dolayındadır (1301 kişi) (Bkz. Ek-3). Bu son gruptakilerin, bu merkezlerden yararlanamayacağını düşünenler, bu merkezleri gerekli görmeyenler ve iş durumu bu merkezlerden yararlanmak için elverişli bulunmayanlar arasından gelmekte olması mümkündür.

Buraya kadar elde edilen bulgulardan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin, Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerini (ÖKEM) çok gerekli gördüğü, buralardan bir ölçüde ya-

rarlanabileceğini düşündüğünü, bu merkezlerde aktif görev almayı istediği ve merkezin vereceği hizmetlerin maliyetine bir ölçüde katılabileceği anlaşılmaktadır.

Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerine (ÖKEM) spor, güzel sanatlar ve el sanatları ile folklor faaliyetlerine yer verilmesinin ne derecede önemli görüldüğünü ortaya çıkarmayı amaçlayan sorulara ankette yer verilmiştir (Bkz. Ek-2). "Öğrenci Merkezlerinde, spor faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusuna öğrencilerin, % 4'ü (350 kişi) hiç önemli değil, % 27'si (2256 kişi) önemli olabilir, %39'u (3247 kişi) önemli ve % 29'u (2436 kişi) çok önemli şeklinde cevap vermiştir (Bkz.Ek-3). Öğrencilerin yaklaşık % 70'nin spor faaliyetlerinin organizasyonunu bu merkezlerin faaliyetleri arasında düşündüğü anlaşılmaktadır.

"Öğrenci Merkezlerinde tiyatro faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya öğrencilerin, % 37'si (3119 kişi) önemli, % 22'si (1844 kişi) çok önemli, % 34'ü (2855 kişi) önemli olabilir ve % 6'sı da (485 kişi) hiç önemli değil şeklinde cevap vermiştir. Bu soruya 79 kişi cevap vermemiştir (Bkz. Ek-3). Daha önce öğrencilere sahne sanatları hakkında yöneltilen soruya alınan cevapların dağılımı hatırlanıldığında, öğrenci merkezlerinde bu faaliyete yer verilmesi halinde öğrencilerin sahne sanatlarına olan eğilimlerinin doyurulması mümkün olabilir.

Öğrenci Merkezlerinde folklor faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusuna verilen cevaplardan, % 55'inin folklor faaliyetlerini önemli veya çok önemli gördüğü ortaya çıkmaktadır. Folklor faaliyetlerine bu merkezlerde yer verilmesini öğrencilerden % 34'ü (2869 kişi) önemli, % 21'i (1731 kişi) çok önemli görmekte; öğrencilerin % 37'si (3073 kişi)

önemli olabilir demektedir, % 8'i (648 kişi) ise hiç önemli olmadığını belirtmektedir.

Bu merkezlerde müzik faaliyetlerinin yer alıp olmaması konusunda öğrencilere yöneltilen "Öğrenci merkezlerinde, müzik faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusuna örneklem grubunun % 20'si (1698 kişi) çok önemli, % 37'si (3095 kişi) önemli cevabını vermiştir. Görülüyor ki öğrencilerin yarısından fazlası bu faaliyetlere merkezlerde yer verilmesini en az önemli görmektedir. Öğrencilerin % 35'i (2892 kişi) önemli olabilir derken, % 8'i ise (640 kişi) hiç önem görmediğini belirtmiştir. Bu soruyu 57 kişi cevap vermemiştir (Bkz.Ek-3).

Örneklem grubuna yöneltilen "Öğrenci merkezlerinde, el sanatları faaliyetlerine yer verilmesinin ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya öğrencilerin, % 44'ü (3700 kişi) önemli olabilir cevabını vermiştir. Öğrencilerin % 29'u (2406 kişi) önemli, % 14'ü (1205 kişi) çok önemli olduğunu belirtmektedir.

Öğrencilere yöneltilen spor, güzel sanatlar, folklor ve el sanatları ile ilgili sorulara alınan cevaplar, kurum tarafından oluşturulacak Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerinde bu faaliyetlere yer verilmesinin önemli veya çok önemli görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu faaliyetlere yer verilmesi, halinde katılımın çok olabileceği, böylelikle gençlerin öğretimlerinin yanı sıra onların ancak yaşayarak elde edebilecekleri, deneyim sahibi olabilecekleri bir iletişim ortamının sağlanmış olacağı ortadadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında ve imkanları olduğunda seminer, kurs, konferans, açikoturum, panel gibi faaliyetlere duyduğu gereksinimin merkezler aracılığıyla doyurulması öğrenciler tarafından ne derecede önemli görülüp görülmediğini ortaya çıkarmayı amaçlayan "Öğrenci Merkezlerinde, seminer, konferans,

açıkoturum, panel gibi faaliyetlere yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya alınan cevaplar da şöyledir. Örneklem grubundaki öğrencilerin, % 51'i (4266 kişi) bunları çok önemli, % 30'u (2523 kişi) önemli görmekte, öğrencilerin % 16'si (1304 kişi) önemli olabileceğini belirtmekte ve % 2'si de (181 kişi) hiç önemli bulmamaktadır (Bkz. Ek-3). Bu cevaplardan anlaşılacağına göre, merkezlerin kurulması halinde bu tür faaliyetlere yer verilmesi Açıköğretim Fakültesi öğrencileri tarafından azımsanmayacak derecede önemli görülmektedir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin okuma, dinlenme, oturma ve izleme gibi gereksinmelerine cevap verecek salonların düzenlenmesi ve bu salonlarda sözü edilen faaliyetlerin sürdürülme konusundaki görüşlerini almak için ankette beş soruya yer verilmiştir (Bkz. Ek-2, 54, 56, 57, 58, 59. sorular).

"Öğrenci Merkezlerinde kitaplık ve okuma salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusunu, örneklem grubundaki öğrencilerden, % 56'sı (4731 kişi) çok önemli, % 28'i (2339 kişi) önemli gördüğünü belirterek cevaplamıştır. Öğrencilerden % 12'si (1011 kişi) önemli olabilir cevabını vermiş, % 2'si (189 kişi) bunun hiç önemli olmadığını belirtmiştir (Bkz. Ek-3).

"Öğrenci Merkezlerinde derslere yardımcı nitelikte televizyon, video, sinema filmi, ses bandı vb. arşivi ve bunları izleme salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya karşılık olarak öğrencilerin % 57'si (4743 kişi) bunun çok önemli, % 27'si (2229 kişi) önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Böylece bu merkezlerde izleme salonlarının bulunmasını önemli görenler % 84'e ulaşmaktadır. İzleme salonu için "önemli olabilir" şeklinde görüş bildirenler % 13 (1117 kişi) iken, bunu hiç önemli görmeyenler % 2'dir (189 kişi). Bu soruya cevap ver-

meyenler 104 kişidir (Bkz.Ek-3).

Öğrenci Merkezlerinde dinlenme ve eğlenme amaçlı televizyon, video, sinema filmi izlenmesini imkan verecek izleme salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görüldüğünü soran, "Öğrenci Merkezlerinde dinlenme ve eğlence için televizyon, video, sinema filmi vb. izleme salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya alınan cevaplarda, bu amaca hizmet edecek salonların ders amacına yönelik salonlardan farklı bir şekilde görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Dinlenme ve eğlence amaçlı salonların bulunmasını öğrencilerin % 27'si (2254 kişi) çok önemli, % 32'si (2669 kişi) önemli görmekte, % 30'u (2550 kişi) önemli olabilir demekte, % 10'u (839 kişi) ise bunları önemli bulmamaktadır (Bkz. Ek-3).

Verilen cevaplara göre, öğrencilerin bu tür izleme salonlarının, eğlence ve dinlenme amacından daha çok derse yardımcı salonlar şeklinde düzenlenmesinden yana olduğu anlaşılmaktadır.

Ders projeleri, karikatür, fotoğraf, resim, kitap vb.nin sergileneceği bir yerin Açıköğretim Fakültesi öğrencileri tarafından ne derecede önemli görüldüğünü soran, "Öğrenci Merkezlerinde, ders projeleri, karikatür, fotoğraf, resim, kitap vb. nin sergilenebileceği bir yer bulunmasını ne derecede önemli görürsünüz?" şeklindeki soruya öğrencilerin % 37'si (3088 kişi) önemli, % 27'si (2245 kişi) çok önemli gördüğünü belirtmektedir. Öğrencilerin % 32'si (2675 kişi) böyle bir yerin önemli olabileceğini, % 4'ü ise (293 kişi) böyle bir yerin hiç önemli olmayacağını belirtmektedir (Bkz. Ek-3).

Öğrencilerin arkadaşlık bağlarını güçlendiren, onların bir araya gelerek sohbet ettikleri, güncel bazı konulara eğildikleri, kısaca birbirleriyle görüş alışverişinde bulunarak bir iletişim ortamı yarattıkları yerlerden biri olarak Öğrenci Merkezlerinde oturabilecekleri, soh-

bet edebilecekleri bir yer ve bu yerle birlikte oturup çay, meşrubat içebilecekleri bir ortama yer verilmesini ne derecede önemli gördüklerini belirleme amacını güden bir soruya ankette yer verilmiştir. "Öğrenci Merkezlerinde, çay salonu gibi oturma ve sohbet için yararlanılabilecek bir salon bulunmasını ne derecede önemli görürsünüz?" şeklinde düzenlenen bu soruya öğrencilerin % 32'si (2642 kişi) çok önemli, (2708 kişi) önemli gördüğünü belirten cevap vermiştir. Öğrencilerin % 28'i (2361 kişi) önemli olabileceğini, % 7'si (594 kişi) ise hiç önemli olmadığını belirterek cevap vermiştir (Bkz.Ek-3).

Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerinde iyi, tutarlı bir boş zaman değerlendirme organizasyonu içerisinde gerekli olan dinlenme, izleme, oturma ve okuma salonlarının Açıköğretim Fakültesi öğrencileri tarafından çoğunlukla önemli görülmekte olduğu bu sorulara verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Öğrencilerin izleme, dinlenme, oturma ve okuma salonları hakkındaki cevapların bu soruların seçeneklerine dağılışı da benzerlik göstermektedir. Araştırmada alınan cevapların beklenen yönde olması bu konularda yapılacak düzenlemeler için tutarlı, sağlıklı bir taban oluşturduğu söylenebilir.

Öğrenci merkezlerinde öğrencilerin hem kişisel-sosyal sorunlarına yardımcı olacak hem de dersleriyle ilgili sorunlarını çözmeye onları rahatlatacak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile akademik danışmanlık hizmetlerinin verilmesinin ne derecede önemli görüldüğünü ortaya koymayı amaçlayan iki soruya da ankette yer verilmiştir. Bunlardan biri "Öğrenci Merkezlerinde, öğrencilere, kişisel-sosyal sorunlarını çözmeye yardımcı olacak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" şeklinde düzenlenen bu soruya verilen cevapların dağılışı şöyledir. Öğrencilerin % 41'i (3445 kişi) çok önemli, % 29'u (2424 kişi) önemli görmek-

tedir. % 4'ü (367 kişi) hiç önemli değil, (2046 kişi) önemli olabilir görüşündedir (Bkz.Ek-3).

"Öğrenci Merkezlerinde, öğrencilere, dersleri ile ilgili sorunlarını çözmeye yardımcı olacak akademik danışmanlık hizmetleri verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusuna örneklem grubunun % 62'si (5168 kişi) çok önemli, % 25'i (2115 kişi) önemli cevabını vermiştir. % 10'u (807 kişi) önemli olabileceğini belirtmekte, % 2'si ise (158 kişi) bu hizmetin hiç önemli olmadığını görüşündedir (Bkz.Ek-3). Bu cevaplardan anlaşıldığına göre, öğrenciler merkezlerde bu konudaki faaliyetlere de ağırlık verilmesini, onların boş zamanlarını bu tür faaliyetlerle geçirilmesine yardımcı olunmasını istemektedirler.

Öğrencilerin bu merkezlerden beklentilerinin yoğun olacağı kestirilen konulardan biri de iş bulma konusunda bu merkezlerin işlev yüklenmesidir. Bu konu ile ilgili olarak "Öğrenci Merkezlerinde öğrencilere iş bulma, kazançlarını artırma, ek gelir sağlama vb. alanlarda yardımcı olabilecek şekilde, çevredeki iş imkanlarını inceleme, kovuşturma, işe yerleştirme ve takip hizmeti verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?" sorusu da ankette yer almaktadır. Bu soruya öğrencilerin % 77'si (6426 kişi) çok önemli, % 13'ü (1121 kişi) önemli, % 7'si (545 kişi) önemli olabileceğini, % 1'i hiç önemli olmadığını şeklinde görüş belirtmiştir (Bkz. Ek-3).

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, boş zamanlarını değerlendirme açısından fakülteden kültür, sanat etkinliklerinin ve mediko sosyal hizmetlerinin organize edilebileceği öğrenci Kültür-Eğitim merkezlerini çok gerekli görmektedirler. Öğrencilerin şu ya da bu şekilde bu merkezlerden yararlanmak isteme eğilimleri % 80'lere ulaşmaktadır. Bu merkezlerde yapılacak çalışmalara maddi katkıda bulunma ve aktif görev almak isteme eğilimi de yarıdan fazlasında gözlenen bir durumdur. Spor, güzel sanatlar,

folklor ve el sanatları çalışmalarına bu merkezlerde yer verilmesi durumunda öğrencilerin bu faaliyetlere eskisine oranla daha fazla katılacağı gözlenmektedir. Ayrıca öğrenciler merkezlerde kurulması düşünülen izleme salonlarının daha çok öğretime yardımcı ve dersleri destekleyici biçimler ve amaçlar doğrultusunda düzenlenmesinden yana oldukları yoğunluk göstermektedir. İş imkanı yaratma ve ek gelir sağlamaya yardımcı olmak üzere bir hizmetin verilmesini % 85 dolayında istedikleri ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin bu merkezlerden yoğunlukla bekledikleri bir diğer hizmet de onların kişisel-sosyal sorunları üzerine eğilen çalışmalar ve bu çalışmalar doğrultusunda yarar sağlayacağı faaliyet dizisidir. Ayrıca akademik ve danışmanlık hizmetlerinin bu merkezler aracılığı ile de kendilerine ulaştırılmasına öğrencilerin büyük bir eğilim gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Bu araştırma da Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim İktisat ve İş İdaresi Programlarına kayıtlı / son sınıf öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerine olan eğilimleri ve bu konuda fakülteden (kurumdan) beklentilerinin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Elde edilen bulgular imkan buldukça örgün Yükseköğretim öğrencileri ile ilgili bulgularla da karşılaştırılmıştır.

Bundan sonraki bölümde Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri ve fakülteden beklentileri ile ilgili bulgulardan hareketle ulaşılabilecek sonuçlardan söz edilecek; sonuçlara dayalı olarak bazı öneriler üzerinde durulacaktır.

B Ö L Ü M I V

S O N U Ç ve Ö N E R İ L E R

S O N U Ç

Bu bölümde önce, buraya kadar sunulan bulgular-
dan hareketle başta verilen araştırma problemi ortaya
konulmaktadır. Bunu, varılan sonuca dayalı öneriler izle-
mektedir. Öneriler boş zaman kullanmaya ve ileride yapı-
lacak çalışmalara ilişkin olarak yer almaktadır.

Bundan dört yıl önce, 1982-1983 öğretim yılında
Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nin ilk öğren-
cileri ve bugünün son sınıf öğrencileri olan grup üzerin-
de yapılan çalışmada, okula devam etme zorunluluğu olmama-
sından ötürü bazı kaynaklarca "bütün günü boş" sanılan bu
öğrencilerin boş zamanlarının olup olmadığı, boş zamanla-
rı olduğunda bu öğrencilerin ne gibi boş zaman değerlen-
dirme faaliyetlerine eğilimli oldukları ve bu eğilimleri-
nin doyurulması açısından fakülteden neler bekledikleri
incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda uygulanan anket
ile toplanan veriler üzerine yapılan analizlerden şu so-
nuçlar elde edilmiştir.

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri örgün yüksek-
öğretim öğrencilerine oranla biraz daha yaşlı, diğerlerine
göre daha çoğu evli, çoğunluğu çalışan, ailesine yük olma-
yan, (ekonomik açıdan), üçte biri il veya il merkezi dışın-
da, kırsal alan diyebileceğimiz yerleşim merkezlerinde otu-
ran kişilerden oluşmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin, üçte biri
kız, geri kalanı erkektir. Bunların yarısından fazlası
iktisat, yarısından azı da iş idaresi bölümü öğrencisi-
dir. Bu kitlenin yaş ortalamasının normal üniversite
yaşının üzerinde olduğu, ailelerinin ekonomik düzeyleri-

nin iyi olmadığı, annelerinin öğrenim düzeylerinin babalarına; anne ve babalarının öğrenim düzeylerinin ise örgün yükseköğretim öğrencilerinin anne ve babalarının öğrenim düzeylerine göre düşükçe olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin, ailelerini, "Kendilerine serbestlik tanıma" ve "Ailede önemli kararları alma" açısından örgün yükseköğretim öğrencilerine göre daha demokratik, eşitlikçi ve katılımcı gördükleri ortaya çıkmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin yaklaşık yarısından fazlası, kendisine ait bir odasının olduğunu, ancak düzensiz olarak ve günde biraz ders çalışabildiği belirtilmektedir. Bir işte çalışmanın, beklendiği gibi, ders çalışmayla olumsuz yönde ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla işte çalışma süresi arttıkça ders çalışmaya ayrılan sürenin azaldığı görülmektedir. Öğrencilerden % 60 dolayındaki bir bölümü önemli ölçüde boş zamanı olmadığını belirtmiştir. Bu durum öğrencilerin okula devam etme zorunluluğunun bulunmamasından dolayı "çok boş zamanları olduğu" şeklindeki kavramın yerinde olmadığını göstermektedir.

Boş zaman değerlendirme faaliyeti olarak, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sporla, % 45'nin izleyici, % 37'nin yaparak ilgilendiği anlaşılmaktadır. Beklendiği gibi, sporun erkekler arasında yaygın olduğu, spor yapanların yüksek gelir dilimlerinden ve sporla ilgilenmeyenlerin ise düşük gelir dilimlerinden gelen öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır. Örgün Yükseköğretim öğrencilerinin sporla yaklaşık % 70'nin izleyici, % 25'inin spor yaparak ilgilendiği diğer çalışmalarda ortaya konmaktadır. İki öğrenci grubu bu açıdan karşılaştırıldığında Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin sporla daha çok katılarak ilgilendiği ortaya çıkmaktadır.

Güzel Sanatlar ile el sanatlarına olan eğilim, Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinde beklenden ölçüde

görülmektedir. Bu ilgisizliğin nedenlerinden bazıları, ailenin ekonomik durumu, yaşanan yerleşim birimi veya ortamının elverişsizliği ve yetersizliği, öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim düzeyi, cinsiyet farklılığı vb. değişkenler olabilir. Bu durum örgün yükseköğretim öğrencileri için de farklı değildir. Dolayısı ile toplumumuzda sanatla yükseköğretim öğrencisi arasında beklenen ölçüde etkileşim olmadığı; sanatın toplum yapımızdaki işlevinin gerçekleşmediğini söylemek mümkündür. Sadece yazın sanatına olan eğilim diğer sanat dallarına göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Kısaca, sporun erkekler, sanatın ise kız öğrenciler arasında daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir. El Sanatlarına olana eğilim de kız öğrenciler arasında daha yoğun bir boş zaman uğraşı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin boş zamanlarında kitle iletişim araçlarından yararlanma ile ilgili eğilimleri, onların kitle iletişim araçlarının etkisine açık, bu araçlara zaman ayırıcı özellikte olduklarını göstermektedir. Bu öğrencilerin kitle iletişim araçlarından haberleri veya haber programlarını sırasıyla televizyon, gazete, radyo ve dergi gibi iletişim araçlarından izlemekte ve bu araçlara günde ortalama bir ile dört saat arasında zaman ayırmakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumla birlikte günlük gazete okuma eğilimi açısından Açıköğretim Fakültesi öğrencileri ile örgün yükseköğretim öğrencileri arasında bir fark yoktur. Günlük gazete okuma her iki grup öğrenci için % 60 dolayındadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin amaçsız zaman geçirme türünden boş zaman faaliyetlerine "arada bir" zaman ayırmakta olduğu, ve bu eğilimlerinin devamlılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumun kadınların gün, toplantı; erkeklerin kahveye gitme şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin yaklaşık 2/3'nün şans

oyunlarına "hiç zaman ayırmadığını", 1/3'nün ise "arada bir" zaman ayırdığını anlaşılmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında hobi niteliği taşıyan faaliyetlere zaman ayırma eğilimlerinin genellikle fazla olması söylenebilir. Bu durumun yaşa ve bir işte çalışıp çalışmamaya göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Yaş arttıkça ve bir işte çalışma durumu oldukça bu faaliyetlere ayrılan zaman azalmaktadır.

Boş zamanlarda bilgi, beceri kazanma ve yetenek geliştirme faaliyetlerine bu öğrencilerin eğilimli olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmada bu eğilimin öğrencilerin bir işte çalışıp çalışmamaya göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Beklendiği gibi, çalışmayan öğrencilerin bu tür faaliyetlere eğilimleri biraz daha fazladır.

Açıköğretim Fakültesi ve örgün yükseköğretim öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine "grupla" katılma eğiliminde oldukları, ancak Açıköğretim Fakültesi öğrencileri arasında boş zaman faaliyetlerine grupla katılma eğiliminin daha güçlü olduğu ortaya çıkmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine katılma veya katılmama nedeni, örgün yükseköğretim öğrencileri ile benzerlik göstermektedir. Bu faaliyetlere katılma ve yarar sağlama nedeni olarak Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, bilgi ilerletme ve yetenek geliştirmeyi, yaşam deneyimi edinmeyi ve çevre ile iletişim kurabilmeyi gösterirken; örgün yükseköğretim öğrencileri sırasıyla eğlence ve zevk aldıkları, eğitici buldukları ve arkadaşlarla birlikte olma imkanı buldukları için katıldıklarını öne sürmüşlerdir. Boş zaman faaliyetlerine katılmama nedeni olarak, Açıköğretim Fakültesi öğrencileri, çevrenin elverişsizliği, ekonomik gücün yetersizliği ve kendilerini yönlendiren kimsenin olmamasını; örgün yüksek-

öğretim öğrencilerinin ise öncelikle çevrenin yetersizliğini ve kendilerini yönlendirenin olmamasını ileri sürmüşlerdir.

Boş zaman faaliyetleri için harcanan paranın miktarı da bir işte çalışıp çalışmama ve ailenin toplam aylık geliri ile yakından ilgili görülmektedir. Bir işte çalışanlar arasında ve ailenin geliri yükseldikçe boş zaman faaliyetlerine harcanan para miktarının arttığı ortaya çıkmaktadır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanları değerlendirilmesi açısından kültür, sanat, eğitim ve mediko-sosyal hizmetlerinin organize edilmesi amacı ile fakültece kurulabilecek Öğrenci Kültür Eğitim Merkezlerini (ÖKEMİ) çok gerekli gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bu merkezlerden yararlanma isteği % 80 dolayındadır. Öğrencilerin yarısından fazlası bu merkezlerde verilecek hizmetlerin maliyetinin bir bölümüne katılmayı da kabul edebileceğini bildirmiştir. Ayrıca öğrencilerden bu merkezlerde aktif olarak rol almayı istekli olanlar da yarısından fazladır.

Bu çalışmada Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerinde güzel sanatlar, spor ve el sanatlarına yer verilmesi halinde bu alanlardaki mevcut katılımın da artacağı ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin % 90'a varan bir bölümü bu merkezlerin faaliyetleri içersinde kendilerine tam zamanlı ya da yarı zamanlı iş bulma konusunda da yardımcı olunmasını istemektedirler. Bu merkezlerden beklenen hizmetler arasında, akademik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri de bulunmaktadır.

ÖNERİLER

Bu kısımda Çalışma ile ilgili olarak Açıköğretim Fakültesi öğrencileri için uygulamada boş zaman kullanımını ve ileride bu konuda yapılacak, ya da yapılması gereken çalışmalara ilişkin önerilen yer almaktadır.

Boş Zaman Kullanımına İlişkin Öneriler

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri boş zaman değerlendirme faaliyetlerinden daha iyi yararlanabilmek için kurulacak Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezlerine (ÖKEM'e) önemli derecede ihtiyaç duymaktadır. Öğrenciler bu alanda kendilerine sunulacak hizmetler açısından bu merkezlerdeki faaliyetlere aktif katılımında bulunabileceklerini ve maliyetin bir bölümüne katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum da böyle merkezlerin açılması gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu merkezlerde verilmesi önerilen bazı hizmet türleri ile ilgili olarak ankette yer verilen sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yoğunluğu gözden kaçmamalıdır. Sonuç kısmında da belirtildiği gibi öğrencilerin güzel sanatlarla ilgilenme oranı beklenenin altındadır. Bu durum örgün yükseköğretim öğrencileri dahil olmak üzere, tüm yükseköğretim gençliği için sözkonusudur. Bu çalışma sonucunda Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezleri yoluyla söz konusu problemin bir ölçüde çözüleceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Öğrenci Kültür-Eğitim Merkezleri açılarak, güzel sanatlarla ilgilenme yoluyla boş zaman değerlendirme çalışmalarına katkıda bulunulabilir. Tiyatro, müzik, el sanatları, folklor, fotoğraf, gösteri, sergi ve gösterim vb. faaliyetlerin Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine ulaşabilmesi için, kurulması önerilen bu merkezler öğretimin yanısıra eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adalet ilkesinin yaygınlaşmasını sağlayabilir. Böylece ülkemizde uzaktan öğretim düşüncesinin çarımıza uygun olarak fonksiyonel olması da gerçekleştirilebilir.

Bu merkezlerde verilecek hizmetlerin yarar ve eksikliklerini gözlemleyerek tesbit etmeyi gerçekleştirecek bir birimin, üniversite merkezince oluşturulup, yurt düzeyinde tarama, denetim ve sorunları çözmeye yönelik tedbir ve öneriler geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Öğrenci ve mezunların bu merkezlerin hizmetleri dışında kendi aralarında düzenleyecekleri organizasyonların daha düzenli yürütülmesi için, üniversite tarafından görevlendirilip, yetkili kılınacak birimce bu tür faaliyetlerin takibi ve organizasyonlarda dayanışmanın güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Bu merkezlerde öğrencilerin çoğunlukla hizmet beklediği dinleme ve izleme salonlarında yabancı dil öğrenimi başta olmak üzere, derslerine yardımcı olmak amacıyla video ile, öğrenme, eksik tamamlama ve pekiştirme gibi uygulamalar düzenlenmelidir. Ayrıca yine video aracılığıyla sanatsal ağırlığı bulunan video filmlerinin gösterimi yapılarak öğrencilerin genel kültür düzeyleri yükseltilebilir.

Bu tür çalışmalarda, verilere dayanarak öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirilmesinde etkili olabilecek bu merkezlerin kuruluş ve işleyiş gibi örgüt çatısının oluşturulması için projelendirme çalışmalarına en kısa zamanda başlanması gerekmektedir. Bu projelendirme çalışmalarında uzun vadeli planlar yapılmalıdır.

Öğrencilere verilecek hizmetler arasında önemli bir yeri olan mediko-sosyal hizmetler çerçevesinde sağlık, kişisel ve sosyal bunalımlarla öğrenci sorunlarını dinleme oturumlarına içeren sohbet faaliyetlerinin organizasyonu yapılmalıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerle öğretim üyelerinin birbirlerini tanımalarını ve kaynaşmalarını sağlayacak olan söyleşiler düzenlenmelidir. Böylelikle gencin moral düzeyinin yükseltilmesi, anlık tedirginliklerinin büyümeden çözülmesi yoluna gidilmelidir.

Bu merkezler aracılığıyla gençlerin grup halinde bir araya gelerek faaliyetlere katılması, onların birbirleriyle kaynaştırılması, bu ilişkilerin mezuniyet sonrası da devam etmesi için ortam hazırlanmalıdır.

İşyerlerindeki yöneticiler çalışan öğrencilere çağdaş yöneticilik anlayışı içersinde yaklaşarak, onların kurum içi ve kurum dışı olanaklardan yararlanabilmelerine yardımcı olmalı ve bu konuda yöneticiler aydınlatılmalıdır.

Bu merkezler aracılığıyla boş zamanlarında öğrenciler aktif, üretken, topluma katılımcı bireyler olarak yönlendirilmelidir. Böylelikle gençlerin boş zaman kavramını algılamada görüşleri genişletilmeli, bu görüşleri bir üniversiteli, bir aydın davranışına uygun olarak uzak ve yakın toplumsal çevresine yayması sağlanmalıdır. Ayrıca öğrenciler bu yolda desteklenmelidir.

Yeni bir kuşağın, zorunlu gereksinmelerinden arıtılan kalan zamanlarını, hem birey, hem de toplum yararına faaliyetlerle değerlendirmeye yönelten, liderlik özelliklerine, Atatürkçü düşünceye sahip, hoşgörü, sevgi, saygı, eleştiri ve özeleştiri mekanizmasını kullanabilen, mücadeleci, sorunlara akılcı yolla yaklaşan kişilerin titizlikle seçilmesi, yetiştirilmesi ve bu merkezlerde görevlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulmalıdır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin ilk iletişim kurduğu yer fakültesi olduğundan, araştırmada öğrencilere yöneltilen sorular, onun fakültesinden beklentilerini belirlemiştir. Ancak beklentilerde kimi durumlar, Türk yükseköğretim düzenlemesi içersinde fakülte örgüt yapısını aşmaktadır. Bu nedenle birçok konu Üniversitenin organizasyon, karar ve önerilerini gerektirmektedir. Bu anlamda öğrencilerin görüşleri üniversiteden beklentiler olarak düşünülmemelidir. Hatta bu beklentiler Türk yükseköğretim öğrencisinin beklentileri olarak gö-

rülmelidir. Bu nedenle beklentilerin içerdiği organizasyon, karar ve öneriler geniş anlamda üniversite ve üniversiteler dışındaki kurum ve kuruluşların ilgi, karar, organizasyon ve desteğine uzandığı gözden uzak tutulmamalıdır.

İlerideki Çalışmalara İlişkin Öneriler

Bu araştırmanın belli ve düzenli aralıklarla tekrarlanması, bu yolla, bir yandan Açıköğretim Fakültesi öğrenci kitlesinde meydana gelen değişmelerle yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, öte yandan da alınan önlemlerin yeterliliği konusunda sınamaların yapılması gereklidir.

İmkan buldukça değişik türdeki boş zaman değerlendirme faaliyetlerinin, ayrı ayrı ve derinlemesine incelenmesi, bu çalışmalarla daha ayrıntılı çözüm yollarına gidilmesi gereği şimdiden duyulmalıdır.

Bu merkezlerle ilişkide bulunan öğrenciler üzerinde, merkezin işleyişi ve verdiği hizmetlere ilişkin olarak; geniş ya da dar kapsamlı çalışmalar yapılmalı, araştırılan ve uygulanan arasındaki bağıntı incelenmelidir.

Üniversitelerimizde İktisat ve İş İdaresi bölümlerine kayıtlı örgün yükseköğretim öğrencilerine yaklaşık aynı soruları içeren anketler uygulanarak "örgün ve yaygın öğretim öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimi" karşılaştırmaları yapılmalıdır.

Dünyada uygulanan uzaktan öğretim sistemlerine kayıtlı öğrencilerin, boş zaman değerlendirme faaliyetlerini araştıran çalışmaların takip edilmesi, elde edilerek incelenmesi ve müakün olan konularda karşılaştırma yapılması da gereklidir.

Ö Z E T

Bugün dünya toplumlarını yakından ilgilendiren ve insanların günlük yaşamlarından bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde, uyku uyuma süreci dışındaki zamanlarını planlama kayguları, onların zorunlu gereksinmelerini karşıladıktan sonra kalan zamanlarındaki çalışmalarını boş zaman faaliyetleri kavramı adı altında toplanabilmektedir. Giderek sanayileşen ve kitlesel üretim ile tüketime yönelen ülkelerde, insan emeği gücünün yerini alan makineleşme süreci 21. yüzyıla girerken insanlara daha az çalışma, daha çok boş zaman ortamı yaratmaktadır. Fabrika üreten fabrikalarda üretim otomatikleştikçe, boş zamanı çoğalan insan, bu zamanını, içinde yaşadığı toplumunun paralelinde oluşturduğu kişiliği ile uyum içeren faaliyetlere yöneldiğini zannederken, çoğu kez kendisine sunulan ve sözüme seçenekmiş gibi gösterilen ortamlardan nasibini almak için, kendince bir tür mücadele vermektedir. Oysa bugün çevresini saran kitle iletişim araçlarından ayrılamaz bir parça haline gelen insanın, bu araçları ellerinde bulunduran egemen güçlerin yaratmak istediği insan tipine bilinçli veya bilinçsiz direnirken, istenilen kalıba girdiğinin farkında değildir. Özellikle öğrenim düzeyi düşük olan insanlara oranla, daha farklı tepkileri beklenen yüksek öğrenim gören bireylerde, bu farklılıkların ne düzeyde olduğu sosyal bilimlerin araştırma konuları içersindedir. Bu çalışma da ülkemizde yüksek öğrenim gören gençlerin boş zamanlarda neler yapmaya eğilimli olduklarını, Açıköğretim Fakültesi öğrencileri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Ülkemiz eğitim sisteminde yeni bir uygulama ve yeni bir üniversite öğrenci kitlesi niteliğine sahip olan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarında ne yapmaya eğilimli olduklarını saptamak, ön planda tutulmuştur. Ç-

lişma alan çalışmasına dayalı olarak, yaklaşık 10000 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, genel hatlarıyla insanlığın gelişimi içerisinde ilkelden başlayarak doğa ile mücadelesinde aleti yapması, aletin yardımı ile güçlenmesi ve doğaya egemen olmaya başlaması, giderek teknolojiyi geliştirmeyi ve kültürünü ürettiği teknolojiye yansıtması, kültürünü yansıttığı teknoloji ile diğer insanları etkilemesi ve etkileneceğiyle ideolojisinin oluşması, bu ideolojisinin de yine onun kültürünü etkilemesi ile geçen her saniye içinde yaşamı farklı bakması zorunluluğunu getirmekte olduğu ile, azalan çalışma saatlerine oranla artan boş zamanlarını değerlendirilme problemine yer verilmiştir. İkinci bölümde; Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine uygulanması ve toplanması düşünülen veri ve veritoplama yolları ile uygulanacak anketin evreni ile örnekleme tanıtılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde öğrencilerden elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayanarak yapılan yorumlara yer verilmektedir. Bu bölüm hazırlanırken önceki bilimsel çalışmalar ile bu konudaki literatürde yer alan çalışmalara yer verilerek örgün yükseköğretim öğrencileri ile imkan bulunan karşılaştırmalara değinilmiştir. Dördüncü bölümde de bu bulgulara dayanarak yapılan yorum ve görülen durumla ilgili olarak araştırmacının görüş ve önerilerini içeren sonuç, ve özet yer almaktadır. Araştırma topluluğu, eğitim kurumları, gençlik kuruluşları, iletişim uzmanları, kitle iletişim araçları yöneticileri ve Anadolu Üniversitesi yönetimi için önemli ipuçları sayılabilecek verileri toplamaya yönelik olarak hazırlanma amacını da taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda problem: "Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarına kayıtlı öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri ve boş zamanları değerlendirme açısın-

dan kurundan (Açıköğretim Fakültesinden) beklentilerinin değerlendirilmesine çalışılmıştır." şeklinde özetlenebilir.

Araştırmanın sadece dördüncü sınıflar ile sınırlanmasının başlıca nedeni onların boş zaman kavramının anlamını, gerekliliğini ve eksikliğini diğer sınıf öğrencilerine oranla daha bilinçli kavrayacağı, bu sınıf öğrencilerinden daha sağlıklı bilgilerin elde edileceği kanısındır.

1985-1986 öğretim yılında Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programlarındaki İktisat ve İş İdaresi bölümü son sınıf öğrencileri ile onların boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri ve bu konuda kurundan beklentileri üzerine yapılan bu çalışmada elde edilen bilgiler Ocak 1986 tarihinde öğrencilerin evlerine gönderilen anket ile toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen bilgilerle Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zaman değerlendirme konusundaki eğilimleri saptanarak, onların Öğrenci Kültür Eğitim Merkezlerinin kurulması ve bu merkezlerde planlanmış, programlanmış ne gibi boş zaman değerlendirme organizasyonlarına yer verilmesini önemli gördüklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için Açıköğretim Fakültesi öğrencileri zamanlarını nasıl kullanmaktadırlar? sorusunun cevabı öğrenciler tarafından kısaca çoğunluğun bir iş ortamında zamanını harcadığı, ortalama günde bir iki saatten az boş zamanları olduğu, boş zamanlarının önemli bir bölümünü kitle iletişim araçları karşısında harcadığı, sanattan çok spora eğilimli olduğu, bilgi ve beceri kazanmaya yönelik faaliyetlere ilgisiz kalmadıkları şeklinde cevaplandırılmıştır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri ile bazı kişisel, sosyal ve ekonomik özellikleri arasında negibi ilişkiler vardır sorusu karşısında araştırma özetle; öğrencilerin boş zaman değerlendirme faaliyetlerinde ailelerinin ekonomik durumlarının, buldukları ya da oturdukları yörenin bu faaliyetleri yapabilme açısından yetersizliğini, anne ve babalarının öğrenim düzeylerinin, kendilerinin bir işte çalışıp çalışmamasının etkileri ve ilişkileri olduğunu / saptamıştır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme konusunda fakülteden beklentilerinin neler olduğu konusunda da; öğrenciler kültür eğitim merkezlerinin kurulmasını, bu merkezlerde sanat, spor, eğitici ve öğretici faaliyetler ve iş imkanlarını araştırıcı, geliştirici organizasyonlara gidilmesini, merkezin bu doğrultularda hizmet vermesi halinde de hem kendilerinin bu faaliyetlere katılarak zamanını değerlendireceğini hem de kendisine verilecek olan bu hizmetin maliyetinin bir bölümüne katılacağını şeklinde cevaplar alınmıştır.

Açıköğretim Fakültesi öğrencileri de örgün üniversite öğrencilerinde olduğu gibi genellikle çok para harcamayı gerektirmeyen, alışılmışın dışına çıkamayan ancak bazı olanaklar olması halinde boş zamanlarını şimdikinden daha üretken ve etken biçimde geçireceğini ifade etmekten çekinmemektedir. Bu gençlerin üretken ve etken olması ile toplumumuzda yeni bir kuşağın "çağdaş uygarlığa ulaşmada" Atasına bağlı ve onun emanetine sahip olacağı inancı ve güvenci daha da pekişecektir.

S U M M A R Y

Consciously or unconsciously, planning the time outside sleeping hours is a common concern for the world community as a whole. The leisure time can be defined as the time remaining for activities excluding those which are necessary for continuing daily living.

As we are entering 21st century the people living in industrialised countries, oriented towards mass production and consumption, will have more leisure time and less time devoted to work as automation replaces human labour.

In an effort to utilize the spare time available to him the individual tries to obtain a share for himself amongst the alternatives offered by the media. However in reality he is limited by the choice offered to him by the authorities influencing the mass media. Highly educated people are expected to have a different interpretation of what is offered by the media which is a subject of research for the social science.

The objective of this study is to discover the leisure time preferences of university students and in particular to examine these preferences from the point of view of Açıköğretim Fakültesi (The Faculty of Open Educational) students. The study was carried on a sample of around 10000 students who constitute a new type of university students.

The study consist of four section. In the first section we have introduced in e general terms the development of man from primitive times, the discovery of tools to survive in nature, the domination of nature as a result of technology and culture, using technology to influence people culturally and the appearance of ideology, the influence of ideology to enrich everyday living and the impor-

tance of leisure time in everyday life.

In the second section we tried to introduce the administration of the survey to the Faculty of Open Education students, the data to be collected, the method of collection, the questionnaire and the sample.

In the third section we include the data obtained from the students and the interpretation of the findings obtained by the analysis of the data. During the preparation of this section we have included the previous studies in this field and comparison with the leisure behaviours of conventional university students. In the fourth section contains the interpretation the summary the overview and suggestion for future work and practical applications.

The research also has the objective of collecting the data which is of importance for to society, the education authorities, youth clubs, communication media and the management of specialists, management of Anadolu Üniversitesi.

The challenge presented for this study can be summarised as follows:

"The leisure time behaviours of the students of the Faculty of ^{Open} Education in the University of Anatolia and their expectations from the Faculty to this end."

This study was limited to fourth year students with the conviction that they were the best placed to appreciate the necessity and importance of leisure time. The students were the final year students in the Economics and Business Administration department. The data was gathered by post using questionnaires during January 1986.

It was hoped that the findings of the study reflected the views of the students about the leisure time

activities and the establishment of Student Cultural Education Centers (SCEC) which we call its Öğrenci Kültür Eğitim Merkezi (ÖKEM) for the organisation of student activities.

The question of "How do the students of the Faculty of Education use their time to achieve this objective?" was answered as follows: Most of students spend their time in a working environment, they have less than 2 hours spare time per day, most of their leisure time was devoted to mass communication media, they prefer sports, new knowledge and skills during these activities.

The research answered the question "What sort of relationship is there between personal, social and economic situation of these students and their leisure time preferences?" as follows:

The income of their families, the particular area in which they live, the influence of the educational level of parents and whether they are in work and the relationship between these.

What are the expectations of the students from the Faculty: The establishment of Student Cultural Educational centers, these centers should be organized to provide opportunities arts, sports, educational and for teaching activities and the opportunity to search and train for work.

When the opportunities are provided the students of the Faculty of Open Education similar to the conventional university students, can utilise their time in a more productive and active manners without spending too much money. This will contribute towards educating a new generation of students in the society following in the footsteps of Atatürk to reach "Modern Civilisation."

E K L E R

EK

- I. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Büro-
larının Yurt Düzeyinde Bulunduğu İller.
- II. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 1985-1986
Öğretim Yılı, Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin
Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetleri Anketi.
- III . Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Öğren-
cilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anketi
Cevaplarının Marjinal Dağılımları.
- IV. 3. Bölümde Gönderme Yapılan Çapraz Dağılımlar.

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Bürolarının bulunduğu İller.

ADANA

ANKARA

ANTALYA

BURSA

DENİZLİ

DIYARBAKIR

ELAZIĞ

ERZURUM

ESKİŞEHİR

ESKİŞEHİR (Merkez Büro)

İSTANBUL (Beşiktaş)

İSTANBUL (Kadıköy)

İZMİR

KAYSERİ

KIBRIS (Lefkoşa)

KONYA

TRABZON

VAN

ZONGULDAK

- 155 -

EK - II

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ
1985 - 1986 Öğretim Yılı**

**AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN
BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME
FAALİYETLERİ ANKETİ**

Sayın Son Sınıf Öğrencimiz,

Fakültemiz öğrencilerinin zamanlarını kullanma biçimlerini, boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla katıldıkları faaliyetleri ve boş zaman değerlendirme konusunda Fakülteden beklentilerini ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapılmaktadır. Böyle bir araştırmada en sağlıklı bilgilerin, dört yıldır Fakültemizde öğrenci olan sizlerden alınabileceği açıktır.

Bu ankette sizlere, önce kişisel, sosyal ve ekonomik özelliklerinizle ilgili bazı sorular sorulmakta ve bunları, zamanınızı nelere ve nasıl kullandığınızı değerlendirme konusunda Fakültenizden neler beklediğinizi kapsayan sorular izlemektedir.

Bu anketteki soruların cevaplarını, ekteki optik cevap kağıdına işaretleyiniz. Her soru ile ilgili cevabınızı, cevap kağıdında ilgili cevap yerini **kurşunkalemle** işaretleyerek belirtiniz. Cevap kağıdını buruşturmayınız. Üzerine gereksiz hiçbir işaret koymayınız.

Bu anketteki soruların samimi ve doğru olarak cevaplandırılması çok önemlidir. Bu sorulara verdiğiniz samimi cevaplara dayanılarak yapılan bir araştırma, ancak bu koşulla yararlı sonuçlar verecek ve gelecekteki AÖF öğrencilerine daha çok yardımcı olma imkânını yaratacaktır.

Anketteki bütün soruları samimi ve doğru olarak cevaplayacağınıza ve cevapsız soru bırakmayacağınıza inanıyoruz.

Bu anketi, yukarıda belirtilen şekilde cevaplandırdıktan sonra, 20 - 26 Ocak 1986 tarihleri arasında yapılacak ikinci kayıt yenileme aşaması esnasında kayıt merkezindeki görevliye, teslim ediniz.

Fakültenizin geleceği için gösterdiğiniz titizlikten dolayı teşekkür eder, başarılar diler, yeni yılınızı kutlarız.

14. Babanızın işi veya mesleği nedir?
A) İşsiz veya mevsimlik işçi
B) İşçi, memur veya emekli
C) Küçük esnaf
D) Serbest meslek sahibi (doktor, mühendis, avukat gibi)
E) İşadamı (işyeri sahibi, sermayedar, büyük çiftçi)
15. Ailenizin toplam aylık geliri hangi dilim içindedir?
A) 30.000 TL'den az B) 30.001-60.000 TL
C) 60.001-120.000 TL D) 120.001-230.000 TL
E) 230.000 TL'den fazla
16. Ailenize gelir sağlayanlar kaç kişidir?
A) 1 B) 2 C) 3 D) 4
E) 5 veya daha fazla
17. Oturduğunuz evin, mutfak, tuvalet ve banyo dışında kaç odası var?
A) 1 B) 2 C) 3 D) 4
E) 5 veya daha fazla
18. Oturduğunuz evde kendinize ait bir odanız var mı?
A) Var B) Yok
19. Evinizde, sizin kullanabileceğiniz radyo ve kasetçalar var mı?
A) Hiçbiri yok B) Yalnız radyo var
C) Yalnız kasetçalar var D) İkisi de var
20. Evinizde, sizin kullanabileceğiniz televizyon ve video var mı?
A) Hiçbiri yok
B) Yalnız siyah beyaz televizyon var
C) Yalnız renkli TV var
D) Hem televizyon hem video var
21. 1. Video, 2. telefon, 3. otomobil, 4. ev gibi kolaylıklardan kaç tanesine sahipsiniz?
A) Hiçbirine B) 1 tanesine C) 2 tanesine
D) 3 tanesine E) Dördüne de
22. Ailenizde, önemli kararları genellikle kim alır?
A) Baba tek başına
B) Anne tek başına
C) Baba ile anne birlikte
D) Baba, anne ve diğer büyükler birlikte
E) Tüm aile üyeleri birlikte

23. Ailedeki büyükleriniz size ne ölçüde serbestlik tanırlar?
A) Hiç tanımazlar.
B) Çok az tanırlar.
C) Bazen tanırlar, bazen tanımazlar.
D) Çok serbestlik tanırlar.
E) Hiç müdahale etmezler.

İKİNCİ BÖLÜM : Zaman Kullanımı ile İlgili Bilgiler

24. Bir işte çalışıyorsanız, haftada kaç saat işte olmak zorundasınız?
A) Bir işte çalışmıyorum B) 20 saatten az
C) 20-40 saat D) 41-50 saat
E) 50 saatten fazla
25. Düzenli bir şekilde ders çalışabiliyor musunuz, çalışabiliyorsanız günde kaç saatinizi ders çalışmaya ayırıyorsunuz?
A) Düzenli olarak ders çalışmıyorum
B) Bir saatten az
C) 1-2 saat
D) 3-4 saat
E) 5 saat veya daha fazla
26. Zorunlu uyku, temizlik, beslenme, iş ve ders çalışma saatleri dışında, günde ortalama kaç saat boş zamanınız kalmaktadır?
A) Hiç boş zamanım kalmıyor B) 1-2 saat
C) 3-4 saat D) 5-6 saat
E) 7 saat veya daha fazla
27. Boş zamanınız olduğunda, sporla ilgilenir misiniz?
A) Hiç ilgilenmem.
B) Bazen spor faaliyetlerini izlerim.
C) Genellikle spor faaliyetlerini izlerim.
D) Bazen spor yaparım.
E) Genellikle spor yaparım.
28. Boş zamanınız olduğunda, müzikle ilgilenir misiniz?
A) Hiç ilgilenmem.
B) Bazen müzik dinlerim.
C) Genellikle müzik dinlerim.
D) Bazen bir müzik aleti çalar veya söylerim.
E) Genellikle bir müzik aleti çalar veya söylerim.

29. Boş zamanınız ve imkân olduğunda, sahne sanatları (tiyatro, pandomim, bale, vb.) ile ilgilenir misiniz?
- A) Hiç ilgilenmem.
B) Bazen bu tür eserleri izlerim.
C) Genellikle bu tür eserleri izlerim.
D) Bazen bu tür eserlerde rol almak isterim.
E) Genellikle bu tür eserlerde rol almak isterim.
30. Boş zamanınız ve imkân olduğunda, plastik sanatlarla (resim, heykel, seramik, vb.) ilgilenir misiniz?
- A) Hiç ilgilenmem.
B) Bazen bu tür sanat eseri sergilerini görmeye giderim.
C) Genellikle bu tür sanat eseri sergilerini görmeye giderim.
D) Bazen bu tür sanat çalışmalarına katılmak isterim.
E) Genellikle bu tür sanat çalışmalarına katılmak isterim.
31. Boş zamanınız olduğunda, edebiyatla ilgilenir misiniz?
- A) Hiç ilgilenmem.
B) Bazen roman, hikâye, şiir, anı vb. okurum.
C) Genellikle roman, hikâye, şiir, anı vb. okurum.
D) Bazen kendim bir yazı veya şiir yazmaya çalışırım.
E) Genellikle kendim bir yazı veya şiir yazmaya çalışırım.
32. Boş zamanınız olduğunda, sinemada, televizyonda veya videoda film izlemeye zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Sadece nitelikli filmleri izlemek için zaman ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanımın çoğunu film izlemekle geçiririm.
33. Boş zamanınız olduğunda, dergi, gazete, radyo, TV gibi kaynaklardan haber izlemeye zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Sadece önemli olaylar olduğunda ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanımın çoğunu haber izlemekle geçiririm.
34. Boş zamanınız olduğunda, sadece eğlenme amacını güden toplantı, çay, ziyaret vb. ne zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
35. Boş zamanınız olduğunda, şans oyunları oynamak için zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
36. Boş zamanınız olduğunda, kadın iseniz gün toplantılarına, erkek iseniz kahveye gitmek için zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
37. Boş zamanınız ve imkân olduğunda, yeni bilgi ve beceriler kazanmak için, ansiklopedi, kitap, konferans, kurs, seminer vb. den yararlanmaya zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırırım.
C) Genellikle zaman ayırırım.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
38. Televizyonda, en çok hangi tür programları izlersiniz?
- A) Film ve dizi film
B) Spor eğlence ve magazin
C) Belgesel ve dokümanter
D) Haber ve haber programı
E) Her programı izlerim
39. Radyoda, en çok hangi tür programları dinlersiniz?
- A) Müzik
B) Spor
C) Tiyatro
D) Haber
E) Her programı dinlerim

40. Gazetede, en çok hangi bölümü okumaya zaman ayırırsınız?
- A) Haber B) Spor
C) Makale D) RÖportaj - inceleme
E) Her bölümü okurum
41. Boş zamanınız ve seçme imkânınız olsa, en çok hangi alanla ilgili bir dergiyi okumak için zaman ayırırsınız?
- A) Sanat-edebiyat B) Aktüalite-haber-politika
C) Mesleki dergi D) Bilimsel-teknolojik
E) Her dergiyi okurum
42. Boş zamanlarınızda, pul, kartpostal, para, fotoğraf vb. koleksiyonu yapmaya zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırıyorum.
C) Genellikle zaman ayırıyorum.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
43. Boş zamanlarınızda, çiçek, balık, kuş, kedi, köpek vb. beslemek için zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırıyorum.
C) Genellikle zaman ayırıyorum.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
44. Boş zamanlarınızda, erkekseniz dokuma, oyma, süsleme vb., kadınsanız örgü, nakış, yapma çiçek vb. el sanatlarına zaman ayırır mısınız?
- A) Hiç zaman ayırmam.
B) Arada bir zaman ayırıyorum.
C) Genellikle zaman ayırıyorum.
D) Boş zamanlarımı bu tür faaliyetlerle geçiririm.
45. AÖF Öğrenci Bürolarının bulunduğu yerlerde, öğrenciler için, belli kültür ve sanat faaliyetlerinin organize edildiği Öğrenci Merkezleri kurulmasını ne derecede gerekli görürsünüz?
- A) Hiç gereği yok. B) Gerekli sayılabilir.
C) Gereklidir. D) Çok gereklidir.
46. Yukarda sözü edilen Öğrenci Merkezleri kurulursa bu merkezlerden ne kadar sıklıkla yararlanabileceksiniz?
- A) Hiç yararlanamayacağım.
B) Arada bir yararlanabileceğim.
C) Sık sık yararlanabileceğim.
D) Sürekli yararlanabileceğim.
47. Öğrenci Merkezleri kurulduğunda bu merkezlerdeki faaliyetlerde aktif görev almayı düşünür müsünüz?
- A) Hiç düşünmem. B) Düşünebilirim.
C) Düşünürüm. D) Mutlaka görev almak isterim.
48. Öğrenci Merkezleri kurulduğunda, bu merkezlerde verilecek hizmetlerin maliyetinin bir bölümünü karşılamayı düşünür müsünüz?
- A) Hiç düşünmem.
B) Düşünebilirim.
C) Düşünürüm.
D) Kesinlikle katkıda bulunmak isterim.
49. Öğrenci Merkezlerinde, spor faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
- A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
50. Öğrenci Merkezlerinde, tiyatro faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
- A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
51. Öğrenci Merkezlerinde, müzik faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
- A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
52. Öğrenci Merkezlerinde folklor faaliyetlerine yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
- A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
53. Öğrenci Merkezlerinde, el sanatlarına yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
- A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.

54. Öğrenci Merkezlerinde kitaplık ve okuma salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
55. Öğrenci Merkezlerinde, seminer, konferans, açığoturma, panel gibi faaliyetlere yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
56. Öğrenci Merkezlerinde, derslere yardımcı nitelikte televizyon, video, sinema filmi, ses bandı vb. arşivi ve bunları izleme salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
57. Öğrenci Merkezlerinde, dinlenme ve eğlence için televizyon, video sinema filmi vb. izleme salonuna yer verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
58. Öğrenci Merkezlerinde, ders projeleri, karikatür, resim, fotoğraf, kitap vb.'nin sergilenebileceği bir yer bulunmasını ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
59. Öğrenci Merkezlerinde, çay salonu gibi oturma ve sohbet için yararlanılabilecek bir salon bulunmasını ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
60. Öğrenci Merkezlerinde, öğrencilere, kişisel-sosyal sorunlarını çözmeye yardımcı olacak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
61. Öğrenci Merkezlerinde, öğrencilere, dersleriyle ilgili sorunlarını çözmeye yardımcı olacak akademik danışmanlık hizmetleri verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
62. Öğrenci Merkezlerinde, öğrencilere, iş bulma, kazançlarını artırma, ek gelir sağlama vb. alanlarda yardımcı olacak şekilde, "Çevredeki iş imkânlarını inceleme, kovuşturma, işe yerleştirme ve takip" hizmeti verilmesini ne derecede önemli görürsünüz?
A) Hiç önemli değil. B) Önemli olabilir.
C) Önemlidir. D) Çok önemlidir.
63. Boş zamanlarınızdaki faaliyetleriniz için ayda kaç lira harcıyorsunuz?
A) 1000 TL den az B) 1001-3000 TL arası
C) 3001-6000 TL arası D) 6001-10000 TL arası
E) 10000 TL den fazla
64. Hangi sıklıkta gazete okuyorsunuz?
A) Hiç okumuyorum B) Çok seyrek okuyorum
C) Haftada bir gün D) Haftada birkaç gün
E) Her gün
65. Bir günde, İngilizce dersi dışında, kaç saat radyo veya teyp dinliyorsunuz?
A) Hiç dinlemiyorum B) 1-2 saat
C) 3-4 saat D) 5-6 saat
E) 6 saatten fazla
66. Bir günde, ders programı dışında, kaç saat TV izliyorsunuz?
A) 1 saatten az B) 1-2 saat
C) 3-4 saat D) 5-6 saat
E) Başlangıcından sonuna kadar

67. Boş zamanlarınızı değerlendirme faaliyetlerine katılırken genellikle kiminle olursunuz?

- A) Yalnız oluyorum.
- B) Büyük grupla oluyorum.
- C) Küçük grupla oluyorum.
- D) Faaliyetin türüne göre bazen yalnız, bazen grupla oluyorum.

68. Boş zamanlarınızı değerlendirme faaliyetlerine genellikle nasıl katılırsınız?

- A) İzleyerek katılıyorum.
- B) Yaparak katılıyorum.

69. Eğer çalışıyorsanız; çalıştığınız kurumda boş zamanlarınızı değerlendirecek imkanınız var mıdır?

- A) Çalışmıyorum.
- B) Evet çalıştığım kurumda bu imkan var.
- C) Hayır çalıştığım kurumda bu imkan yok.

70. Boş zamanları değerlendirme faaliyetleri size ençok aşağıdaki-lerden hangi yararı sağlıyor?

- A) Statü kazanıyor ve çevremi genişletiyorum.
- B) Bilgilerimi iletletiyor ve yeteneklerimi geliştiriyorum.
- C) Farklı yaşam tecrübeleri kazanıyorum.
- D) Uzak ve yakın çevrem ile iletişim kurmayı kolaylaştırıyorum.
- E) Topluma daha kolay uyum gösteriyorum.

71. Katıldığınız boş zaman faaliyetlerinin tümünü düşündüğünüzde, bu faaliyetlere genel olarak neden katılıyorsunuz?

- A) Zevkli ve eğlenceli buluyorum.
- B) Eğitici ve yararlı buluyorum.
- C) Rahatlıyor ve sıkıntılarımdan kurtuluyorum.
- D) Bu faaliyetlere katılmaktan heyecan duyuyorum.
- E) Bu faaliyetlere katıldıkça kendimi daha yaratıcı ve üretken görüyorum.

72. Boş zaman faaliyetlerine istediğiniz ölçüde katılamıyorsanız, bunun nedeni sizce ne olabilir?

- A) İstedğim ölçüde katılamıyorum.
- B) Boş zaman faaliyetlerine nasıl katılmam gerektiğine ilişkin beni yönlendiren kimse yok.
- C) Boş zaman faaliyetlerine katılacak ekonomik gücüm yok.
- D) Bulduğum ortam (çevre) boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılmaya uygun değil.
- E) Boş zamanları değerlendirme diye bir alışkanlığım yok.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ AÇIK ÖĞRETİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME ANKETİ CEVAPLARININ MARJİNAL DAĞILIŞLARI

Soru	A	B	C	D	E	BOŞ	TOPLAM
1	5064 60.4151	3314 39.5371	00 0.0000	00 0.0000	00 0.0000	04 0.0477	8382 100.0000
2	3776 45.0489	2528 30.1598	848 10.1169	754 8.9954	464 5.5356	12 0.1431	8382 100.0000
3	2432 29.0145	5941 70.8780	00 0.0000	00 0.0000	00 0.0000	09 0.1073	8382 100.0000
4	7086 84.5382	1118 13.3381	116 1.3839	30 0.3579	09 0.1073	23 0.2743	8382 100.0000
5	6544 78.0720	722 8.6136	25 0.2982	431 5.1419	641 7.6473	19 0.2266	8382 100.0000
6	2744 32.7368	2375 28.3345	1996 23.8129	439 5.2374	806 9.6158	22 0.2624	8382 100.0000
7	764 9.1147	2605 31.0785	1298 15.4855	307 3.6626	3362 40.1097	46 0.5487	8382 100.0000
8	2961 35.3256	978 11.6678	2498 29.8019	1806 21.5461	121 1.4435	18 0.2147	8382 100.0000
9	7052 84.1326	1300 15.5094	00 0.0000	00 0.0000	00 0.0000	30 0.3579	8382 100.0000
10	227 2.7081	516 6.1560	26.01 31.0307	3247 38.7377	1762 21.0212	29 0.3459	8382 100.0000
11	2358 28.1317	4842 57.7666	549 6.5497	505 6.0248	86 1.0260	42 0.5010	8382 100.0000
12	452 5.3925	5037 60.0930	873 10.4151	1260 15.0322	671 8.0052	89 1.0617	8382 100.0000
13	7763 92.6151	111 1.3242	378 4.5096	21 0.2505	36 0.4294	73 0.8709	8382 100.0000
14	1018 12.1450	4494 53.6148	1426 17.0126	279 3.3285	812 9.6874	353 4.2114	8382 100.0000
15	700 8.3512	2916 34.7888	3205 38.2366	1145 13.6602	355 4.2352	61 0.7277	8382 100.0000
16	3825 45.6335	3239 38.6423	1017 12.1331	191 2.2786	66 0.7874	44 0.5249	8382 100.0000
17	219 2.6127	1616 19.2794	4490 53.5671	1574 18.7783	462 5.5118	21 0.2505	8382 100.0000

Soru	A	B	C	D	E	BOŞ	TOPLAM
18	4312 51.4435	4038 48.1746	00 0.0000	00 0.0000	00 0.0000	32 0.3817	8382 100.0000
19	543 6.4781	1893 22.5841	228 2.7201	5618 67.0245	64 0.7635	36 0.4294	8382 100.0000
20	795 9.4846	3733 44.5359	3048 36.3636	750 8.9477	19 0.2266	37 0.4414	8382 100.0000
21	2563 30.5774	2522 30.0882	1959 23.3715	936 11.1667	373 4.4500	29 0.3459	8382 100.0000
22	1238 14.7697	146 1.7418	1646 19.6373	1007 12.0138	4247 50.6680	98 1.1691	8382 100.0000
23	104 1.2407	547 6.5258	4074 48.6041	2182 26.0319	1388 16.5592	87 1.0379	8382 100.0000
24	3416 40.7539	315 3.7580	1335 15.9269	1991 23.7532	1130 13.4812	195 2.3264	8382 100.0000
25	4013 47.8764	500 5.9651	2505 29.8854	1112 13.2665	210 2.5053	42 0.5010	8382 100.0000
26	1872 22.3335	2862 34.1445	2382 28.4180	931 11.1071	314 3.7461	21 0.2505	8382 100.0000
27	1317 15.7122	2636 31.4483	1298 15.4855	2116 25.2445	993 11.8468	22 0.2624	8382 100.0000
28	339 4.0443	3382 40.3483	4020 47.9599	363 4.3307	262 3.1257	16 0.1908	8382 100.0000
29	3126 37.2942	3528 42.0901	953 11.3696	417 4.9749	324 3.8654	34 0.4056	8382 100.0000
30	5048 60.2242	1787 21.3194	353 4.2114	692 8.2557	453 5.4044	49 0.5845	8382 100.0000
31	1195 14.2567	3992 47.6258	2112 25.1968	731 8.7210	322 3.8415	30 0.3579	8382 100.0000
32	289 3.4478	5360 63.9465	2496 29.7780	207 2.4695	09 0.1073	21 0.2505	8382 100.0000
33	69 0.8331	1535 18.3130	6107 72.8585	628 7.4922	26 0.3101	17 0.2028	8382 100.0000
34	1343 16.0224	5853 69.8282	1021 12.1808	120 1.4316	18 0.2147	27 0.3221	8382 100.0000
35	5293 63.1472	2711 32.3431	275 3.2808	53 0.6323	12 0.1431	38 0.4533	8382 100.0000

Soru	A	B	C	D	E	BOŞ	TOPLAM
36	3421 40.8136	4059 48.4251	766 9.1386	86 1.0260	11 0.1312	39 0.4652	8382 100.0000
37	1248 14.8890	4587 54.7244	2089 24.9224	390 4.6528	39 0.4652	29 0.3459	8382 100.0000
38	1548 18.4681	1454 17.3466	1514 18.0625	1176 14.0300	2600 31.0188	90 1.0737	8382 100.0000
39	4419 52.7201	518 6.1799	452 5.3925	922 10.9997	1983 23.6578	88 1.0498	8382 100.0000
40	1241 14.8055	796 9.4965	946 11.2860	713 8.5063	4647 55.4402	39 0.4652	8382 100.0000
41	648 7.7308	3110 37.1033	1127 13.4454	1729 20.6275	1734 20.6871	34 0.4056	8382 100.0000
42	5309 63.3381	2367 28.2390	544 6.4900	117 1.3958	17 0.2028	28 0.3340	8382 100.0000
43	4927 58.7807	2258 26.9386	980 11.6917	180 2.1474	15 0.1789	22 0.2624	8382 100.0000
44	5176 61.7513	1555 18.5516	1101 13.1352	479 5.7146	37 0.4414	34 0.4056	8382 100.0000
45	203 2.4218	1394 16.6308	2886 34.4309	3757 44.8222	115 1.3719	27 0.3221	8382 100.0000
46	1207 14.3999	3698 44.1183	2560 30.5416	887 10.5821	11 0.1312	19 0.2266	8382 100.0000
47	1301 15.5213	3732 44.5239	1946 23.2164	1358 16.2013	17 0.2028	28 0.3340	8382 100.0000
48	2777 33.1305	3924 46.8146	1091 13.0159	521 6.2157	22 0.2624	47 0.5607	8382 100.0000
49	350 4.1756	2256 26.9148	3247 38.7377	2436 29.0622	54 0.6442	39 0.4652	8382 100.0000
50	485 5.7862	2855 34.0610	3119 37.2106	1844 21.9995	36 0.4294	43 0.5130	8382 100.0000
51	640 7.7308	2892 36.6618	3095 34.2281	1698 20.6513	25 0.3459	32 0.3817	8382 100.0000
52	648 7.7308	3073 36.6618	2869 34.2281	1731 20.6513	29 0.3459	32 0.3817	8382 100.0000
53	1010 12.0496	3700 44.1422	2406 28.7043	1205 14.3760	21 0.2505	40 0.4772	8382 100.0000

Soru	A	B	C	D	E	BOŞ	TOPLAM
54	189 2.2548	1011 12.0615	2339 27.9050	4731 56.4423	67 0.7993	45 0.5368	8382 100.0000
55	181 2.1593	1304 15.5571	2523 30.1002	4266 50.8947	62 0.7396	46 0.5487	8382 100.0000
56	189 2.2548	1117 13.3261	2229 26.5926	4743 56.5855	67 0.7993	37 0.4414	8382 100.0000
57	839 10.0095	2550 30.4223	2669 31.8420	2254 26.8909	33 0.3937	37 0.4414	8382 100.0000
58	293 3.4955	2675 31.9136	3088 36.8408	2245 26.7835	35 0.4175	46 0.5487	8382 100.0000
59	594 7.0866	2361 28.1675	2708 32.3073	2642 31.5199	31 0.3698	46 0.5487	8382 100.0000
60	367 4.3784	2046 24.4094	2424 28.9191	3445 41.0999	47 0.5607	53 0.6323	8382 100.0000
61	158 1.8849	807 9.6277	2115 25.2326	5168 61.6559	97 1.1572	37 0.4414	8382 100.0000
62	89 1.0617	545 6.5020	1121 13.3738	6426 76.6642	149 1.7776	52 0.6203	8382 100.0000
63	845 10.0811	2172 25.9126	2138 25.5070	1770 21.1166	1370 16.3445	87 1.0379	8382 100.0000
64	71 0.8470	649 7.7427	226 2.6962	2376 28.3464	4990 59.5323	70 0.8351	8382 100.0000
65	1010 12.0496	4764 56.8360	1556 18.5635	540 6.4423	448 5.3447	64 0.7635	8382 100.0000
66	748 8.9238	3535 42.1737	3337 39.8115	527 6.2872	174 2.0758	61 0.7277	8382 100.0000
67	962 11.4769	367 4.3784	1654 19.7327	5057 60.3316	136 1.6225	206 2.4576	8382 100.0000
68	3497 41.7203	4512 53.8296	74 0.8828	50 0.5965	09 0.1073	240 2.8632	8382 100.0000
69	3613 43.1042	1385 16.5235	2962 35.3376	66 0.7874	20 0.2386	336 4.0085	8382 100.0000
70	870 10.3793	3416 40.7539	1363 16.2610	1378 16.4399	1085 12.9444	270 3.2211	8382 100.0000
71	647 7.7189	2565 30.6012	2376 28.3464	95 1.1333	2428 28.9668	271 3.2331	8382 100.0000
72	2965 35.3734	810 9.6635	1518 18.1102	2321 27.6902	138 1.6463	630 7.5161	8382 100.0000

ANKETE KATILAN ÖĞRENCİ SAYISI : 8382

3. Bölümde Gönderme Yapılan Çapraz Dağılımlar.

- Tablo 1. Ailede Önemli Kararları Kimin Verdiği ve Cinsiyet
- Tablo 2. Aile Büyüklerinin Gençlere Ne Ölçüde Serbestlik Tanıdığı ve Cinsiyet.
- Tablo 3. Bir İşte Çalışma Süresi ve Ders Çalışmaya Ayrılan Zaman.
- Tablo 4. Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Medeni Durum.
- Tablo 5. Bir İşte Çalışıp Çalışmama ve Boş Zamanlarda Koleksiyon yapma.
- Tablo 6. Bir İşte Çalışıp Çalışmama ve Boş Zamanlarda Bitki veya Hayvan yetiştirme.
- Tablo 7. Boş Zamanlarda bilgi Beceği Kazanma ile Yetenek Geliştirme Faaliyetlerine Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.
- Tablo 8. Boş Zaman Faaliyetleri için Harcanan Para ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama.

TABLO 1.
Ailede Önemli Kararları Kimin Verdiği ve Cinsiyet

SORU 22 SORU 3			AİLEDE ÖNEMLİ KARARLARI ALANLAR					TOPLAM
			BABA TEK BAŞINA	ANNE TEK BAŞINA	BABA-ANNE BİRLİKTE	BABA-ANNE ve DİĞER BÜYÜKLER	TÜM AİLE BİRLİKTE	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	227	53	645	180	1309	2414
		Satır %	9.4	2.2	26.7	7.5	54.2	29.2
		Sütun %	18.4	36.3	39.2	17.9	30.8	
		Top. %	2.7	0.6	7.8	2.2	15.8	
	ERKEK	Sayı	1010	93	1000	825	2936	5864
		Satır %	17.2	1.6	17.1	14.1	50.1	70.8
		Sütun %	81.6	63.7	60.8	82.1	69.2	
		Top. %	12.2	1.1	12.1	10.0	35.5	
TOPLAM		Sayı	1237	146	1645	1005	4245	8278*
		%	14.9	1.8	19.9	12.1	51.3	100.0

χ^2 : 221.33 ; S.d.: 4 ; $P < 0.01$

* 104 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 2.
Aile Büyüklerinin Gençlere Ne Ölçüde Serbestlik Tanıdığı ve Cinsiyet

SORU 23 SORU 3			AİLE BÜYÜKLERİNİN SERBESTLİK TANIMASI					TOPLAM
			HİÇ TANIMAZLAR	ÇOK AZ TANIRLAR	BAZEN TANIR BAZEN TANIMAZLAR	ÇOK SERBESTLİK TANIRLAR	HİÇ MÜDAHALE ETMEZLER	
CİNSİYET	KIZ	Sayı	42	202	1692	365	112	2413
		Satır %	1.7	8.4	70.1	15.1	4.6	29.1
		Süt. %	40.4	37.0	41.6	16.7	8.1	
		Top. %	0.5	2.4	20.4	4.4	1.4	
	ERKEK	Sayı	62	344	2379	1816	1276	5877
		Satır %	1.1	5.9	40.5	30.9	21.7	70.9
		Süt. %	59.6	63.0	58.4	83.3	91.9	
		Top. %	0.7	4.1	28.7	21.9	15.4	
TOPLAM		Sayı	104	546	4071	2181	1388	8290*
		%	1.3	6.6	49.1	26.3	16.7	100.0

χ^2 : 788.41 ; S.d.: 4 ; $P < 0.01$

*92 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 3.
Bir İşte Çalışma Süresi ve Ders Çalışmaya Ayrılan Zaman

SORU 25		GÜNDE DERS ÇALIŞMA SAATİ					TOPLAM	
		DÜZENLİ ÇALIŞMIYOR	1 SAATTEN AZ	1-2 SAAT ARASI	3-4 SAAT ARASI	5 SAATTEN ÇOK		
SORU 24	BİR İŞTE	Sayı	1190	169	1129	744	170	3402
			Satır %	35.0	5.0	33.2	21.9	5.0
		Sütun %	30.2	34.3	46.1	69.1	83.7	
		Top. %	14.6	2.1	13.8	9.1	2.1	
BİR İŞTE ÇALIŞMA SÜRESİ	2 SAATTEN AZ	Sayı	115	28	116	46	9	314
		Satır %	36.6	8.9	36.9	14.6	2.9	3.8
		Sütun %	2.9	5.7	4.7	4.3	4.4	
		Top. %	1.4	0.3	1.4	0.6	0.1	
BİR İŞTE ÇALIŞMA SÜRESİ	20-40 SAAT ARASI	Sayı	668	109	429	116	8	1330
		Satır %	50.2	8.2	32.3	8.7	0.6	16.3
		Sütun %	17.0	22.2	17.5	10.8	3.9	
		Top. %	8.2	1.3	5.3	1.4	0.1	
BİR İŞTE ÇALIŞMA SÜRESİ	41-50 SAAT ARASI	Sayı	1196	124	539	115	10	1984
		Satır %	60.3	6.3	27.2	5.8	0.5	24.3
		Sütun %	30.4	25.2	22.0	10.7	4.9	
		Top. %	14.7	1.5	6.6	1.4	0.1	
BİR İŞTE ÇALIŞMA SÜRESİ	50 SAATTEN ÇOK	Sayı	768	62	238	55	6	1129
		Satır %	68.0	5.5	21.1	4.9	0.5	13.8
		Sütun %	19.5	12.6	9.7	5.1	3.0	
		Top. %	9.4	0.8	2.9	0.7	0.1	
TOPLAM		Sayı	3937	492	2451	1076	203	8159*
		%	48.3	6.0	30.0	13.2	2.5	100.0

$$\chi^2 : 871.27 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$$

* 223 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışındakalmıştır.

TABLO 4.
Boş Zamanlarda El Sanatlarına Ayrılan Zaman ve Medeni Durum

SORU 5		SORU 44		BOŞ ZAMANLARDA EL SANATLARINA AYRILAN ZAMAN				TOPLAM
		HIÇ ZAMAN AYIRMAZ	ARADA BİR ZAMAN AYIRIR	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIR	BOŞ ZAMAN. BU FAA. YAPAR			
MEDENİ DURUM	BEKAR	HIÇ EVLENMEMİŞ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	4006 61.6 77.5 48.3	1216 18.7 78.4 14.7	885 13.6 80.6 10.7	392 6.0 82.2 4.7	6499 78.3
		SÖZLÜ VEYA NİŞANLI	Sayı Satır % Sütun % Top. %	381 53.4 7.4 4.6	147 20.6 9.5 1.8	133 18.7 12.1 1.6	52 7.3 10.9 0.6	713 8.6
		BOŞANMIŞ VEYA DUL	Sayı Satır % Sütun % Top. %	7 30.4 0.1 0.1	7 30.4 0.5 0.1	5 21.7 0.5 0.1	4 17.4 0.8 0.0	23 0.3
	EVLİ	EVLİ ÇOCUKSUZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	266 62.7 5.1 3.2	90 21.2 5.8 1.1	49 11.6 4.5 0.6	19 4.5 4.0 0.2	424 5.1
		EVLİ ÇOCUKLU	Sayı Satır % Sütun % Top. %	509 79.9 9.8 6.1	92 14.4 5.9 1.1	26 4.1 2.4 0.3	10 1.6 2.1 0.1	637 7.7
	TOPLAM		Sayı %	5169 62.3	1552 18.7	1098 13.2	477 5.7	8296*

$$\chi^2 : 144.44 ; \text{s.d.} : 12 ; P < 0.01$$

* 86 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 5.
Bir İşte Çalışıp Çalışmama ve Boş Zamanlarda Koleksiyon Yapma.

SORU 7		SORU 42		BOŞ ZAMANLARDA KOLLEKSİYON YAPMA				TOPLAM
		Hiç Zaman Ayırmaz	Arada Bir Zaman Ayırım	Bazen Zaman Ayırım	Boş Zaman. Bu Tür Faa. Geçiririm			
BİR İŞTE ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA	ÇALIŞMAMI GEREKMIYOR	Sayı Satır % Sütun % Top. %	404 53.2 7.6 4.9	283 37.3 12.0 3.4	58 7.6 10.7 0.7	14 1.8 12.0 0.2	759 9.2	
	İŞSİZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	1565 60.3 29.6 18.9	776 29.9 33.0 9.4	211 8.1 38.9 2.5	43 1.7 36.8 0.5	2595 31.3	
	KENDİ İŞİNDE ÜCRETSİZ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	854 66.0 16.2 10.3	347 26.8 14.8 4.2	75 5.8 13.8 0.9	17 1.3 14.5 0.2	1293 15.6	
	KENDİ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı % Satır % Sütun % Top. %	210 69.3 4.0 2.5	73 24.1 3.1 0.9	17 5.6 3.1 0.2	3 1.0 2.6 0.0	303 3.7	
	BAŞKASININ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı Satır % Sütun % Top. %	2253 67.4 42.6 27.2	871 26.0 37.1 10.5	181 5.4 33.4 2.2	40 1.2 34.2 0.5	3345 40.3	
TOPLAM		Sayı %	5286 63.7	2350 28.3	542 6.5	117 1.4	8295* 100.0	

$$\chi^2 : 83.41 ; s.d. : 12 ; P < 0.01$$

* 87 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 6.

Bir İşte Çalışıp Çalışmama ve Boş Zamanlarda Bitki veya Hayvan Yetiştirme.

SORU 43		BOŞ ZAMANLARDA BİT. VE HAY. YETİŞTİRME				TOPLAM	
		HİÇ ZAMAN AYIRMAZ	ARADA BİR ZAMAN AYIRIRIM	BAZEN ZAMAN AYIRIRIM	BOŞ ZAMAN. BU TÜR FAA. GEÇİRİRİM		
BİR İŞTE ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA	ÇALIŞMAMI GEREKMIYOR	Sayı	371	211	150	27	759
		Satır %	48.9	27.8	19.8	3.6	9.1
		Sütun %	7.6	9.4	15.4	15.0	
		Top. %	4.5	2.5	1.8	0.3	
	İŞSİZ	Sayı	1363	797	371	62	2593
Satır %		52.6	30.7	14.3	2.4	31.2	
Sütun %		27.8	35.5	38.1	34.4		
Top. %		16.4	9.6	4.5	0.7		
KENDİ İŞİNDE ÜCRETSİZ	Sayı	785	344	136	30	1295	
	Satır	60.6	26.6	10.5	2.3	15.6	
	Sütun	16.0	15.3	13.9	16.7		
	Top.	9.5	4.1	1.6	0.4		
KENDİ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı %	190	79	26	8	303	
	Satır %	62.7	26.1	8.6	2.6	3.6	
	Sütun %	3.9	3.5	2.7	4.4		
	Top. %	2.3	1.0	0.3	0.1		
BAŞKASININ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı	2196	811	292	53	3352	
	Satır %	65.5	24.2	8.7	1.6	40.4	
	Sütun %	44.8	36.2	29.9	29.4		
	Top. %	26.5	9.8	3.5	0.6		
TOPLAM		Sayı	4905	2242	975	180	8302*
		%	59.1	27.0	11.7	2.2	100.0

$$\chi^2 : 179.93 ; s.d. : 12 ; P < 0.01$$

* 80 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 7.
Boş Zamanlarda Bilgi Beceri Kazanma İle Yetenek Geliştirme Faaliyetlerine Ayrılan Zaman ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama

SORU 7		SORU 37		BOŞ ZAMANLARDA BİLGİ BECERİ GELİŞTİRMEYE AYRILAN ZAMAN				TOPLAM
		HİÇ ZAMAN AYIRMAZ	ARADA BİR ZAMAN AYIRIR	GENELLİKLE ZAMAN AYIRIR	BOŞ ZAMAN. BU FAA. YAPAR			
BİR İŞTE ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA	ÇALIŞMAM GEREKMİYOR	Sayı	118	420	178	39	755	
		Satır %	15.6	55.6	23.6	5.2	9.1	
		Sütun %	9.5	9.2	8.6	10.1		
		Top. %	1.4	5.1	2.2	0.5		
	İŞSİZ	Sayı	306	1318	816	135	2575	
		Satır %	11.9	51.2	31.7	5.2	31.1	
Sütun %		24.6	28.9	39.3	34.8			
Top. %		3.7	15.9	9.9	1.6			
KENDİ İŞİNDE ÜCRETSİZ	Sayı	245	760	236	50	1291		
	Satır %	19.0	58.9	18.3	3.9	15.6		
	Sütun %	19.7	16.7	11.4	12.9			
	Top. %	3.0	9.2	2.9	0.6			
KENDİ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı %	62	167	64	10	303		
	Satır %	20.5	55.1	21.1	3.3	3.7		
	Sütun %	5.0	3.7	3.1	2.6			
	Top. %	0.7	2.0	0.8	0.1			
BAŞKASININ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı	514	1895	784	154	3347		
	Satır %	15.4	56.6	23.4	4.6	40.5		
	Sütun %	41.3	41.6	37.7	39.7			
	Top. %	6.2	22.9	9.5	1.9			
TOPLAM		Sayı	1245	4560	2078	388	8271*	
		%	15.1	55.1	25.1	4.7	100.0	

$$X^2 : 128.50 ; s.d. : 12 ; P < 0.01$$

* 111 Öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

TABLO 8.

Boş Zaman Faaliyetleri İçin Harcanan Para ve Bir İşte Çalışıp Çalışmama

SORU 63		BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ İÇİN HARCANAN PARA					TOPLAM		
		1000 TL den AZ	1001 TL 3000 TL ARASI	3000 TL 6000 TL ARASI	6000 TL 10000 TL ARASI	10000 TL den FAZLA			
SORU 7	BİR İŞTE ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA	ÇALIŞMAM GEREK MİYOR	Sayı	70	210	188	146	138	752
			Satr %	9.3	27.9	25.0	19.4	18.4	9.1
		Sütun %	8.3	9.7	8.8	8.3	10.1		
		Top. %	0.8	2.5	2.3	1.8	1.7		
		İŞSİZ	Sayı	416	905	632	396	222	2571
			Satr %	16.2	35.2	24.6	15.4	8.6	31.1
Sütun %	49.5	41.8	29.7	22.5	16.3				
Top. %	5.0	11.0	7.7	4.8	2.7				
KENDİ İŞİNDE ÜCRETSİZ	Sayı	77	241	342	334	296	1290		
	Satr %	6.0	18.7	26.5	25.9	22.9	15.6		
Sütun %	9.2	11.1	16.1	19.0	21.7				
Top. %	0.9	2.9	4.1	4.0	3.6				
KENDİ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı	13	44	64	79	106	306		
	Satr %	4.2	14.4	20.9	25.8	34.6	3.7		
Sütun %	1.5	2.0	3.0	4.5	7.8				
Top. %	0.2	0.5	0.8	1.0	1.3				
BAŞKASININ İŞİNDE ÜCRETLİ	Sayı	265	766	899	806	601	3337		
	Satr %	7.9	23.0	26.9	24.2	18.0	40.4		
Sütun %	31.5	35.4	42.3	45.8	44.1				
Top. %	3.2	9.3	10.9	9.8	7.3				
TOPLAM		Sayı	841	2166	2125	1761	1363	8256*	
		%	10.2	26.2	25.7	21.3	16.5	100.0	

$\chi^2 : 552.58 ; s.d. : 16 ; P < 0.01$

* 126 öğrenci bu sorulardan en az birini cevaplamadığı için analiz dışında kalmıştır.

K A Y N A K Ç A

ABADAN, Nermin.

- 1961 Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri.
Ankara: Ank. Univ. Yayınları

ABALİ, Ali

- 1974 Cumhuriyetimin 50. Yılında Gençlik ve Spor.
Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı.

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

- 1982 Fakülte Dekanlığının 1982-83 Öğretim Yılında yaptığı anket sonuçları. Eskişehir

AKBAY, Raci

- 1977-78 Boş zamanlarını değerlendirme Faaliyetlerinde Gençlik ve Kültür Merkezlerinin Yeri ve Önemi.
Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü. (Yayınlanmamış Lisans Tezi)

ALMANCA-TÜRKÇE SÖZLÜK

- 1976 Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

AŞIKOĞLU, Meral

- 1986 İşgören Yönetiminde İletişim ve Şişe-Cam Endüstrisinde Bir Uygulama Örneği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları. No. 136, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yayın no. 334.

AZİZ, Aysel

- 1982 Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim. Ankara: Ankara Univ. Basın-Yayın Yük.Ok.Yayınları, No 2

BİNBAŞIOĞLU, Cavit

- 1985 "Ders Dışı Etkinliklerin Değerlendirilmesi".
Çağdaş Eğitim, Yıl 10, Sayı 97, Şubat.

BİRSEN, Erdem - ÖNDER, Feryal - EROĞLU, Kahraman- KASAL, Güven - GÜNŞOY, Nevzat

- 1975-76 Ankara Gençlik Merkezlerine Devam Eden Gençlerin Sosyal, Psikolojik ve Kültürel Özellikleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Hizmetler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü. (Yayınlanmamış Lisans tezi)

CRANDAL, Rick

1980 "Motivations For Leisure". Journal of Leisure Research Vül. 12, no. 1.

CÜCELOĞLU, Doğan

1977 İnsan İnsana. Ankara: Altın Kitaplar Yayınevi.

D İ E

1980 Devlet İstatistik Enstitüsü yayını.

DOĞAN, Erkan

1980 Kentlileşen Efendiler. İstanbul: Ortak Yayınları.

DÖNMEZER, Sulhi

1974 "Çocuk Suçluluğunda Boş Zamanların Rolü". İstanbul: İst. Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C 30.

D P T (Devlet Planlama Teşkilatı)

1975 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Programı. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.

EKŞİ, Aysel

1982 Gençlerimiz ve Sorunları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No 2790, Mediko Sosyal Yayın N 1.

ERKAN, Gönül

1966 "Ankara'da Mamak Gecekondu Bölgesindeki Çocukların Boş Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetleri". Ankara: Sosyal Hizmetler Dergisi, Sayı 2 (2/3), Eylül.

G S B (Gençlik ve Spor Bakanlığı)

1973 "Gençlikle ilgili Sosyal Hizmetler Ön Raporu ve Tartışmalar Gurubu Raporu". Ankara: Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetlerin Yönelimi Semineri tebliğ ve raporları. Mayıs - Haziran, Sosyal Hizmetler Akademisi

GÖNÇE, Birsen - TÜZÜN, Sezgin - ETKİN, Güven - SÖKMENER, Yaşar - AKPINAR, Aylin - ATALAY, Dilek - GÜRTAN, Kadir

1984 Ortaöğretim Geleceğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara: MEGSB Yayınları No 270/19

GÖKMEK, Hülya - AÇIKALIN, Aytaç - KOYUNCU, Nur - SAYDAR, Zuhâl

- 1985 Yükseköğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri.
Ankara: MEGSB Yayınları No 456/34.

GÜNDÜZ, Özer Mukadder

- 1985 Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Merkezi Açıköğretim Programları (İktisat ve İş İdaresi) Birinci Yıl Uygulamasının Değerlendirilmesi.
Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora tezi.

GÜVENÇ, Bozkurt

- 1979 "Ders Dışı Zamanların Değerlendirilmesi". Ankara: Okul Defteri, Sayı 1 (3), Temmuz,

KARASAR, Niyazi

- 1982 Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Bahçelievler, P.K. 33.

KELEŞ, Şener

- 1983 "Yurtlarda Boş Zaman Faaliyetleri". Ankara: MEGSB Dergisi.

KONGAR, Emre

- 1979 Toplumsal Değişme Kurumları ve Türkiye Gerçeği.
Ankara: Bilgi Yayınevi.

KÖKNEL, Özcan

- 1979 Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları. İstanbul: Cem Yayınevi

MARDİN, Şerif

- 1976 İdeoloji. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

MENTEŞ, İbrahim

- 1973 "Toplum ve Gençliğin Boş Zamanlarının Değerlendirilmesi". Ankara: Gençlik El Kitabı, GSB Boş Zamanları Değerlendirme Müdürlüğü.

MİLLİYET

1982 Gençlik Özel Sayı. Milliyet Sanat Dergisi, Mayıs.

MOLES, Abraham

1983 Kültürün Toplumsal Dinamiği. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No 21, (Çev. Nuri Bilgin).

NESMANN, Karl

1985 "Media Education in Leisure Time". Britain: Journal of Educational Television's.

NUTKU, Özdemir

1976 Yaşayan Tiyatro. İstanbul: Çağdaş Yayınları

ONARAN, A. Şerif

1968 Sinematografik Hürriyet. Ankara: Gürsoy Basımevi.

OSKAY, Ünsal

1978 Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon: Geri Kalmışlık Açısından Olanak ve Sınırlar. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:5.

1982 XIX Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No 495

ÖZ-ALP, Şan

1979 "Japonya'da İnsanlar Zamanlarını Nasıl Kullanıyorlar". Eskişehir: EİTİA İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi: Kurgu, C.1, Sayı 1.

ÖZBİLGİN, Lütfi - IŞIK, Şenay - YILDIRIM, Ali

1985 Açıköğretim Fakültesi Televizyon Programlarının Değerlendirilmesi. Malatya'da Oturan AÖF Öğrencileri Üzerine yapılan Bir Araştırma. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü. (Yayınlanmamış bir araştırma).

ÖZEK, Metin

- 1964 "Ruhbilim Açısından Aylaklık ya da Çalışma Erdemi".
İstanbul: Boş Zamanları Değerlendirme Semineri.
Halk Sağlığı Komitesi, Akgün Matbaası.

ÖZKÖK, Ertuğrul

- 1985 İletişim Kurumları Açısından Kitlelerin Çözülüşü.
Ankara: Tan Yayınları 30, Düşünce Dizisi No 5,1. Bası

REDHAUSE SÖZLÜK

- 1985 İngilizce Türkçe Sözlük. İstanbul: Redhouse Ya-
yınevi, 20. Bası.

SALTIK, Ahmet

- 1979 "Görgül bir araştırmamın ışığında Üniversite Genç-
liği". Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bi-
limler Dergisi, Sayı 2, Aralık

SAN, İnci

- 1979 Sanatsal Yaratma Çocukta Yaratıcılık. Ankara:
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SARAÇ, Tahsin

- 1976 Fransızca Türkçe Büyük Sözlük. Ankara: TDK Ya-
yınları No 453 Ankara Üniversitesi Basımevi.

SUN, Muammer

- 1969 Türkiye'nin Kültür-Müzik Tiyatro Sorunları. Ankara.

TEZCAN, Mahmut

- 1972 "Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimin-
deki Rolü". Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 3-4.

- 1974 "Hafta Tatilleri ve Boş Zaman Değerlendirme".
Bilim ve Teknik, sayı 83, Ekim.

- 1976 "Boş Zaman Eğitimi ve Eğitim Politikamız". Ankara:
Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,
C 9, Sayı 1-4.

- 1977 a Boş Zamanlar Sosyolojisi. Ankara: Doğan Matbaası.

- 1977b "Çocuk ve Boş Zaman Uğraşmaları". Bilim ve Teknik, Sayı 112, mart.
- 1979 "İşsizliğin Oluşturduğu Boş Zaman ve Bunun Değerlendirilmesi En Hayati Sorun Olarak Güncelliğini Korumaktadır". Bilim ve Teknik, Sayı, 83, Ekim.
- 1982 "Yaşlılıkta Boş Zamanların Değerlendirilmesi". Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C 2, Sayı 2.
- 1985 "Ülkemizde Orta Öğretim Gençliği Açısından Boş Zamanların Değerlendirilmesi". Ankara: Türk Dili, Yıl 34, C. XLIX, Sayı 398, Şubat.

TOFFLER, Alvin

- 1981 Gelecek Korkusu - ŞOK. İstanbul: Altın Kitaplar, 3. Baskı, (Çev. S. Sargut.)

TOR, N. Vedat

- 1966 "Çocuğu ve Genci Sokaktan Kurtarmak için Mahalle- nin örgütlenmesi". Sosyal Hizmetler Dergisi, Ocak 6 (4).

TORELİ, B. Cihangir

- 1973-74 12-13 Yaş Gurubu Okul Gençliği Yönünden Boş Zamanları Değerlendirme Sorunu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Hizmetler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü. (Yayınlanmamış lisans Tezi).

TİE (Türkiye İstatistik Yıllığı)

- 1980 Türkiye İstatistiği Enstitüsü Yayınları, Ankara:

TÜTENGİL, C. Orhan

- 1980 Az Gelismenin Sosyolojisi. İstanbul: Ülken yayın- ları, 3. Baskı.

ÜNVER, Özkan - TOLAN, Barlas - BULUT, Işıl - DAĞDAŞ, Cavit

- 1986 12-14 Yaş Gençlerin Sosyo - Ekonomik Sorunları. Ankara: MEGSB Yayınları.

YURTKUR (Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu)

- 1967 Kurum Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Boş Zaman- larını Değerlendirme Anketi Sonuçları. Ankara: Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Yayınları No 3.

YÜKSEL, A. Haluk

1986 Atatürkçü Düşünce Sisteminde İletişimin Modelle Dayalı Boyutları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimi Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ZENGİN, Erol

1973 İlkokul Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirmesi (Ankara İlinde Yapılan Bir Araştırma). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Hizmetler Fakültesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler bölümü . (Yayınlanmamış Lisans Tezi).